

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HÜKÜMLÜLERİN TRANSAKSİYONEL ANALİZ
TEORİSİNE GÖRE BENLİK DURUMLARININ
BELİRLENMESİ: KIRIKKALE SULAKYURT KAPALI
CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Ali SARUHAN

SOSYAL HİZMET PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HÜKÜMLÜLERİN TRANSAKSİYONEL ANALİZ
TEORİSİNE GÖRE BENLİK DURUMLARININ
BELİRLENMESİ: KIRIKKALE SULAKYURT KAPALI
CEZA İNFAZ KURUMU ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Ali SARUHAN

SOSYAL HİZMET PROGRAMI

Ankara, 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Hükümlülerin Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Benlik Durumlarının
Belirlenmesi: Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği

Mehmet Ali Saruhan

Yüksek Lisans Tezi

10.05.2019

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nurdan DUMAN

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nurdan DUMAN

Doç. Dr. Gonca POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Esra KILIÇ CEYHAN

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için
gerekten tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Doç. Dr. Ender ŞİMŞEK

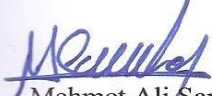
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

10-05-2019

Mehmet Ali Saruhan

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőmesi s¼recinde yol g¼sterici bilgi, becerileri ve tecr¼beleri ile desteğini esirgemeyen değerli danıőmanım Prof. Dr. Nurdan Duman'a, yapıcı eleőtirilerinden dolayı j¼ri ¼yeleri Doç. Dr. Gonca POLAT ve Dr. Őęr. ¼yesi Esra KILIÇ CEYHAN'a;

Veri toplama aőamasındaki yardımlarından dolayı Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu alıőanlarına;

Hayatımın her d¼neminde benden desteklerini ve sevgilerini esirgemeyerek beni teşvik eden aileme, varlıklarıyla ayrıca g¼ veren Turgay, Sabriye ve Bilal SARUHAN'A, y¼ksek lisans s¼reci boyunca bana anlayıőla yaklaőan, s¼reci kolaylaőtıran ve yaşam destekçim, sevgili eőim G¼lizar'a sonsuz teőekk¼rlerimi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Amaç	4
1.3. Önem	5
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar	7
2. GENEL BİLGİLER	8
2.1. Suç Kavramı	8
2.1.1. Suç Kavramını Açıklayan Kuramlar.....	11
2.1.1.1. Bireysel Kuramlar	12
2.1.1.2. Psikolojik Ekol.....	13
2.1.1.3. Biyolojik Kuramlar	14
2.1.1.4. Sosyolojik Kuramlar	15
2.1.2. Suç İşlemeye Etki Eden Etmenler	17
2.1.3. Türkiye’de Suçluluk	20
2.1.4. Türkiye’de Cezaevindeki Hükümlü/Tutuklulara Yönelik Çalışmalar.....	21
2.2. Transaksiyonel Analiz	22
2.3. Transaksiyonel Analize Göre Benlik Durumları.....	25
2.3.1. Yapısal Analize Göre Benlik Durumları	28
2.3.1.1. Ebeveyn (E) Benlik Durumu.....	28

2.3.1.2. Yetişkin (Y) Benlik Durumu.....	31
2.3.1.3. Çocuk (Ç) Benlik Durumu	33
2.3.2. Fonksiyonel Analize Göre Benlik Durumları.....	36
2.3.2.1. Koruyucu Ebeveyn (KED) Benlik Durumu.....	37
2.3.2.2. Eleştirel Ebeveyn (EED) Benlik Durumu	37
2.3.2.3. Yetişkin (Y) Benlik Durumu.....	39
2.3.2.4. Doğal Çocuk (DÇ) Benlik Durumu	40
2.3.2.5. Uygulu Çocuk (UÇ) Benlik Durumu	41
2.4. Transaksiyonlar	42
2.4.1. Tamamlayıcı Etkileşim/Transaksiyon	43
2.4.2. Çapraz Etkileşim/Transaksiyon	43
2.4.3. Belirsiz Etkileşim/Transaksiyon.....	44
2.5. Bulaşma	45
2.6. Yaşama Karşı Genel Tutum	46
2.7. Yaşama İlişkin Kayıtlar-Yaşam Felsefesi	50
2.8. Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Cezaevinde Sosyal Hizmet Müdahalesi.....	51
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	61
3.1. Araştırmanın Modeli	61
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	61
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Süreci.....	62
3.4. Araştırmanın Verilerinin Çözümlemesi	63
4. BULGULAR.....	65
4.1. Hükümlü/Tutukluların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	65
4.2. Hükümlü/Tutukluların Suç Geçmişine İlişkin Bulgular	67
4.3. Hükümlü/Tutukluların Benlik Durumlarına İlişkin Bulgular	70

4.4. Hükümlü/Tutukluların Benlik Durumlarına Göre Sosyo-Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	71
5. TARTIŞMA	81
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
7. KAYNAKLAR	91
8. EKLER.....	100
EK-1. Kişisel Bilgi Formu.....	100
EK-2. Ego Durumları Ölçeği.....	102
EK-3. Etik Kurul Onay Formu	103
EK-4. Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Yazılan Resmi Yazı	104
EK-5. Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Gerekli İzin Yazısı	105
EK-6. Özgeçmiş	106

ÖZET

Hükümlülerin Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Benlik Durumlarının Belirlenmesi: Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği

Transaksiyonel Analiz Teorisini temel alarak yapılan bu çalışma; Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü/tutukluların benlik durumları belirlenmesi amaçlanarak betimsel araştırma modeline uygun olarak yapılmıştır.

Transaksiyonel Analiz teorisi, bireylerin çocukluk döneminde yaşadıklarının, ebeveynleri ile ilişkilerinin yaşamlarını şekillendiğini savunmaktadır. Bu gelişim kişilerin kullandıkları baskın benlik durumları ile olmaktadır. Bu nedenle çalışmamız hükümlü/tutukluların baskın benlik durumlarının belirlenerek; suça yönelmelerinde ve cezaevlerindeki süreçlerinde onlara uygun müdahale seçeneklerine katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Çalışmaya Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 133 erkek hükümlü/tutuklu katılmıştır. Katılımcılar “Hükümlü Kişisel Bilgi Görüşme Formu” ve “Ego Durumları Ölçeği” doldurmuştur.

Araştırma grubunda cinsiyet değişkeni sabit tutulmuştur. Hükümlü/tutukluların sosyo-demografik özellikleri, suç geçmişleri ve suç türleri ile baskın benlik durumları araştırılmıştır. Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların kullandıkları baskın benlik durumları; Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumu (%57,9; n=77), Yetişkin Benlik Durumu (%30,8; n=41), Doğal Çocuk Benlik Durumu (%5,3; n=7), Uygulu Çocuk Benlik Durumu (%3,8; n=5) ve Eleştirel Ebeveyn Benlik Durumu (%2,3; n=3) olarak sıralandığı görülmektedir (Tablo 4.11.). Ancak örneklem grubunun özellikleri nedeniyle istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Benlik durumları, ceza infaz kurumu, hükümlü, transaksiyonel analiz, tutuklu

ABSTRACT

Determining Ego States of the Convicts According to the Theory of Transactional Analysis: The Case of Kırıkkale Sulakyurt Closed Penitentiary Institution

This study, based on the Theory of Transactional Analysis, was conducted in accordance with the descriptive research model in order to determine the ego states of the convicts/detainees in the Kırıkkale Sulakyurt Closed Penitentiary Institution.

The Theory of Transactional Analysis argues that the experience of individuals in their childhood and their relationships with their parents is shaping the lives of individuals. This development occurs with the dominant ego states of the people. Therefore, our study aimed that contributing to appropriate intervention options in for convicts/detainees that process of in prisons or turn into crime by determining the dominant ego states of convicts/detainees.

133 male convicts/detainees from Kırıkkale Sulakyurt Closed Penitentiary Institution were participated in the study. Participants filled the “Convicted Personal Information Interview Form” and “Ego States Scale”.

The gender variable was kept constant in the research group. Socio-demographic characteristics, crime histories, types of crime and dominant ego states of convicts/detainees were investigated. The dominant ego states of convicts/detainees participating in the research appear to be classified as The Nurturing Parent Ego State (57.9%; n = 77), The Adult Ego State (30.8%; n = 41), Natural Child Ego State (5.3%; n = 7), The Adaptive Child Ego State (3,8%; n = 5) and The Critical Parent Ego State (2,3%; n=3).However, no statistically significant result was found due to the characteristics of the sample group.

Keywords: Convict, detainee, ego states, penitentiary institution, transactional analysis

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Ç	: Çocuk benlik durumu
DÇ	: Doğal çocuk benlik durumu
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
E	: Ebeveyn benlik durumu
EDÖ	: Ego (Ben) durumları ölçeği
EED	: Eleştirel ebeveyn benlik durumu
H/T	: Hükümlü ve tutuklular
KED	: Koruyucu ebeveyn benlik durumu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TA	: Transaksiyonel Analiz
TUIK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UÇ	: Uygulu çocuk benlik durumu
Y	: Yetişkin benlik durumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Ebeveyn (E) benlik durumu.....	29
Şekil 2.2. Tamamlayıcı transaksyon.....	43
Şekil 2.3. Çapraz transaksyon.....	44

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1. Hükümlü/tutukluların yaşa göre dağılımları.....	65
Tablo 4.2. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumuna göre dağılımları.....	65
Tablo 4.3. Hükümlü/tutukluların medeni durumlarının dağılımları.....	66
Tablo 4.4. Hükümlü/tutukluların çocuk sayısının göre dağılımları.....	66
Tablo 4.5. Hükümlü/tutukluların gelir durumlarının dağılımları.....	67
Tablo 4.6. Hükümlü/tutukluların yaşadığı yere göre dağılımları.....	67
Tablo 4.7. Hükümlü/tutukluların suç türlerine göre dağılımları.....	68
Tablo 4.8. Hükümlü/tutukluların ilk hüküm yaşına göre dağılımları.....	69
Tablo 4.9. Hükümlü/tutukluların ceza infaz kurumunda bulunma sürelerine göre dağılımları.....	69
Tablo 4.10. Hükümlü/tutukluların daha önce hüküm alma sayısına göre dağılımları	70
Tablo 4.11. Hükümlü/tutukluların baskın benlik durumlarına göre dağılımları.....	70
Tablo 4.12. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarına göre suç türlerinin dağılımları	71
Tablo 4.13. Hükümlü/tutukluların yaşlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları	74
Tablo 4.14. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları.....	75
Tablo 4.15. Hükümlü/tutukluların ekonomik durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları.....	76
Tablo 4.16. Hükümlü/tutukluların cezaevinde kalma sürelerine göre baskın benlik durumlarının dağılımları.....	77
Tablo 4.17. Hükümlü/tutukluların suç türlerine göre baskın benlik durumlarının dağılımları.....	78

1. GİRİŞ

Suç, ilk zamanlardan itibaren toplumun düzenini bozan, toplumda olumsuz etkileşim yaratan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar ile birlikte bireyleri suç işlemeye iten birçok etken olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca suç, topluma geri dönüşü güç olan bir zarar verme etkisine sahip olmuştur. Bununla beraber sosyal maliyeti yüksek olması sebebiyle topluma ciddi zararlar verebilmektedir. Sosyal bir sorun olan suçu çözebilmek için; öncelikle suç kavramının tanımlanması ve suçun ortaya çıkmasına etki eden etmenlerin belirlenmesi gerekmektedir (1).

Hükümlü/tutuklunun rehabilite edilmesini ve suç içeren davranışları göstermekten kaçınan, topluma faydalı bireyler olmasını amaçlayan uygulamalar, eski cezalandırma yöntemlerinden hapsedmenin, ceza infaz sistemlerinde yetersiz kalmakla birlikte gerek hükümlü/tutuklulara gerekse devlete ciddi zarar verdiğini göstermiştir (2,3). Bu sebeple Ceza infaz sisteminde, insancıl uygulamalar ortaya çıkmıştır. Böylece hükümlü/tutuklunun topluma yeniden kazandırılması gerektiği düşüncesi benimsenmeye başlanmıştır. Cezaevlerinde psikososyal servis bünyesinde hükümlü/tutukluların; fiziksel ve ruhsal durumlarının korunması, önlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla etkinlikler düzenlenebilmektedir. Aynı zamanda tahliye sonrası yaşamlarına uyum sağlamalarına yardımcı olabileceği ve suç içeren davranışlarda bulunmasını engelleyebileceği düşünülen iyileştirme çalışmaları; hükümlü/tutukluların bireysel özelliklerini, yaşam imkanları ve suç işlemesine etki eden etmenlerin belirlenmesiyle hem kendi kişisel gelişimlerine hem de cezaevi yaşamlarına uyumlarıyla mümkün olabilmektedir. Ancak cezaevlerinin nüfusu giderek artmaya devam etmektedir. Bu nüfus artışı cezaevlerinin doluluk oranlarının artmasıyla hükümlü/tutukluların hem cezaevi süreçlerine uyumlarını hem de yeniden toplumsallaşmalarını güçleştirmektedir.

Bu araştırmayla birlikte hükümlü/tutukluların benlik durumları belirlenmesiyle onlarla olan etkileşimde, müdahale yöntemlerinde ve rehabilite süreçlerinde fayda

sağlayabilecektir. Böylece gerek cezaevi sürecinde gerekse hükümlü/tutukluların yaşamlarında Transaksiyonel Analizin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışma da ilk olarak suç kavramı, daha sonra Transaksiyonel Analiz Teorisi ve teoride kullanılan kavramlar incelenmiş ve sonuç bölümünde ise çalışmada elde edilen bulgular özet olarak sunulmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Suç, “genel olarak yasanın ihlal edilmesi ve normatif kabul edilmiş sosyal düzende sorunlara neden olan davranış olarak” tanımlanmaktadır (4). Genel olarak işsizlik, ekonomik sıkıntılar, arkadaş ilişkileri, madde kötüye kullanımı, ailesel sorunlar, eğitim durumları, yaşamsal imkanlar, çevresel faktörler, kişilerarası ilişkilerde yaşanan sorunlar, kişinin yaşama bakış açısı ve kişinin hem kendi geçmişinde hem de aile geçmişinde suç davranışının olması; suç işleme davranışlarının nedenleri arasında sayılmaktadır.

İnsan çok yönlü (biyo-psiko-sosyal ve kültürel) bir varlık olması, onunla ilgili olan toplumsal olay veya olguların açıklanmasındaki yaklaşımı da farklılaştırmaktadır. Böylece, hem insanın çok yönlü olması hem de insanların oluşturmuş olduğu toplumun çok sayıda alt sistemden oluşan kompleks bir yapı olması sebebiyle insanı anlatan farklı olay ve olguların açıklanması, multi disiplinler bir bakış açısı olmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenle suç; “insanın biyolojik, psikolojik, fizyolojik, toplumsal, kültürel vb. özelliklerinin bir ya da birkaçının neden olduğu bir olgudur” olarak tanımlanabilir (5).

Önemli toplumsal sorunlardan biri olarak görülen suçluluğu önleme konusundaki görüşler zaman içerisinde iki farklı yönde gelişmiştir. İlk olarak, cezaların ağırlaştırılmasını ileri sürmüştür. İkinci olarak ise suça yönelmek yerine suça yönelenleri esas almış ve onların psiko-sosyal yönden değerlendirilmesi ile anlaşılması böylece suça yönelme nedenlerini belirleyerek, iyileştirme önlem ve yöntemlerini uygulamayı tavsiye etmektedir. Yılmaz (2002), ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü/tutukluların kişiler arası ilişkilerde yaşanan sorunlar ile kişisel ve sosyal alanın oluşmasında yaşanan sıkıntıların önemli olduğunu belirtmektedir (6).

Bireylerin çevreye uyum sağlamaları, sağlıklı, mutlu ve etkin bir birey olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için; iletişim becerilerinin olması önem arz etmektedir. Bu nedenle cezaevi sürecinde olan kişilere yönelik iletişim becerilerinin kazanmaları için destek sağlanması toplumda olumlu ve yapıcı ilişkiler geliştirmeleri bakımından bir ihtiyaçtır. Nitekim suçluların iyileştirilmesi üzerine yapılan analizler, suçlulara yönelik toplum merkezli iyileştirme yöntemleri iyi sonuç verdiğini; negatif, soyutlayıcı yöntemler kötü sonuçlar verdiğini vurgulamaktadır (6).

Yaman ve Acar (2016), “cezaevlerinin ıslah edici, iyileştirici ve rehabilite edici çalışma ve uygulamaları; sosyal çalışmanın birey, grup ve toplum odaklı güçlendirici, sosyalleştirici ve değiştirici görevleriyle paralellik arz ettiği ve tüm bu teknikler ve amaçlar bugün ceza adalet sistemi içinde uygulanması hedeflenen;

- Bireysel düzeyde psikolojik ve sosyal fonksiyonların desteklenmesi ve iyileştirilmesi
- Grupsal düzeyde hükümlü/tutuklularda yaratılmak istenen davranış değişiklikleri
- Toplumsal düzeyde suçun önlenmesi, hükümlü/tutukluların tahliye öncesi ve sonrası topluma uyum süreci için oluşturulan programların uygulanması gibi amaçlarla alını özellikleri taşıdığı” belirtmektedir (7).

Suç alanında çalışanların müracaatçılarıyla olan etkileşimleri, iyileştirme faaliyetlerinde etkili olmaktadır. Kuramsal yaklaşımlar cezaevi sürecinde hükümlü/tutukluların hem kendi gelişimleri ile birlikte farkındalık kazanmalarına hem cezaevi süreçlerini uyumlarını kolaylaştırmada hem de yeniden toplumsallaşma ve sosyal rehabilitasyonlarında önemli bir yer teşkil ettiği düşünülmektedir. Bireylerin bu etkileşimlerini inceleyen bir kuram olan Transaksiyonel Analiz Teorisi, Eric Berne tarafından geliştirilmiştir.

Jongeward ve James, Bern’ in kuramını şöyle özetlemektedirler: “TA, davranışları değerlendirme konusunda sağduyulu bir yaklaşımdır ve tüm bireylerin kendilerine güvenmeyi öğrenebileceklerini, kendilerini ilgilendiren konularda düşünebileceklerini, kendileri için karar verebileceklerini ve duygularını açıklayabileceklerini” savunur (8). Bu nedenle TA teorisi birçok alanda

uygulanabilmektedir. Ceza infaz kurumlarında ise; kişilerin kuruma ilk girdikleri andan itibaren kişilerin davranışlarının değerlendirilmesi ile onlara uygun müdahale yöntemlerin oluşturulmasına ve aynı zamanda onların bakım ve gözetim süreçleriyle ilgili değerlendirme yapılabileceği düşünülmektedir.

TA'nın temelini benlik durumları oluşturmaktadır. Bütün bireylerde benlik durumları olarak tanımlanan üç işlevsel güce sahip olduğu ve benlik durumların öznel yaşantıların bir tür sınıflandırılmış hali olduğu söylenebilir (9).

Kişilerarası ilişkilerin önemli olduğu kuramda, bireylerin kullandıkları benlik durumları onların yaşantılarını etkilemektedir. Benlik durumlarının incelenmesiyle birlikte bireyler; kendi davranış ve tutumları anlayabilir, kişilerarası ilişkileri analiz edebilir, geliştirdikleri algı ve tutumlara karşı koruyucu veya destekleyici girişimleri planlı bir biçimde uygulayabilirler. Bu bilgiler ile birlikte ceza infaz kurumlarında psiko sosyal servis bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ile kendi süreçlerinin farkında olabilirler.

Bu araştırmanın problemi bireylerin sosyal çevreleriyle olan iletişim biçimlerine yön veren unsurlardan biri olan TA Teorisindeki benlik durumlarının cezaevinde bulunan hükümlü/tutuklularda nasıl şekillendiğinin ve suça yönelmelerinde etkili olup olmadığının sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin ortaya konulması olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; hükümlü/tutukluların TA teorisinde yer alan benlik durumlarının sosyo-demografik özelliklerine, suç geçmişlerine, suç türlerine göre nasıl şekillendiğinin belirlenmesidir. Buna göre bu araştırmanın alt amaçları şunlardır:

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların;

1. Sosyo-demografik özellikleri (yaş, eğitim düzeyi, ekonomik düzeyi, yaşadığı yer) nasıldır?
2. Suça yönelik şimdiki ve geçmiş yaşantıları nasıldır?
 - 2.1. Suç geçmişi nasıldır?
 - 2.2. Hangi suç nedeniyle cezaevinde bulunmaktadır?
 - 2.3. Daha önce kaç kez hüküm almıştır?
 - 2.4. Öğrenim durumlarına göre suç türleri farklılaşmakta mıdır?
3. TA teorisine göre benlik durumları nedir?
 - 3.1. Yaşlarına göre benlik durumları farklılık göstermekte midir?
 - 3.2. Öğrenim durumlarına göre benlik durumları farklılık göstermekte midir?
 - 3.3. Ekonomik durumlarına göre benlik durumları farklılık göstermekte midir?
 - 3.4. Cezaevinde kalma sürelerine göre benlik durumları farklılık göstermekte midir?
 - 3.5. İşledikleri suç türüne göre benlik durumları farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Suç, ilk zamanlardan itibaren toplumun düzenini bozan, toplumda olumsuz etkileşim yaratan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar ile birlikte bireyleri suç işlemeye iten birçok etken olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca suç, topluma geri dönüşü güç olan bir zarar verme etkisine sahip olmuştur. Bununla beraber sosyal maliyeti yüksek olması sebebiyle topluma ciddi zararlar verebilmektedir. Sosyal bir sorun olan suçu çözebilmek için; öncelikle suç kavramının tanımlanması ve suçun ortaya çıkmasına etki eden etmenlerin belirlenmesi gerekmektedir (1).

Hükümlü/tutuklunun rehabilite edilmesini ve suç içeren davranışları göstermekten kaçınan, topluma faydalı bireyler olmasını amaçlayan uygulamalar, eski cezalandırma yöntemlerinden hapseden, ceza infaz sistemlerinde yetersiz kalmakla birlikte gerek hükümlü/tutuklulara gerekse devlete ciddi zarar verdiğini göstermiştir (2,3). Bu sebeple Ceza infaz sisteminde, insancıl uygulamalar ortaya çıkmıştır.

Böylece hükümlü/tutuklunun topluma yeniden kazandırılması gerektiği düşüncesi benimsenmeye başlanmıştır. Cezaevlerinde psikososyal servis bünyesinde hükümlü/tutukluların; fiziksel ve ruhsal durumlarının korunması, önlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla etkinlikler düzenlenebilmektedir. Aynı zamanda tahliye sonrası yaşamlarına uyum sağlamalarına yardımcı olacak ve suç içeren davranışlarda bulunmasını engelleyebileceği iyileştirme çalışmaları; hükümlü/tutukluların bireysel özelliklerini, yaşam imkanları ve suç işlemesine etki eden etmenlerin belirlenmesiyle hem kendi kişisel gelişimlerine hem de cezaevi yaşamlarına uyumlarıyla mümkün olabilmektedir. Ancak cezaevlerinin nüfusu giderek artmaya devam etmektedir. Bu durumun sonucunda suç sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmayla birlikte hükümlü/tutukluların TA Teorisine göre benlik durumlarının tespit edilerek hükümlü/tutuklulara yapılacak mesleki çalışmaların şekillenmesinde yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Böylece hükümlü/tutukluların hangi benlik durumunu baskın olarak kullandıkları ve hangi iletişim kalıplarıyla iletişim kurdukları belirlenerek, davranış biçimleri değerlendirilebilecek ve hükümlü/tutuklu oldukları süreçte olumlu toplumsal gelişme göstermelerine katkı verecek uygun müdahale programı oluşturulabilecektir. Bu da onların çevrelerine yönelik farkındalık kazanmalarını sağlayacaktır. Aynı zamanda hükümlü/tutukluların farkındalıkları arttırılarak, davranışlarının nedenleri öğrenilebilmesiyle birlikte ceza infaz kurumlarında kaldıkları süre içerisinde kendilerinin iyilik hallerinin arttırılması sağlanabilecektir. Bu yaklaşım hükümlülerin tekrar suç işleme riski açısından önlem alabilmeyi kolaylaştıracaktır.

1.4. Sayıtlar

Hükümlü/tutukluların ölçek sorularına vermiş oldukları cevapların; onların gerçek düşünce ve bilgilerini yansıttığı varsayımı bu araştırmanın sayıltısını oluşturmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma sadece Kırıkkale Sulakyurt Ceza İnfaz Kurumunda kalan hükümlü/tutuklularla sınırlıdır. Ceza infaz kurumun hem fiziki yapısı hem de özel bir tipi olmaması nedeniyle suç grupları, suç türlerine göre sınırlanmakta ve cezası 10 yıldan az olan hükümlü/tutuklulardan oluşmaktadır. Bu araştırma Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştiği ve burada da sadece erkek hüküm/tutuklu bulunduğu için sadece erkek hükümlü/tutuklular ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırma boyunca kullanılacak kavramlar aşağıda tanımlanmaktadır:

Transaksiyon Analiz: Eric Berne tarafından geliştirilen, benlik durumları odağında “kişisel olarak gelişmeyi ve değişmeyi sağlamak üzere kullanılan sistematik bir psikoterapi ve kişilik kuramı” olarak tanımlanmaktadır (10).

Ceza İnfaz Kurumu: mahkeme tarafından bağlayıcı cezaya hükümlü olanların cezalarının infaz edildiği yerdir (11).

Hükümlü/tutuklu: Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumdaki cezasını infaz etmekte olan bireyleri ifade etmektedir.

Benlik Durumları: Berne tarafından geliştirilen benlik durumları, “Ebeveyn”, “Yetişkin” ve “Çocuk” olarak üçe ayrılmış ve kişiliğin üç farklı yanını oluşturduğu aynı zamanda kişiliğin anlaşılmasında etkili bir araç olarak tanımlanmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç Kavramı

Suç ve suçluluk birçok etmenin oluşturduğu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca suç kavramının olduğunu ancak kavramın kültürden kültüre, coğrafyadan coğrafyaya ve toplumdaki topluma göre değiştiğini görmekteyiz. Bu duruma paralel olarak ise suç kavramını inceleyen çeşitli disiplinler ve yaklaşımlar olduğu için suçun tanımlanmasında da değişiklikler olmaktadır.

Toplumların var olduğu günden beri süregelen gelenek görenekler, inanışlar ve toplumsal değerler zaman içerisinde çeşitli etkilere maruz kalarak kurallara dönüşmüştür. Yasakların, kanunların olduğu tüm yerlerde ve zamanlarda kural dışına çıkma, yasak olanın yapılması, doğru kabul edilenden çıkma eğilimi bulunmaktadır. Bu, suç kavramının oluşmasına yol açmıştır (12).

Tarih boyunca her toplum, topluluk veya grupta olumlu etkileşimi sağlayan bağlar görevi gören normlara uygun olmayan davranışlarda bulunanlar olmuştur. Suç, toplumlarda korku ve panik ortamı oluşmasına neden olarak sosyal çözülmenin belirtisi olabilmektedir. Aynı zamanda suç; toplumun güvenini, barışını ve birlikte huzur içerisinde yaşama düşüncesini tehdit edip; bir toplumların doğal uyumlarına ciddi zarar verebilmektedir. Suçluluk olgusunun oluşturduğu toplumsal sonuçlar dikkate alındığında, suçluluk ile başa çıkabilmek ve suçlu davranışları engelleyebilmek için öncelikle bu sorunların nedenlerini ortaya koymak ve suçla mücadele yollarını doğru bir biçimde tespit edilebilmesi gerekmektedir (13).

Sarpdağ (2004)'in aktardığına göre; “ceza hukukunun verdiği tanıma göre suç, yasanın cezalandırdığı harekettir ve hak ve çıkarları ihlal eden bir eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için kanun tarafından cezalandırılması gerekmektedir” (2). Dönmezer (1994) suç, “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem” olarak tanımlamıştır (14). Diğer bir başka tanım ise, suç; “belirli kurallara uymayı kendi aralarında kabullenmiş kişilerden oluşan, yani sosyal ve hukuksal düzeni benimseyip yaptırımların sonucuna katlanmayı

kabul etmiş olan toplum bireylerinden birinin bu kurallara karşı çıkararak ona uymaması sonucu meydana gelen psiko-sosyal bir olay olarak” tanımlanmaktadır (15). “Kanun koyucular, bugün, genel olarak kamu sağlığını, güvenliğini ve tabii kaynakları korumak, iş ve ticaret alanında uygunsuz ve hileli uygulamaları önlemek, devlet gelirlerini korumak maksatları ile suçları tanımlamaktadır” (16).

Dönmezer (1984)’e göre ise suç, küresel bir olay olarak tarihin eski zamanlarından itibaren mevcuttur. Bireylerde güçlü bir his oluşturmasının yanı sıra toplumda bulunan sosyal sınıflar gerektirdiği sosyal uyumsuzluklar ve sosyal çelişkiler bulundukça, suç olgusunda var olmaya devam edecektir. İlk zamanlarda suç işleyen bireylerin toplumdan dışlanması sonucunu neden olan cezalar verilirken günümüzde insan haklarına saygılı ve suça yönelen bireyi topluma yeniden kazandırma amacı oluşturan çözüm arayışlarına gidilmektedir (17).

Socrates, suçluluk ile ilgili gözlemlerini binlerce yıl önce yapmıştır. Aynı zamanda modern kriminolojiden yaklaşık olarak 2500 yıl öncesinde yaşamış olan Sophocles; içgüdü, öğrenme ve bunların suç ile ilişkileri incelemiştir. Kriminologlar kavramların 18.yy da derinleşmeye başladığını kabul ederler. Konuyla alakalı ilk yaklaşımlar genellikle suçu tek nedenle: atipik vücut yapısı, genetik anormallikler, akıl hastalığı, fiziksel anormallikler ve yoksulluk gibi nedenlerle açıklamaya çalışırken, ilerleyen zamanlarda geliştirilen yaklaşımlar suçu çok nedenli bir sosyal olgu olarak tanımlamışlardır (4).

Sarpdağ (2004) “her suç ve suçluluk türüne ilişkin toplumsal sorunlar olduğunu; suç ve suçluluğun soyut bir hukuk sorunu olmadığı, suçlunun insani ve toplumsal özelliklerinden sıyrılamayacağı, suçun soyut bir eylem değil, sosyal bir fenomen olduğunun yadsınamaz bir gerçek” olduğunu söylemektedir (18).

Suç konusunda yapılan araştırmaların artmasıyla suçun sadece bireyden kaynaklı olabileceğinden ziyade bireyin yaşadığı çevreden de kaynaklı olabileceği konusu ortaya çıkmıştır. Böylelikle suç, bireysel bir sorun olarak değil sosyal bir sorun olarak ele alınmaya başlanmıştır (19).

Suç kavramı; suç olduğu düşünölen eylemlerin fark edildiği süreçlerden ve suçlunun ortaya çıkma yolundan ayrıştırılarak incelenememektedir. Suç psikolojisi, genellikle, suç oluşturan etkinliğin ve suç işleyen kişinin farkına varan kurum ve kuruluşlarla etkileşir (20).

Toplumun sürdürülebilmesi ve bütünleşebilmesi, toplumu oluşturan bireylerin, sosyal yaşamlarını meydana getiren din, ahlak ve hukuk kurallarına riayet edebilmeleriyle gerçekleşebilmektedir. Toplumsal kurallara uygun davranmak insanların birlikte yaşamasını sağlar ve bu kurallardan sapma davranışı olursa toplumda yaşayan insanlarına rahatsızlık duymasına neden olabilmektedir. Böylelikle toplumun devam edebilmesi ve bütünlüğünü sağlaması konuları zarar görebilmektedir. Bu bağlamda, genellikle norm ihlali olarak tanımlanabilen suç, hem gelişmiş ölkelerde hem de gelişmekte olan ölkelerde, şehirlerde olduğu gibi kırsal alanlarda da yaşanabilen evrensel bir olgudur (21).

Suçluluk küreselleşmenin de etkisiyle tüm dünyada ve ölkemizde önemi hızla artan, büyük bir sorundur. Suç, kişiyi yargı önüne çıkaran, toplumsal düzene ağır aykırılık içeren ve insan hayatının ve toplumsal hayatın düzenliliğini alt üst eden davranışlara işaret eder. Bu davranışlar, bir sosyal grubun üyeleri tarafından, iyi ve yararlı diye kabul edilmiş geleneklerin, inançların, örf ve adetlerin dayandıkları kurallara aykırı görülürler. Suç işleyen kişi, içinde yaşadığı toplumun normları ile bireysel dürtüleri arasında denge kurmakta zorlanır (22). İsteyerek ya da istemeyerek suç eylemini gerçekleştiren kişi olarak tanımlanmaktadır (19).

Suç ve suçlu tanımlarının farklılık göstermesi, toplumdan topluma farklı algılarla ifadeye edilmeye çalışılması; suç ve suçluların evrensel olarak her toplum ve birey için bir sorun teşkil etmesini, sosyal huzuru ve refahı bozan, bireysel güvensizliğe yol açan olay ve olgular silsilesi olduğu gerçekliğini değiştirmemektedir (23).

Suçluluk; geçmişten bugüne, zaman değiştikçe farklı bakış açılarıyla tanımlanmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan zaman, sosyo-kültürel-ekonomik özelliklerine göre suçun içeriği ve nedenleri değişkenlik

göstermektedir. Bu durum da suç kavramını açıklayan kurumların çeşitlik göstermesine neden olmuştur.

2.1.1. Suç Kavramını Açıklayan Kuramlar

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç kavramına, her çağda farklı bir açıklama getirilmiştir. Her toplumda anti- sosyal davranışlarda bulunan toplumsal ya da hukuksal yatırımlara konu olan bireylerin varlığı, yüzyıllar boyu düşünürleri, yöneticileri, hukukçuları ve bilim adamlarını yakından ilgilendirmiştir. Yunan düşünürü Platon “ Kanunlar” yapıtında, suçu bir tür hastalık olarak düşünmüş; bunun tutkular, haz arama alışkanlığı ve bilgisizlik olmak üzere üç nedeni olduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle Platon, suçlunun aydınlatılmak yoluyla iyi edilmesi gerektiğini düşünür. Bir başka Yunan düşünürü olan Aristoteles, suçluları kanun düşmanı olarak kabul eder ve suç işlemenin nedenlerini yoksulluk, devrim gibi toplumsal koşullarla bağlar. Hippocrates ise toplumsal koşulların yanı sıra, beden yapısıyla kişilik ve suç arasındaki ilişkileri görerek ünlü tipolojisini oluşturmuştur. Suçun daha bilimsel açıklaması ise daha sonra dinler tarafından; Tanrının kanunlarının ihlâli olarak suç ve günahı aynı anlamda yorumlanmıştı (24).

Günümüzde özellikle teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle toplumsal olarak değişme söz konusu olabilmektedir. Suç olgusu da bu gelişimle doğru orantılı bir biçimde güncel hayatın parçası olarak gittikçe artan bir problem olarak görülebilmektedir (25).

Sosyal bilimler; suç davranışın nedenleri ve suça yönelmeyi önleme konusunda çözüm yollarının belirlenmesine önem verdikleri görülmektedir. Suç olgusunun her ne kadar tüm toplumlarda ve tüm zamanlarda bulunmasıyla önemi artsa da sistemli bir şekilde incelenmesi yenidir. Özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapılan çalışmalar, suçu açıklamaya çalışan önemli yaklaşımları ortaya çıkarmıştır (14).

Literatür incelendiğinde suç davranışının birçok nedeni olduğu görülmektedir. Suç davranışının nedenleri olarak; “kalıtım, hormonlar, kafa travmaları gibi faktörlerle açıklayan biyolojik, suçu model alma ve öğrenmeyle açıklayan sosyal öğrenme teorisi,

suça makro bir perspektif sunan sosyolojik teoriler ve yine suça mikro perspektif sunan psikolojik teoriler suçun nedenlerine ilişkin farklı bakış açıları” getirmelerine rağmen bu teorilerin tek başlarına suç davranışını açıklaması mümkün olmamıştır (26).

Bu bilgilerden yola çıkarak bir sonraki bölümde suçu açıklayan kuramlar sırasıyla ele alınmıştır.

2.1.1.1. Bireysel Kuramlar

Konuyu bilimsel olarak açıklayan ilk teoriler bireysel teorilerdir. Bireysel teoriler suç davranışını tek nedenle açıklamaktadırlar. Genetik anormallikler, akıl hastalığı, fiziksel anormallikler ve yoksulluk gibi etkenler bu açıklamalara örnek olarak gösterilebilir. Bireyi temel olarak açıklayan birçok kuram konuyu farklı bir açıdan incelemektedir. Her bireyin kişilik yapısının kendine özgü davranış biçimlerine sahip olması bireysel teorilerin temel görevlerinin kişilik tiplerini belirlemek ve sınıflandırma yoluna gitmesi olarak belirtilmiştir. İlk teorilerin, klasik ekol, neo-klasik ekol, pozitif ekol ve coğrafik ekol olarak bilinmektedir (14).

Klasik Ekol; 1748-1832 tarihleri arasında yaşamış bir İngiliz düşünürü olan Jeremy Bentham’a göre insan, acılarından kaçınma ve hazlarının peşinden koşma eğilimindedir. İşte bu nedenle de insan davranışlarını bu iki temel güç belirlediği ve cezaların sırf cezalandırmak için verilmesinin yanlış olduğunu, esas maksadının suçun önlenmesi olduğunu ve yasaların amacının topluma mutluluk getirerek toplumu desteklediğini belirtiyordu (25). Çalışması faydacı prensipler tarafından yönlendirilmiştir. Faydacılık, bütün faaliyetlerimizin mutluluk (zevk) veya mutsuzluk (acı) getirmesi olasılığına göre hesaplanmıştır. Bireyler bütün faktörleri belli bir suçun işlenmeye değer olup olmadığına karar vermek için bir eşitliğe koyarlar. İnsanlar rasyonel oldukları için bilinçli olarak hazzı seçer ve cezadan kaçarlar (4).

Neo-Klasik Ekol; Klasik Ekolün suçluluğa yaklaşımını genel olarak kabul etmiştir. Ancak Klasik Ekolün özellikle suç davranışından çok suçlu bireye odaklanmasını eleştirerek farklılaşmıştır. Klasik Ekole göre bireyler şahsi iradeleri ile suç davranışı sergilemektedir. Klasik Ekol bu konuda eleştirilmiştir. Bu iradeyi

şekillendiren, yani bireyi etkileyen, psikolojik ve sosyolojik etmenleri dışarıda bırakılması yönü bu eleştirinin nedenidir. Neo- Klasik Ekole göre “bireyler, özgür bir iradeye ve rasyonel tercih gizil gücüne sahip değildir; çünkü bireylerin içinde buldukları sosyolojik ve psikolojik koşullar, davranışlarını etkiler; dolayısı ile ceza suça göre değil suçluya göre verilmelidir” (2).

Pozitif Ekol; bilim insanları 19. yüzyılın ortalarında suç davranışının nedenlerine pozitivist bir yaklaşımla çalışmaya başlamışlardır. Bilim insanları bu zaman diliminde çalışmalarını bilimsel metot ve deneysel araştırma yapma üzerine kurmuşlardır. Kriminolojinin pozitif ekolü insan davranışının bireylerin kontrolleri dışındaki güçler tarafından belirlendiğini ve bu güçlerin ölçülebileceğini kabul eder. Bilimsel olarak test etmeden, bireylerin suç işlemeyi rasyonel olarak seçtiklerini iddia eden klasik ekolün aksine, pozitivistler suçlu davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını savunurlar (4).

Kartografik Ekol; önderliğini Fransa’da Guerris ve Belçika’da Quetelet yapan katografik (coğrafi) ekol, 19. yüzyılın sonlarına yaklaştığında oluşmaya başlamıştır. Coğrafi ekolü savunanlar suç ve suça ilişkin davranışlar da iklim ve topografyanın etkili olduğunu söylemektedirler. Suç davranışını, harita ve istatistiklerden yararlanarak açıklamışlardır. Temel olarak uğraştıkları konular ise; iklimle, işlenen suçun ve verilen cezanın ilişkisi olmuştur. Toprağın verimlilik oranına, yağın yağmur miktarlarına, yaşanan sıcaklık ve soğukluklara, doğal kaynakların çeşitliliği ve çokluğuna bakarak suç davranışını açıklamaya çalışmışlardır (14).

Bireysel kuramlar genel olarak bireyi temel olarak suçu sınıflandırmışlardır. Daha sonraki yaklaşımlar ise suçu daha derinlemesine incelemişlerdir.

2.1.1.2. Psikolojik Ekol

Psikolojik suç kuramları, suç davranışını Psikanalitik süreçleri temel olarak açıklamaya çalışmışlardır. Psikanalitik teorilerin gelişiminde önemli yer alan Freud’a göre kişiliğimizi belirleyen; id (alt ben), ego (ben) ve süper ego (üst ben) olarak adlandırdığı üç temel kavram vardır. Alt benliğimiz, kişiliğimizin kaba, ilkel ve

kalıtsal dürtülerini oluşturmaktadır. Ben ise alt beni kontrol etmeye çalışmakta olup; mantıklı ve gerçekçi düşünceleri içermektedir. Üst benin görevi ise alt ben ve ben arasında denge durumunu sağlayabilmektir (2). “Psikanalitik ekole göre güçlü bir alt ben, güçlü bir üst ben ve ikisi arasında denge kuramayacak kadar zayıf bir bene sahip olmak kişide içsel çatışmalara yol açar ve böylelikle kişiler suç davranışında bulunabilirler. Bu durumda suç işlemek, adeta savunma mekanizmaları gibi kişinin ruhsal dengesini sağlamasına yardımcı olmaktadır. Suç işleme eylemini, içsel çatışması olan kişilere endeksleyen bu görüş, normal kabul edilen kişilerin neden suç işlediklerini açıklayamamaktadır” (2).

Psikoanalitik teoriye göre suçun ortaya çıkışı bir ego tatmini sorunudur; ahlaki yargılarımızın yönetildiği süper egonun alt benliği kontrol altına almamasıdır. Sonuç olarak suç, alt ve üst benliğin savaşında alt benliğin kazanmasıyla doğar ve “ben” ile beslenir (27).

Psikolojik ekol suçu açıklamakta etkili olmak ile birlikte tek başına yeterli olamamaktadır. Çünkü bireyler biyo-psiko-sosyal özelliklere sahiptirler.

2.1.1.3. Biyolojik Kuramlar

Biyolojik kuramlar, suç davranışa etki edenin insan biyolojisinde bulunan bazı patolojik durumlardan kaynaklandığını söylemişlerdir. Zaman içerisinde gelişimini incelediğimizde, ilk biyolojik yaklaşımların suç davranışına neden olan anomalinin insanların dış görünümü vasıtasıyla belli olduğunu ifade etmişlerdir. Suçlu kişilerin dış görünüşlerinin diğer insanlardan farklı olduğunu savunan kuramcılar, suçlu kişilerin biyolojik olarak suç davranışında bulunmayan diğer insanlardan daha geride olduklarını savunmuşlardır. Bu görüşler zamanla “Evrin Teorisi” ile birleşerek özellikle Lombroso’yla zirveye ulaşmıştır. Bu bakış açısı çerçevesinde suçlu insanların evrimleşme sürecini tamamlayamamış olan “insanimsı hayvanlar” oldukları düşünülmüştür. Suç insanlar, “doğuştan suçlu” olarak tanımlanmış olmakla birlikte evrim aşamalarında ulaşması gereken aşamaya ulaşamamış “atavistik adam”lar olarak değerlendirilme yapılmıştır. İlerleyen zamanlarda da suç işlenmesine neden olan şeyin yeni nesillere aktarıldığı savı güçlenmiştir. Bu durum aile araştırmaları başlatmış ve

suç işlemenin yeni nesillere geçip geçmediği konusu yapılan alan çalışmalarla ölçülmeye çalışılmıştır. Suçun kalıtımla geçen bir özellik olduğu düşüncesi genetik çalışmaları daha da önemli hale getirmiştir. DNA'nın bulunmasıyla kalıtım ve suç davranışının ilişkisini araştıran çalışmalar ilginin artmasını sağlamıştır. Aile üzerine yapılan çalışmaları, evlat edinme çalışmaları takip etmiş ve sonrasında ikizler üzerine yapılan çalışmalar gelmiştir. XYY veya Süper Erkek Sendromu kuramı bu alanda geliştirilen en ünlü teoridir. Bu kurama göre; normalde kadınlarda XX erkeklerde XY olarak dizim gösteren kromozom bazı bireylerde XYY şeklinde bir anomali gözlemlenmiştir. Bu her iki Y kromozomunun birden bir insanda olmasına "Süper Erkek Sendromu" ismi verilmiş ve bu kişilerin daha saldırgan olacakları bu nedenle de daha fazla suç işleyeceği inancı ortaya çıkmıştır (28).

Suç kuramların gelişimi; başlangıçta bir odaklı olmuştur. Bu sayede suç davranışını ve suçun nedenlerini açıklayan psikolojik ve biyolojik kuramların gelişmesini sağlamıştır. Daha sonrasında ise bireysel açıklamalar yeterli olmadığı düşünülerek suç kavramına sosyolojik bakış açısı oluşmaya başlanmıştır.

2.1.1.4. Sosyolojik Kuramlar

Suç kavramı 19. yüzyılın başlarında sosyolojik yaklaşımla incelenmeye başlanmıştır. Sosyolojik kuramların hemen hemen hepsinin sosyal yapıyı ve değerleri aynı zamanda sosyal norm ve kuralları suç nedenleri olarak odaklanarak incelemişlerdir. Sosyal bakış açısından suçluluk olgusu, sosyal ortamın ürünü olduğu söylenebilir. Sosyolojik kuram bakış açısıyla hasta ya da suçlu olarak toplumu nitelendirmektedir (4).

Yıldırım (2014), suç olgusunun hem ortaya çıkış biçimi ve nedenlerini hem de sonuçları açısından sosyolojik bir incelemeyi ve perspektifi gerekli kıldığını söylemektedir (29).

Sosyal Yapı Kuramları; Durkheim bu kuramın en önemli isimlerinden biridir. Toplum bağımsız ve kolektif bilince sahip olan bir varlık olarak gören Durkheim; suç davranışın anormal olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda suç davranışı evrensel bir

olgudur. Toplum kültürünün bir parçasıdır. Suç davranışının toplumda var olan normların bir parçasıdır. Toplumların değişmesinde suç olgusunun etkili olduğunu ifade etmiştir. Suçu normal olarak görmesi, Durkheim'in en önemli katkısıdır. Ona göre, "insan davranışlarının hatta insanların kötü davranışlar göstermesinin nedenini, bireylerde değil gruplarda ya da organizasyonlarda aramak gerektiğidir" (14).

Sosyal Süreç Kuramları; Sosyal öğrenme kuramları, psikolojik ve biyolojik etmenlerin bireyleri şiddet içeren davranışlar sergilemesine neden olabileceğini belirtmekle birlikte çevre faktörlerinin daha baskın bir etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, sosyal öğrenme terimini ilk kullanan Albert Bandura, öğrenme temelinin gözlem yaparak olduğunu belirten ilk kuramcılardan biridir. Bandura, çevre insan davranışlarını etkilemektedir. Aynı zaman da insan davranışları da çevreyi etkilediğini savunmuştur. Ona göre bu ikili etkileşimde üçüncü olarak bireyin psikolojik özellikleri etken olmuştur. Böylece bireylerin kişiliği oluşturan faktörler, bireylerin davranışları, çevresi ve psikolojik özellikleri olarak incelemiştir (14).

Sosyal Çatışma Kuramları; bu kuramı savunanlara göre, sapma toplumda meydana gelen eşitsizliklerin bir yansıması olmakla birlikte topluma egemen olan sınıfların konumlarına göre şekil almaktadır. Sosyal çatışma kurama göre sapma üç farklı şekilde güç kavramı ile ilişkilidir. İlk olarak, zengin ve güçlü olanların elinde olan toplumsal norm ve mevcut yasalar, onların kendi istek ve çıkarlarına göre işlemektedir. İkinci olarak; güçlü olanlar, toplum normlarına ve değerlerine karşı ve olumsuz davranış ya da faaliyetlerde bulunmuş olsalar bile sapma etiketini engelleyecek imkanlara sahip olmuşlardır. Üçüncü olarak ise, yasaların veya normların iyi ve doğru olduğunu düşünülmesine neden olan genel inanıştır. Yasa veya normların eşitsiz bir biçimde uygulandığını savunan bireyler genellikle yasa veya normların doğruluğunu ya da yanlışlığını sorgulama eğiliminde bulunmazlar (14).

Araştırmacıların herhangi bir davranışın tek bir etmenle kesin olarak açıklayamadığı gibi suç davranışı da kesin olarak tek bir etmenle açıklanamamıştır. Suç davranışını açıklayabilmek için gerekli birçok etmen bulunmaktadır. Bu etmenler; "suçlu bireyin kişilik özellikleri, cinsiyeti, doğduğu ve büyüdüğü çevre, eğitimi, aile

yapısı, dâhil olduğu gruplar, sosyal yaşantıları, alışkanlıkları, hedefleri, izlediği yollar, karşısına çıkan engeller, yaşadığı çatışmalar gibi tüm yaşam deneyimleri” yer alması sebebiyle çeşitli çalışmalarda bu etmenlerin biri veya birkaçı birden incelenerek suç davranışının açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (30). Sosyal yaşamların değişmesi ve çeşitlenmesi ile birlikte suça bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Sosyal olaylar ve toplumlarda yaşanan değişimler suçu açıklamada sosyal nedenlerin ve toplum koşullarının da katılmasını sağlamıştır.

Suç ile suç işleyen bireylerin incelenmesi sonucunda; suçun fiziki yöntem ce önlemleri yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda yeni yöntemleri gelişmesi olmuştur. Bu yeni yöntemlerde suç davranışı temeline ulaşmaya çalışılmış eski fiziki yaklaşımların suç ve suçlu bireylerle birlikte onlarla çalışanların da ekonomik, psikolojik, sosyolojik, antropolojik ve kültürel özelliklerinin incelenmesiyle bunları bir bütün olarak çalışılması gerekliliği ortaya çıkmıştır (23).

Suç olgusu kuramsal çerçevede incelendiğinde; suç davranışın nedenini açıklayan birçok farklı kuram olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar, suç olgusu açıklayan görüşlerde bulunulmasının yanı sıra birey, bireyle beraber bireyin çevresine de odaklanmaktadır. Böylece “suç davranışının sosyalizasyon boyunca öğrenildiğini bu nedenle de ekolojik bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekliliğini” ortaya çıkmaktadır (31).

Suçun açıklanmasında etkili olan bireysel, psikolojik, biyolojik ve sosyal kuramlar olmuştur. Ancak bu açıklamalar ile birlikte kişilerin içerisinde buldukları koşullar da suç davranışı oluşmasında etkilidir. Kişilerin yaşam deneyimleri, yaşları, cinsiyetleri, sosyo kültürel ve ekonomik durumları bir sonraki bölümde incelenecektir.

2.1.2. Suç İşlemeye Etki Eden Etmenler

Suç işlemeye birçok etki eden etmen bulunmaktadır. Bu açıklamalar kuramsal çerçevede suç teorileri olarak açıklanabildiği gibi “yaş, cinsiyet, öğrenim durumu,

medeni durum, işsizlik ve ekonomik durum” özellikle etkilediği düşünülmektedir. Bu başlık altında açıklanacak etmenler Soy Türk (2013) şu şekilde anlatmıştır (2):

Yaş, suç ile ilgili istatistiksel verilere baktığımızda; suç davranışının yaş dönemlerinde farklılaştığını ve yaş aralıklarına göre dağılımının farklı olduğu görülmektedir. Çoğu toplumlarda suç davranışı gençlik yıllarının sonlarına doğru artarken hatta zirveye ulaşırken gençlik döneminin sonlarına doğru hızlı bir azalma görülmektedir (2).

Cinsiyet, “suçluluğu biyolojik kuramlar ile açıklamaya çalışan Lombroso, kadının kas gücünün, bir erkeğin üçte ikisine denk geldiğini; dolayısı ile bir kadının doğası gereği şiddet uygulama eğiliminin olmadığını savunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kadınların işledikleri suçlar, genel anlamda beden gücü gerektirmeyecek suçlardır” (2).

Suç davranışında bulunanın cinsiyeti hususunda iki unsur söz konusudur. Suç davranışında bulunan birey ilk unsuru oluştururken suça maruz kalanın cinsiyeti ikinci unsurdur. Suça maruz kalanlar genellikle kadınlar olmaktadır. Literatür incelendiğinde hemen hemen her toplumda kadınlar erkeklere göre daha az suç davranışında buldukları görülmektedir. Bunun nedenleri arasında aile yapısıyla aile ilişkileri etkili olmaktadır. Suç davranışının bulunduğu bir aile geçmişi olan bireyin, aile ilişkileri zayıf olacağı, ekonomik yetersizlik gibi etmenlerle insanların suç davranışını veya suç işleme olasılığını arttıran durumlar olduğunu ifade edilmektedir. İbiloğlu, “etkili iletişim kuramayan ebeveynler ile genç erkekler arasında suç ilişkisi bulunduğunu ve yine baskıcı ve parçalanmış aile ortamında yetişmenin de önemli faktörler olduğu belirtilmektedir” (32).

Medeni durum, literatür incelendiğinde medeni durumun suç olgusu ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalarda, evli bireylerin diğer bireylere nazaran daha az suç davranışında bulunduğu görülmektedir. Evli bireylerin, kendilerini bir aileye ait hissetmeleri onların sorumluluk duygularının diğer bireylere göre daha güçlü olduğu düşünülmektedir. Bu

nedenle sorumluluk duygunun evli bireylerin suç davranışında bulunmalarını engelleyici etkisinin olduğunu söylemek mümkündür (2).

Öğrenim Durumu, Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Türkiye’de yaptığı çalışmaların istatistiksel sonuçlarına baktığımızda; 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 yıllarında, bireylerin öğrenim durumu arttıkça suçluluk oranının azaldığı ve en çok okur-yazar olup ilkokul mezunu olmayanlar ile ilkokul mezunlarının suç işlediği (4) ve TÜİK’in 2010 yılı istatistiklerine göre cezaevine giren hükümlülerin % 29,5’inin ilkokul mezunu olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir (2).

İşsizlik ve Ekonomik Durum, bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde; suç davranışında bulunan bireylerin yüksek oranlara eğitim seviyelerin düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle bireylerin iş ve ya meslek sahibi olamadığı düşünülmektedir. Böylece bireyler uzun bir süre işsiz kaldığı varsayılmasından dolayı gerek kendilerine gerekse ailelerine veya bakmakla yükümlü olduklarının ihtiyaçlarını karşılayamadığı, maddi olarak sorun yaşadığı ifade edilmektedir. Bu şartlar altında bireyler suç davranışa yöneldikleri söylenebilir. Mala karşı suçların, maddi durumu kötü olanların daha yatkın olduğu ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına suç işledikleri düşünülmektedir. Suç davranışında bulunan bireylerin düşük eğitim düzeyinde olanların çoğunlukta olduğu ve bu nedenle bir meslek edinmeleri güç olduğundan işsiz geçirdikleri sürenin uzadığı gözlemlenmektedir (2).

Kurtulgan (2018); eğitim ve suç ilişkisinin negatif yönlü olmasının beklendiğini; artan işsizliğin suç işleme davranışını artırdığı; medeni durum olarak evlilerin daha az suça karıştığı; yaş ile suç arasında küçük yaşlardan itibaren yavaş yavaş başladığı, orta yaşlarda arttığı ve yaş ilerledikçe azaldığını belirtmiştir (33).

Suç davranışı birçok farklı yaklaşımlarla tanımlanmıştır. Bununla beraber “genel olarak yasanın ihlal edilmesi ve normatif kabul edilmiş sosyal düzende sorunlara neden olan davranış olarak” ifade edilmektedir (4).

Yapılan çalışmalar neticesinde; bireylerin suç işlemesine etki eden etmenler olan yaş, cinsiyet, sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyleri risk grubunu oluşturmaktadır.

Bu riskleri taşıyan bireyler kötü ve olumsuz yaşam koşullarına bağlı olarak suç davranışı gösterme ihtimali yüksek olmaktadır.

2.1.3. Türkiye’de Suçluluk

Suç olgusu birçok disiplin tarafından incelenmiştir. Bunun sonucunda ise suç olgusunu açıklayan çok fazla yaklaşım oluşmuştur. Suçun tanımlanması ve sınıflandırılması bakımından literatür zenginleşmiştir. Bu zenginliğin oluşmasında yargın sitemlerinde farklılıkları bulunması ve davranışların kültürel olarak farklı bir biçimde yorumlanması, aynı zamanda sosyo-ekonomik durumların etkili olmasıdır (34).

Kriminolojik çalışma sonuçları, ceza kanunu ve ceza adalet sistemi içerisindeki politika ve uygulamalarında büyük bir önem taşımaktadır. Buna rağmen kriminoloji Türkiye’de politika geliştirme aracı olarak kullanılmamaktadır. Oysaki kriminoloji, suç olgusunun doğasını, miktarını ve nedenlerini araştırarak elde ettiği bilimsel sonuçları kullanarak kanıta dayalı bir şekilde suçun önlenmesine yönelik politika ve programların oluşturup ilerlemesini sağlayabilmektedir. Daha sonrasında ise uygulanan bu politika ve programların işleyişini, etkinliğini ampirik olarak değerlendirmektedir. Bu değerlendirme sonraki süreçlerde yapılacak diğer çalışmalara öncülük edebilmektedir. Suçluluğun ve suç tekrarının etkin olarak önlenmesi öncelikle bu süreçlere etken olan nedenlerin doğru bir biçimde anlaşılması ve tespit edilmesi ile mümkün olabilecektir. Dolayısıyla bu tespitleri odak noktasına alan uygun müdahale programlarının gelişmesiyle süreçlerin, sonuçların ve maliyetlerin etkin ve bilimsel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (35).

Suçluluk kavramına yönelik olarak yapılan ilk bilimsel çalışmaların; bireyleri temel aldığı ve suç davranışına yönelmelerinde biyolojik ve fizyolojik etmenlerin etkili oldukları söylemleri olduğu görülmektedir. Suçluluk olgusu konusunda yapılan çalışmalarda birey ile birlikte bireyin çevresinin de etkili olduğu savı güçlenmektedir. Sosyal bir sorun olarak suç, çoğunlukla toplumsal yapıyla ilişki içerisinde olduğu kabul edilmektedir. Bununla beraber, sosyal bir sorun olan suçun niteliği ve yoğunluk miktarı toplumlar arasında farklılık gösterebilmektedir. Günümüzde gelişmiş

lkelerle, az gelişmiş lkelerde hem suç türleri hem de suçların yoğunluk düzeyleri farklılaşmaktadır. Ayrıca bu durum ülkenin kendi sınırları iiresindeki bölgeler arasında bile farklılık olabilmektedir. Türkiye’de bölgeler bazında suç faktörleri ve suçluların profili değişkenlik olması buna örnek olarak gösterilebilir. Özetle suç evrensel bir olgudur. Aynı zamanda suça neden olan faktörler ve suç türleri, ancak sorunun ortaya çıktığı bölgesel özellikler ve şartlar incelenerek açıklayıcı olabilir (34).

Hemen hemen her toplum ve kültürde farklı düzeyde ve biçimde suç davranışı görülebilmektedir. Buna rağmen Türkiye’de ampirik çalışmalar yeterli olmamıştır. Türkiye gelişmekte olan bir ülke konumunda olduğundan dolayı ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda bir dönüşüm içerisinde olduğu söylenebilmektedir (36). Bu dönüşüm sonucunda ise suçluluk nedenleri daha çok sosyo-kültürel etmenlere vurgu yapmakta ve bireylerin yaşam felsefesini değiştirmektedir.

2.1.4. Türkiye’de Cezaevindeki Hükümlü/Tutuklulara Yönelik alışmalar

Türkiye’de cezaevlerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar içerisinde sadece Torun (2015)’un yaptığı çalışmalar benlik durumlarını içermekte; diğer çalışmalar çeşitli değişkenlerle suç davranışı incelenmiştir (37).

Torun (2015)’un ‘‘madde kullanım öyküsü olan ve olmayan 200 hükümlü /tutuklu ile yaptığı çalışmada: madde kullanım öyküsü olan hükümlü/tutukluların yaş ortalaması 32 iken, madde kullanım öyküsü olmayan hükümlü/tutukluların yaş ortalaması 38 olduğu; madde kullanım öyküsü olan hükümlü/tutukluların %58’i bekar, %23’ evli, %15’i dul ve %4’ imam nikahlı olduğunu belirtirken, madde kullanım öyküsü olmayan hükümlü/tutukluların %26’sı bekar, %50’si evli, %19’u dul ve %5’i imam nikahlı olduğu; madde kullanım öyküsü olan hükümlü/tutukluların %13’ okur-yazar, %35’i ilkokul, %31’i ortaokul, %17’si lise ve %4’ niversite mezunu olduğu, madde kullanım öyküsü olmayan hükümlü/tutukluların %11’i okur-yazar, %51’i ilkokul, %22’si ortaokul, %13’ lise ve %3’ niversite mezunu olduğu; madde kullanım öyküsü olan hükümlü/tutukluların Eleştirel Ebeveyn ve Asi ocuk Benlik Durumlarının yüksek olduğu, madde kullanım öyküsü bulunmayan

hükümlü/tutukluların ise Uygulu Çocuk ve Yetişkin Benlik Durumlarının yüksek olduğu” görülmektedir (37).

2.2. Transaksiyonel Analiz

Transaksiyonel Analiz (TA) kuramının yaratıcısı Eric Berne (1910-1970), Montreal’de bulunan McGill Üniversitesi Tıp Fakültesinden 1935 yılında mezun olmuştur. Tıp öğretiminin yanı sıra antropoloji, halkla ilişkiler ve edebiyat öğrenimini de birlikte tamamlamış bir psikiyatristtir (38).

II. Dünya Savaşı sırasında, ordu psikiyatristliği önemli bir ihtiyaç söz konusu olduğunda, Eric Berne 1943-1946 yılları arasında psikiyatrist olarak orduda hizmet vermiştir (39). Önce Federn ile, savaş sonrasında da Ericson ile çalışarak psikanaliz eğitimini tamamlamıştır. Psikianaliz eğitiminden yeterince tatmin olamayan Berne, psikanalizdeki id, ego ve süperego kavramlarının çok soyut olduğunu, hayatta hiç yürüyen id, ego ve süper ego görmediğini, bu nedenle de psikanalizin somut gerçekle uğraşmadığını ileri sürmüştür (38).

Kişilerarası ilişkilerin analizinde kullanılan ve Eric Berne tarafından geliştirilen “İşlemsel Çözümleme Yaklaşımı” olarak da Türkçeleştirilen Transaksiyonel Analiz’in ortaya çıkışının temelini ise Berne’ün orduda geçen yıllarında yöneldiği sezgi konusu oluşturur. 1949 yılında sezgi konusunda yaptığı çalışmalar onun benlik durumlarını fark etmesini sağlamıştır. Berne’nin bu araştırmada ele alınan bir diğer değişken olan benlik durumlarını fark etmesi de TA kuramının temelini oluşturmuştur (40).

Transaksiyonel Analiz (TA) Eric Berne tarafından 1950’li yıllarda ortaya atılmıştır. Berne için psikanaliz, her zaman bir referans kaynağı olsa da, psikanalitik yaklaşımda kullanılan mevcut uygulamaların yavaş ilerlediğini ve hastalara edilgin bir rol verdiğini düşünmüştür. Resmi psikanalist unvanını almak için çıktığı jüride, birkaç sene daha deneyim kazanması gerektiği cevabını alması da bu düşüncelerine eklenince, Berne’nin kendi kuramına yönelme süreci hızlanmıştır. 1957 yılında yaptığı

konferans ve 1958 yılında yayımladığı, “Transaksiyonel Analiz: Yeni Bir Method” isimli makaleyle orduda görev aldığı yıllarda yaptığı gözlemlerle temelini attığı kuramını tanıtmaya başlamıştır (41).

Berne oluşturduğu kuramı şöyle özetlemektedir: “TA, temelde transaksiyonel uyarıcıyı hangi benlik durumunun yaptığıyla ve transaksiyonel tepkiyi hangi benlik durumunun verdiği ile ilgilenir. En basit transaksiyonlar, hem uyarıcının hem de tepkinin ilgili tarafların Yetişkin Benlik Durumları’ndan kaynaklandığı transaksiyonlardır” (42).

Berne, kuramın dayandığı temel felsefeyi “İnsanlar prens veya prenses olarak dünyaya gelirler, ancak sonradan kurbağaya dönüşürler. Terapinin amacı da yeniden prens veya prenses olmalarına yardımcı olmaktır.” şeklinde özetlemiştir (43). Yani, bireyler arasında bulunan iletişim/etkileşimi çözümlenerek bireylerin verdikleri tepkilerin arkasındaki kişilik örüntülerini belirleyip etkili iletişim kurma yeteneklerini geliştirmektir (44).

TA için üç bakış açısı vardır: ilk olarak bir felsefe; yani insanlarla ilgili bir bakış açısıdır. İkincisi, o bir kişilik gelişimi ve kişilerarası davranış kuramıdır. Üçüncüsü ise TA, insanlara duygu ve davranışlarını anlama ve değiştirmede yardım eden tekniklerden oluşan bir sistemdir (45). Birçok kişinin yaşamlarında kendilerini tanımlamakta zorlandıkları zamanlar olduğu bilinmektedir. Böyle zamanlarda TA bir temel oluşturarak, pek çok kişinin anlayıp, kendi yaşamlarında yararlanabilecekleri bir çatı olarak düşünülebilmektedir (46).

Stewart ve Joines (2009) TA, insanın ruhsal açıdan nasıl yapılandırıldığını ve bu yapıların nasıl işlev gösterdiklerini açıklayan bir kişilik kuramı; kişilerarası ilişkileri analiz eden ve açıklayan bir iletişim teorisi; kişinin şimdiki yaşam tarzının kökeninin çocukluk yaşantılarından kaynaklandığını açıklayan yaşam senaryosu yaklaşımı açısından bir çocuk gelişim kuramı; çocukluk yaşamındaki baş etme stratejilerinin bugünkü yaşamda acı verici, kendini engelleyici sonuçları olsa bile tekrar nasıl oynandığını açıklayan bir psikopatoloji kuramı olduğunu ifade eder (47).

Aynı zamanda klinik uygulama alanında; günlük yaşamsal sorunlardan daha şiddetli ruhsal sorunlara kadar tüm psikolojik bozuklukların tedavisinde kullanılan psikoterapi sistemidir. Bir psikoterapi kuramı olarak TA uygulamada insanların hangi benlik durumlarından (Ego States) ne kadar ve nasıl hareket ettiklerini; başkaları ile iletişimlerde benlik durumlarının karşılıklı etkileşiminin (transaksiyonlar - transactions) nasıl olduğunu ve temas iletisi (strokes) alışverişinin nasıl yapıldığını; çocukluk dönemi kararlarının (injunctions and drivers) bugüne nasıl yansıdığını, psikolojik oyunların (psychological games) nasıl oynandığını, kişilerin zamanlarını nasıl yapılandırdıklarını (time structuring); insanların kendini nasıl baltaladığını-kendine nasıl indirim (discounting) yaptığını; kişinin kendisine, diğerlerine ve dünyaya nasıl baktığını (life position-the OK Corral) açıklayarak ortaya çıkan sorunların nasıl çözümleneceği, yaşam senaryolarının (life scripts) nasıl değişeceği konularında kolay anlaşılır bir sistem sunmaktadır (47). TA bir kişilik ve kişilerarası davranış kuramı olmasının yanı sıra, insanların duygu ve davranışlarını anlamaya çalışan ve onları değiştirmeleri için yardım eden tekniklerden oluşan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (37).

TA teorisi, insanların değişebileceği görüşüne dayanır. İnsanın kendisini duyguları, düşünceleri ve davranışları ile tanımasına, diğer insanlar ile arasındaki ilişkileri değerlendirmesine ve olumlu yönde değiştirmesine yardımcı olan bir yaklaşımdır. Uygulanması sonunda sağlanacak düzelme ölçülebilir olduğundan bilimsel geçerliliği vardır (48).

Steiner (1979)'a göre TA kuramı diğer kişilik kuramlarından şu üç temel farkla ayrılmaktadır: “ a) Herkeste duygusal olarak gelişmek ve özerklik kazanmak için bir eğilim bulunmaktadır b) Her insan karşılaştığı olaylarda farkında olarak ya da olmayarak bir seçim yapmaktadır c) İnsanlar yaşamlarının akışını değiştirebilirler” (45).

TA, tüm bireylerin iyi olduğu varsayımıyla ortaya çıkan ve bireylerin değişebileceği inancıyla oluşan, her bireyin kendisini tanımasıyla gelişen diğer insanlarla olan iletişimi güçlendirmeyi hedefleyen bir kuram olarak özetlenebilir.

2.3. Transaksiyonel Analize Göre Benlik Durumları

TA'nın en önemli yapı taşlarından birinin, kişilerin yaşamları boyunca geliştirmiş oldukları Benlik Durumları olduğunu belirten Berne (1961): "Eğer bir Marslı dünyamıza inecek olursa, bizim konuştuğumuz dillerin hiçbirini anlayamayacaktır. Ayrıca bizimle ilgili hiçbir önyargısı da olmayacaktır. Ancak sözsüz mesajlara bakarak ve mantık yürüterek bizim göremediğimiz pek çok gerçeği görebilecek ve anlayabilecektir." söylemleri ile TA teorisini anlamak için önce bir Marslı gibi düşünmenin gerekli olduğunu söylemiştir. Olaylara kendisi de bir Marslı gibi bakan Berne herkes de üç farklı imajın varlığını gözlemleyerek bunlara "Çocuk, Yetişkin ve Ebeveyn Benlik Durumları" olarak tanımlamıştır (49).

Benlik durumları sınıflandırmasını yapılandırırken Berne, belirli benlik durumlarının belirli koşullar altında ortaya çıktığı hipotezinden yola çıkmıştır. Berne, terapilerinde hastalarının bir zihin durumundan diğerine geçiş yaptığını gözlemlemiştir. Bu geçişler; yüz ifadelerinde, kullanılan kelimelerde, duruşta ve beden fonksiyonlarında ortaya çıkmakta ve anlık olarak değişimler göstermektedirler. Bedende ve ifadelerde ortaya çıkan bu değişimlerin kaynağı, TA'nın gelişmesi yönünde olmuştur. Berne, terapilerinde dışarıda meslek sahibi olan insanların, zamanı geldiğinde çocuk, zamanı geldiğinde yetişkin, zamanı geldiğinde ise ebeveyn rolüne büründüklerini ve o dilden konuştuklarını gözlemlemiştir. Bu değişimler ifadeye, kelimelere ve duruşa yansımaktadır (50).

Benlik durumları TA'nın en temel kavramıdır ve kişiliğin anlaşılmasında etkili bir araçtır. Berne (1961) doğumdan hatta doğum öncesinden başlayarak, öznel yaşantıların her birinin bir "Benlik Durumu" olduğunu belirtir (51). Berne (1961), benlik durumunu "tutarlı davranış örüntüleri ile doğrudan ilişkili tutarlı deneyim ve duygular örüntüsü" olarak tanımlamaktadır (41).

Berne'e (1964) göre benlik durumlarının gelişimi şu şekilde olmaktadır. Bebek doğduğunda sadece doğuştan getirilen nörofizyolojik yapıya sahiptir. Emme ve ritmik etkinlikler Çocuk Benlik Durumunun, ilk koordine hareketler Yetişkin Benlik Durumunun ve dış güçler tarafından ilk koşullanma belirtileri Ebeveyn Benlik

Durumunun yani kişiliğin ilk yapılarını oluşturur. Berne, benlik durumlarının gelişiminde bu üç unsurun altı haftanın sonunda oluştuğunu ileri sürer. Altıncı ve sekizinci aylar arasında bu yapılar bütünleşir. Daha sonra çocuk kendisini annesinden ayrı bir birey olarak yaşamaya ve dış dünya ile ilişkisinde kendi aklını kullanmaya başlar. Çocuk, ebeveynlerin ona getirdiği sınırlamalara tepkide buldukça üç yaşından itibaren ebeveyn benliğini geliştirir. On iki yaşına geldiğinde ise bu üç ayrı benlik durumu işlevsel hale gelir (44).

Yani, bebek yeni doğduğunda, dikkati kişisel gereksinim ve rahatlığı üzerinde toplanmıştır. Bebek kendisine acı verecek deneyimlerden kaçınmaya çalışır ve duyu sınırında tepki gösterir, böylece bebeğin Çocuk Benlik Durumunun temelleri atılmış olur ve bundan sonra Ebeveyn Benlik Durumu gelişir. Bu durum ilk kez çocuk anne babasının davranışlarını taklit etmeye başladığında görülür. Berne, bu sürecin yaklaşık altı yaşına kadar tamamlandığını ileri sürmektedir (43).

Yetişkin Benlik Durumu ise, çocuk dünyayı anlamlandırmaya çalışırken ve diğer insanları aldatabileceğini fark ettiğinde gelişmeye başlar ve bireyin zihinsel gelişimi boyunca sürer (52).

Yetişkin Benlik Durumu, bir bilgisayar gibi “şimdi ve burada”yı izler ve olanak ve olasılıkları değerlendirirken, Ebeveyn ve Çocuk Benlik Durumları ise geçmiş döneme ait duygu, davranış ve düşünceleri taşır (53).

TA kuramına göre bireyin kişiliği diğer insanlarla arasındaki etkileşimler, yani duygu, düşünce ve davranış alışverişi sayesinde incelenebilir. İnsan davranışlarının uzun süre izlenmesi sonunda şu gerçek ortaya çıkmıştır: bir kimsenin bazen içinde bulunduğu koşulların gerektirdiği şekilde mantıklı düşünüp, davrandığı, kimi zaman, adeta bir çocuk gibi hareket ettiği ve duygusal tepki verdiği görülür. Başka bir gün ise tıpkı çocukluğunda ebeveyninden ve çevresindeki büyüklerden görüp öğrendiği şekilde davrandığına tanık oluruz. Diğer bir deyişle, insanın kişiliğini üç farklı boyutta sergilemesi söz konusudur. Bu boyutlara TA kuramında benlik durumları adı verilmektedir. Bu yapı içinde 1) Çocuk Benlik Durumu 2) Ebeveyn Benlik Durumu 3) Yetişkin Benlik Durumu yer alır. Bireyin Çocuk Benlik Durumu, çocuksu yanını,

duygularını temsil eder, çocukça davranmasına yol açar. Ebeveyn Benlik Durumu, bireyin ebeveyninden öğrendiği gibi davranmasına, onların benimsediği, onlardan öğrendiği kurallara göre hareket etmesini sağlar. Yetişkin Benlik Durumu ise; kişinin yaşına uygun olgunluk içinde insanlarla ilişkilerini sürdürmesini temin eder, düşüncelerini şekillendirir (48).

Çocuk Benlik Durumu, yaratıcıdır ve kişinin duygusal tarafıdır; Yetişkin Benlik Durumu, kişiliğin daha çok mantıksal yanındır ve bir bilgisayar gibi çalışır; Ebeveyn Benlik Durumunda ise daha çok insanlara yönelik bir dizi koruyucu tutum görülür (56). Bu üç benlik durumları yerinde ve zamanında kullanıldığında sağlıklı bir etkileşim/iletişim sağlanabilmektedir. Bu uygunluk olmadığında, yani uygun olmayan benlik durumu kullanıldığında sağlıklı bir iletişime geçilmiş olur ve iletişim çatışmaları ortaya çıkabilmektedir (55).

Her bireyin kişiliğinde, benlik durumlarının üçü de bulunur. Ancak hangi benlik durumunu, ne zaman, nerede ve nasıl kullanacağı kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Nitekim kişiyi “kendisi” yapan da bu farklılıklardır (41).

Yapısal model her bir benlik durumunun içinde ne olduğunu göstermektedir. Fonksiyonel modelde ise, bunları nasıl kullandığımızı göstermek üzere benlik durumları sınıflandırılmaktadır. Bu düşünceyi daha formel olarak ifade edecek olursak şöyle diyebiliriz: Yapısal benlik durumları modelinde benlik durumlarının içeriğindeki unsurlara bakılmaktadır, fonksiyonel modelde ise benlik durumlarının ne olduğu betimlenmektedir.

YAPI = “NE” = İÇERİK

İŞLEV (FONKİSYON) = “NASIL” = SÜREÇ (10).

Görüldüğü gibi yapısal model ile davranışın neden yapıldığı; fonksiyonel modelde ise davranışın nasıl yapıldığı anlatılmaya çalışılmaktadır.

2.3.1. Yapısal Analize Göre Benlik Durumları

Yapısal Analiz; herhangi bir benlik durumunda bulunan duygu, düşünce ve davranışları tanımlayan ve diğer benlik durumlarından ayırt etmemi sağlayan işlemdir. Yapısal analize göre benlik durumları temel olarak üçe ayrılır. Tüm bireylerin kişiliklerinde “Ebeveyn”, “Yetişkin” ve “Çocuk” olmak üzere üç benlik durumu bulunmaktadır. Berne (1961), bu benlik durumlarının duruş (posture), tavır (manner), yüz ifadesi, ses tonu ve fiziksel özelliklerdeki değişikliklerle ayırt edilebilir olduğunu belirtmektedir (41).

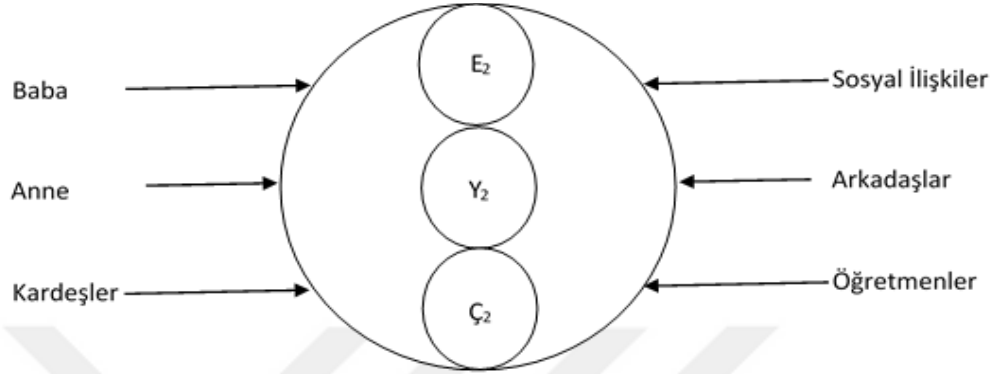
İnsanların sosyal ilişkilerinin çözümlenmesinin en iyi, en düzenli ve bilimsel yolu bu ilişkilerinde hangi benlik durumunu kullandığını bulmaktır. Kişilerin duygu ve davranışlarını anlamak için her bir benlik durumuna ayrı ayrı bakılmalıdır. Kişiliğin her yönü ile ilgili olabildiğince fazla şey bulup onları olası en iyi biçimde çalışır hale getirmek önemlidir (43).

Yapısal analize göre benlik durumları daha çok fiziksel ve somut olarak görülmesi nedeniyle kişilerarası etkileşimde ilk fark edilenlerdir.

2.3.1.1. Ebeveyn (E) Benlik Durumu

Kişinin yaşamın ilk yıllarından itibaren karşılaştığı dış kaynaklardan, başta anne ve baba olmak üzere tüm ebeveyn ve otorite figürlerinden aldığı duygu, düşünce ve davranış örüntüleridir (41). İnsanların hayatları boyunca kendilerini bir şeyleri annesi babası gibi yaparken hissettiği anlar olmaktadır. Ya da eşleriyle tartışırken annene ya da babana benziyorsun dedikleri anlar yaşamaktadırlar. Bazen de kendilerini eşleriyle, anne babalarıyla bir çocuk olarak yaşadıkları kızgınlık, bağırma, kıyaslama, korkutma gibi olumsuz kalıpları tekrardan yaşarken bulabilmektedirler. İnsanlar çocukluklarında kendi ailelerinde de yaşadıkları bu kalıpları eşleriyle ilişkilerinde de tekrar etme eğilimindedirler. Çünkü bu kalıplar onların en iyi bildiği kalıplardır (43). Dökmen (2011) bu benlik durumunu, kişiliğin insanlara nasıl davranması gerektiği konusunda tavsiyeler ve direktifler veren bölümü olarak tanımlamaktadır (56).

Bu benlik durumu bireyin ebeveynini ve diğer insanları taklit etmesi sayesinde gelişir. Temelinde toplum yaşamını düzenleyen kuralların dayandığı inançlar ve değerler vardır. Ebeveyn benliğimizin bize verdiği emirler ve öğütler sayesinde toplum içinde nasıl davranacağımızı öğreniriz:

Şekil 2.1. Ebeveyn (E) Benlik Durumu (48).

Ebeveyn Benlik Durumu; insanın; erken çocukluk olarak tabir edilen ilk beş yılında, sorgulama gereksinimi duymadan kabullendiği, kendisine dayatılan çevresel olayların beyindeki kayıtlarının arşividir. Dış kaynaklardan özellikle de anne ve babadan alınmış olan tutum, davranışları içermektedir. Çocuğun anne babasından yaşamı boyunca duyduğu ve gördüğü tüm uyarılar ve kurallar Ebeveyn Benlik Durumuna kaydedilmektedir. Her birey; beyinde yaşamlarına ait çok fazla kural bilgisi kayıt edildiğinin farkına vardığında Ebeveyn Benlik Durumunun önemli bir veri deposu olduğunu anlayabilir. Ebeveyn Benlik Durumu ilk başta başkalarına karşı önyargılı, eleştirel ve koruyucu davranışlarla belirtilir. İkinci olarak ise Çocuk Benlik Durumunu etkilemeyi sürdüren eski anne ve baba iletileri olarak yaşanır (43). Ebeveyn Benlik Durumu kişinin geçmişine ait yaşantıları içerir. Ebeveynlerinden ödünç aldığı düşünce, duygu ve davranışlardan oluşur. Bu benlik durumu kronolojik yaşla ilgili değildir (43).

Berne (1986), Ebeveyn Benlik Durumunun insanın kafasının içinde ne yapması, nasıl davranması gerektiğini, ne denli iyi ya da ne denli kötü aynı zamanda da başkalarının ne denli iyi ya da kötü olduğunu söyleyen birini temsil ettiğini söylemektedir. Ebeveyn Benlik Durumu insanın başının içinde, kişinin yaptığı her iş hakkında, tıpkı ana-babaların yaptığı gibi düzeltme buyrukları veren bir sestir.

Ebeveyn Benlik Durumunun ne zaman konuştuğu görülebilir; çünkü Ebeveyn Benlik Durumu “saçma, çocukça, berbat, olgunlaşmamış” gibi sözcükler kullanır. Ebeveyn Benlik Durumu bireyin kafasının içinde bu şekilde konuşurken, başka insanlarla da yüksek sesle aynı biçimde konuşabilir. Ebeveyn Benlik Durumu bireyin davranışlarını, tutumlarını, el kol hareketlerini, ses niteliklerini izleyerek ve başkaları için kararlar ve sorumluluk almaya istekli olmasından ayırt edilebilir (43).

Taş ve Doğtaş (2016) bakım verenlerinin rolünün bireylere fiziksel ve duygusal koruma sağlanması, bilgi ve beceri kazandırmasının, toplumunda kabul gördüğü düşünölen tutum ve davranışların kazanılmasının sağlanması olarak belirtmektedir (57).

Küçük yaşta ihtiyaçları karşılanan, yeterli sevgi, ilgi gören bir çocuk yetişkinlerden bu konuda öğrendiği değeri ve tutumları ebeveyn benliğinde saklayacak hem kendisi, hem de başkaları hakkında olumlu bir bakış açısına sahip olacaktır. Buna karşın ebeveyninden küçüklüğünde fena muamele görmüş ise bunun doğru olduğuna inanarak ilerde kendi çocuklarına aynı şekilde davranması söz konusudur. Ebeveyn benliğinin belli başlı özellikleri arasında bakım sağlama, koruma, ihtimam gösterme, kontrol etme, eleştirme vb. gibi hususları sıralanabilir (48).

Bir kimse başkalarına ve çevresine tepkide bulunurken veya uyarıcı gönderirken, enerjisini bu kayıtları harekete geçirecek şekilde yönlendiriyorsa veya bu kayıtlardakine benzer yeni yaşantılar içindeyse Ebeveyn Benlik Durumundadır. Ebeveyn Benlik Durumunun baskın olması, kişinin annesi ya da babası gibi davranması demek değildir. Bu durum kişinin, ebeveynlerinden aldığı tüm engellemeleri, davranışları ve muhakeme tarzını ve ebeveyninin Çocuk Benlik Durumundan gelen tüm davranışları düzenlemeden yeniden sergilemesi anlamına gelmektedir (41).

Ebeveyn Benlik Durumu, Çocuk Benlik Durumu gibi hep aynı kalmaz, kişinin yaşamı sırasında değışebilir. Bunun nedeni insanın farklı insanlarla karşılaşp, onlardan etkilenmesi ve toplum yaşamındaki kuralların değışmesi, bazı kurallara karşı duyarlılıkların azalmasıdır (48).

2.3.1.2. Yetişkin (Y) Benlik Durumu

Berne'ye göre; Yetişkin Benlik Durumu şimdi ve burada olduğumuzun bir göstergesidir. Bu benlik durumunda rasyonel bir şekilde bilgiyi işleriz ve sonrasında nasıl davranacağımıza karar veririz (58).

Yetişkin Benlik Durumu Şimdiki gerçeğe uygun olan ve Ebeveyn ile Çocuk Benlik Durumundan bağımsız duygu, düşünce ve davranış örüntüleri takımıdır (59). Kişiliğin “şimdi ve burada” iken görülen ve düşünülen verileri doğru olarak toplayan, işleyen yamıdır. Bu benlik durumu problemlere çözümler getirir, nesnel verileri objektif olarak değerlendirir. Bir anlamda kişiliğin bilgisayar gibi işleyen bölümüdür (41). “Kişiliğin bu parçası, duyulan, görülen ve düşünülen verileri doğru olarak işler, problemlere çözümler öne sürer ve var olan veriyi önyargılı düşüncelere ya da duygulara dayandırmadan değerlendirir” (59).

Çocukta dikkat çekici şeyler yaklaşık on aylık olduğunda başlar. O zamana kadar hayatı, çevresinden gelen taleplere ve uyarılara karşı düşünmeden ve çaresizce bir biçimde verdiği tepkilerden oluşmaktadır. Sadece Ebeveyn ve Çocuk Benlik Durumlarına sahiptir. Kendine çizebileceği bir yön ve yaşamı göğüsleyebilmek için hareket kabiliyeti yoktur. Yaşamı geldiği gibi alır. Onuncu aydan sonra ise, çocuk sahip olmadığı tepkileri seçmek veya çevresini idare etmek için artık manevralar yapabilmektedir. Yani onuncu aydan sonra çocuk kendi bilinci ile kendine has düşüncesinin ürünü olan bir şeyler yapabildiğini keşfeder. Bu kendini gerçekleştirme denemeleri Yetişkin Benlik Durumunun başlangıcıdır. Yetişkin ilk yıllarda kırılğan ve deneme aşamasındadır. Ebeveynden gelen komutlar ve Çocuk Benlik Durumunun korkusu ile kolayca devre dışı kalır (43).

Yetişkin Benlik Durumunun kişinin yaşıyla bir ilgisi yoktur. Olgun olmakla da ilişkili değildir. Yetişkin Benlik Durumu, var olan gerçek bir bilginin nesnel olarak toparlanmasından kaynaklanmaktadır. Gerçeği test ederek, olasılıkları değerlendirerek ve ölçümler yaparak görevini yerine getirir. Yetişkin Benlik Durumu aklın sesini temsil etmektedir. Yani bir bilgisayar gibi çalışır; dış dünyadan bilgi alır ve mantıksal olasılıklar temelinde hangi eylem biçiminin ortaya konması gerektiğine karar verir.

Yetişkin Benlik Durumu insana, pastayı fırından ne zaman çıkaracağını, bir teleskobu nasıl ayarlayabileceğini söyleyen benlik durumudur (43).

Yetişkin Benlik Durumu yalnızca çevredeki gerçekliği test etmez, kendi Ebeveyn ve Çocuk Benlik Durumunun içeriğini de değerlendirir. Bu benlik durumunun diğer bir işlevi, gerçekliği test ederken değişik seçenekleri de denemesidir. Değişik seçenekleri ve gerçekleri deneyden geçirme ve olasılıkları değerlendirme görevleri bireyin başarısızlık ve pişmanlık yaşama olasılığını en aza indirger ve yaratıcı başarı olasılığını arttırmayı sağlar (41).

Bu benlik durumu bireyin içinde bulunduğu çevredeki gerçekler üzerinde odaklaşır. Çevre hakkında bilgi toplar, bu bilgileri Ebeveyn ve Çocuk benlikten aldığı bilgilerle birlikte gözden geçirip değerlendirir; sonuçlar çıkarıp saklar ve yeri geldiğinde kullanır. Diğer bir işlevi Ebeveyn ve Çocuk benlik arasında aracılık yapmak ve anlaşmalarını sağlamaktır. Yetişkin Benlik Durumu; Ebeveyn Benlik Durumu gibi açık sözlü, cesur ve güçlüdür, ahlaki sorumluluğa sahiptir. Mantıklı düşünme ve davranma, güvenilir olma gibi özellikleri ile kendini belli eder. Kişiliğimizin akılcı yanıdır. Birey bu benlik durumu sayesinde sorunlarını günün koşullarına uygun ve yapıcı kararlar vererek çözer, Yetişkin benliği sayesinde yargılayıcı ve duygusal olmadan mantığa uygun davranışlar sergiler. Bu işlevini yerine getirirken Çocuk ve Ebeveyn Benlik Durumları ile işbirliği içinde aldığı bilgileri analiz ederek bireyin o andaki koşullara uygun davranmasını sağlar (48).

Her insanın içinde bir Yetişkin bulunmaktadır. Ancak Yetişkin Benlik Durumunun “olgun” ya da “büyük” olmakla bir ilgisi yoktur. Berne’e (1961) göre olgun olmayan kişi yoktur, bebeklerin bile Yetişkin Benlik Durumları vardır (41).

Yetişkin Benlik Durumu fiziksel olarak dik duruş, göz teması kurma, ilgili görünme, geri bildirim vererek dinleme, ne anladığını kontrol etme davranışları ile ön plana çıkar. Bu benlik durumunda kişilerin düşünceli, dikkatli, karşısındaki kişiye karşı ilgili, gözleri tetikte ve meraklı yüz ifadeleri vardır. Ses tonları açık ancak fazla duygusal olmayan, soğukkanlı, sakin, güvenli, araştırmacı ve bilgi vericidir (41).

Yetişkin Benlik Durumu, bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli bir olgudur. Dış dünya ile başa çıkabilmek için gerekli bilgileri, süreçleri ve olasılıkları hesaplamaktadır. Örneğin; caddeyi geçmede çok duyarlı ve çok karmaşık bir bilgisayar gibi çalışır, her iki yandaki tüm arabaların hızlarını hesaplar ve ezilmeden ya da koşarak geçmeye başlamanız gereken olası en erken anı saptar. Yetişkin Benlik Durumunun bir başka görevi ise, Ebeveyn ve Çocuk etkinliklerini düzene koymak ve aralarında nesnel bir arabuluculuk sağlamaktır (43).

2.3.1.3. Çocuk (Ç) Benlik Durumu

Çocuk Benlik Durumu, her erkeğin ve kadının içinde küçük bir çocuğu taşıdığına göstergesidir. Bu kısım kişiliğin çocuk kısmıdır. Erkeğin ya da kadının bir zamanlar olduğu çocuktur. Ancak her çocuk farklıdır ve her insanın içindeki Çocuk Benlik Durumu da farklıdır; çünkü o kişinin, yaşamının belli bir zamanında olduğu çocuğu temsil eder. Bireyler Çocuk Benlik Durumunu kullandığında, kişi bir çocuk gibi davranır. Ancak bu bir kişide dört yaş üç aylık olabilir, bir başkasında iki buçuk yaş olabilir ama altı yaşından büyük olup olmayacağı kuşkuludur. Çocuk Benlik Durumu aynı zamanda kişiliğin en yaratıcı, zeki, sevecen, spontan, yalnız, şaşkın, nazlı, rahatına düşkün ve esprili tarafı olarak tanımlanabilir. Ama aynı zamanda çocuklar gibi somurtkan, arsız, düşüncesiz ve acımasız da olabilir. Bu sebeple kişiliğin bu kısmıyla uğraşmak her zaman kolay değildir (43).

Çocuk Benlik Durumu, kişiliğin ilk önce gelişen benlik özelliği olup insanın duygusal yanını temsil eder ve genel çizgileriyle yaşanan bir durum karşısında duygusal tepkilerle ortaya konur. Başlangıçta insanın tepkilerinde, yani duygu, düşünce ve davranışları üzerinde Çocuk Benlik Durumu egemendir. Büyüdükçe kişiliği de buna paralel olarak gelişir ve tepkileri değişikliğe uğrar (48).

Dış olaylar Ebeveyn Benlik Durumu denen veri bankasına kayıt edilirken aynı anda başka bir kayıt daha yapılmaktadır. Küçük çocuğun görüp, duyduğu şeylere verdiği yanıtlardan oluşan iç olayların kayıtlarından oluşan kısım ise Çocuk Benlik Durumudur. Çocuk Benlik Durumu kişinin 0-7 yaş yaşantılarına ait kayıtlardan

oluşmaktadır. Çocuk Benlik Durumu bireyin kişinin çocukluk emanetleri veya tüm erken çocukluk yaşantılarından oluşur. Bebekler dünyaya sadece Çocuk Benlik Durumuyla doğarlar. Yani Çocuk Benlik Durumu kişinin geçmişine ait yaşantıları içerir. Her bireyin içinde bir zamanlar çocukluğunda olduğu gibi hissedene, davranan, düşünen bir yönü vardır (43).

Büyüklerden öğrenilen kurallar küçükken bireyin yaşamına egemendir. Bunlar ilk yıllarda onu tehlikelerden korurlar. Ancak ebeveyn bu kurallara uymadığı zaman çocukta tereddüde, zihin karışıklığına yol açar; ilerde çelişkili davranmasına zemin hazırlarlar (48).

Çocuk Benlik Durumu, yalnızca çocukluğa ilişkin yaşantılardan oluşmaz. Yetişkin yaşamda kişi, hayatını devam ettirebilmek amacıyla çevreden gelen uyarıcıları (temas) kabul eder ve bu uyarıcılara tepkide bulunur. Çocuk Benlik Durumuna ilişkin yaşantılar, hem bu yeni yaşantıların eklenmesi hem de çocukluktaki yaşantıların aynısının tekrarlanmasıyla yaşam boyu sürer (41).

Yaşımız ve eğitim durumumuz fark etmeksizin bizler Çocuk Benlik Durumunun özellikleri gösterebilir veya 3-5 yaşlarındaki bir çocuk gibi davranabiliriz. Kişiliğin önemli bir ögesi olan Çocuk benlik yaşam boyu var olmaya devam ettiğinden bireyin her yaşta kendini bir çocuk gibi hissetmek, çocuk gibi düşünüp, davranmak ihtimali vardır. Verilen tepkinin hangi Çocuk alt benliğe ait olduğunu o andaki koşullar belirler (48).

Bazı TA kuramcıları yapısal analizi iki düzey olarak ayırmaktadır. Yukarıdaki anlatım birinci düzeyi ifade etmektedir. İkinci düzey yapısal analizin amacı ise; bireylerin anı olarak sakladıkları duygu, düşünce ve davranış deneyimleri benlik durumları olarak uygun bir şekilde sınıflamaktır.

Kaçar (2008); ikinci düzey yapısal analizi şu şekilde anlatmaktadır (45):

Ebeveyn ve Çocuk Benlik Durumlarının alt benlik durumları analizi yapılır. Ebeveyn Benlik Durumunda, bireyin Ebeveyn Benlik Durumunu oluşturan ebeveyn veya ebeveynlerinin Ebeveyn, Yetişkin ve Çocuk Benlik Durumlarının içeriği yer alır. Bunlar; Ebeveyndeki Ebeveyn, Ebeveyndeki Yetişkin ve Ebeveyndeki Çocuk alt benlik durumlarıdır.

Ebeveyndeki Ebeveyn benlik durumunda, bireyin Ebeveyn Benlik Durumundaki ebeveyn veya ebeveynlerinin Ebeveyn Benlik Durumundan alınan yaşantılar yer alır.

Ebeveyndeki Yetişkin benlik durumu, bireyin Ebeveyn Benlik Durumundaki ebeveyn veya ebeveynlerinin Yetişkin Benlik Durumunun içeriğine uygun yaşantıları kapsar.

Ebeveyndeki Çocuk benlik durumunda ise, bireyin Ebeveyn Benlik Durumundaki ebeveyn veya ebeveynlerinin Çocuk Benlik Durumuna ilişkin yaşantıları yer alır. Böylece, bir bireyin kendisi için önemli olan ebeveyn veya ebeveynlerinin kişiliğinin tümünden aldığı duygu, düşünce ve davranışlar Ebeveyn Benlik Durumunda temsil edilir.

Çocuk Benlik Durumu da kendi içinde Çocuktaki Çocuk, Çocuktaki Yetişkin (Küçük Profesör) ve Çocuktaki Ebeveyn alt benlik durumlarına ayrılır.

Çocuktaki Çocuk, bireyin fizyolojik etmenleri, doğuştan gelen ihtiyaçları ve ilkel sansürsüz duyguları, dış olaylara karşı verilen spontan tepkileri içeren benlik durumudur. Çocuk Benlik Durumunun ikinci düzey yapısal analizinde Ç1 olarak gösterilir.

Çocuktaki Yetişkin, izlenimlere ve sezgiye dayanarak dış dünya ile baş etme becerilerini kapsar. Çocuklar, yeterince bilgi sahibi olmadan da doğru ve yerinde sonuçlar çıkarmalarına yardımcı olan yaratıcı ve sezgisel bir düşünme gücü geliştirir. Sözel becerilerin gelişmemiş olduğu dönemde kullanılan ve daha sonra da

sürdürülebilir bu bilme yeteneği, Y1 de yer almaktadır. İzlenimlere ve sezgiye dayanarak kullanılan problem çözme stratejilerini ifade ettiğinden buna Küçük Profesör adı verilmektedir. Küçük Profesörün doğumdan itibaren oluştuğu düşünülmektedir (38).

Çocuktaki Ebeveyn ise, küçük çocuğun ebeveynlerini gözleyerek onlar gibi davrandığı, onların kendisinden beklentilerini içselleştirdiği benlik durumudur. İçselleştirilen davranışlar ve bu davranışlara ilişkin duygu ve düşünceler E1 de depolanmaktadır (38).

Kişinin farklı zamanlarda aynı durumla karşılaştığında gösterdiği tepki her zaman aynı olmayabilmektedir. Kişinin Ebeveyn alt benliği ile Yetişkin ve Çocuk benlikleri arasındaki etkileşim bunu belirleyecektir. Bireyin kişilik yapısını oluşturan benlik durumları ile bunların bünyesinde yer alan alt benlik durumları arasında sürekli etkileşim olduğu, ancak yapısal bakımdan da aynı olsa da fonksiyonları bakımından birbirlerinden farklı oldukları bir gerçektir. (48).

Yapısal analiz modeli ile davranışın neden yapıldığı sorusunun cevabını bulmaya çalışılmaktadır. Bu süreçte özellikle davranışın somut görünen yönleri anlaşılmaktadır.

2.3.2. Fonksiyonel Analize Göre Benlik Durumları

Fonksiyonel analiz; bireylerin, hem içsel yaşantılarında hem de diğer insanlarla ilişkilerinde, benlik durumlarını nasıl kullandığını inceler (41). Başka bir ifadeyle; fonksiyonel analiz daha çok bireylerin benlik durumlarını hem içsel olarak hem de başkalarıyla ilişkilerinde harekete geçirmeleri, kullanmaları ve böylece gözlenen davranışların sınıflandırılması ile ilgilidir (60).

Fonksiyonel analize göre benlik durumları “Eleştirel Ebeveyn”, “Koruyucu Ebeveyn”, “Yetişkin”, “Doğal Çocuk” ve “Uygulu Çocuk” olmak üzere beşe ayrılmaktadır (59).

2.3.2.1. Koruyucu Ebeveyn (KED) Benlik Durumu

Kişinin kendisi ve başkalarına özen göstermesi ile sergilenir. Bu benlik durumu samimi bir biçimde ilgili, şefkatli, besleyici, koruyucu, anlayışlı, sevecen ve endişelidir (38). Ebeveyn Benlik Durumunun güven veren, destekleyen, yardım eden ve koruyan yönüdür. Karşısındaki kişinin ve kendi Çocuk Benlik Durumuna karşı izin vericidir. İnsanların ihtiyaçlarına karşı duyarlıdır, onlara yardım eder, destek verir, yol gösterir. Aşırı kontrollü ve engelleyici olabileceği gibi destekleyici ve gelişmeyi kolaylaştırıcı da olabilir (41).

Koruyucu Ebeveyn, ilgili, özen gösterici, koruyucu, sempatik, bağışlayıcı, destekleyici, şefkatli, endişeli, çevresindekilerin gelişimini destekleyici davranışlarla kendini göstermektedir (61).

Koruyucu ebeveyn olarak davrandığımızda, karşımızdaki kişi kaç yaşında olursa olsun sağlığını ve çıkarlarını korumaya yöneliriz. “Terliğini giy”, “Yemeğini ye”, “Sen onlara aldırma” türündeki mesajlar koruyucu Ebeveyn Benlik Durumuna ait mesajlardır. Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunda fedakarlık ve başkaları için bir şeyler yapma isteği vardır (56).

Bu benlik durumunun fiziksel göstergeleri başıyla onay, okşama, sevecen, sıcak bir gülümseme iken, sözel ipuçları “eğer ben olsaydım”, “sana yardım edeyim”, “üzülme”, “korkma”, “dene”, “sen iyisin”, “iyi ol” gibi ifadeleri içerir. Sempatik, destekleyici ve cesaretlendirici ses tonu vardır (43).

Williams ve Best, Koruyucu Benlik Durumları baskın olan kişileri geleneklere bağlı, ilişkilerinde nezaket ve salgi kurallarına önem veren, yardımsever, sadık ve gerçekten sorumluluk alabilen kişiler olarak tanımlamışlardır (62).

2.3.2.2. Eleştirel Ebeveyn (EED) Benlik Durumu

İnatçı, güçlü, aşırı koruyucu, ilkeli, cezalandırıcı ve görev yükleyicidir (38). Ebeveynin kuralları belirleyen ve mevcut kurallara uyulmasını sağlayan, kendini ve

diğer insanları cezalandıran yönüdür. Bu benlik durumu din, politika, gelenekler, cinsel rol beklentileri, çocuk yetiştirme biçimi, uygun giysiler giyinme, düzgün konuşma gibi konularla ve kültürel ve aileye özgü senaryolarıyla ilişkili düşüncelerle doludur (52). Çoğunlukla eleştireldir. Çocuk Benlik Durumunu yıldırın baskıcı bir yapısı vardır. Bu benlik durumu diğer kişileri öfkelenendirir ve kendisinden uzaklaşmalarına neden olur (41).

Kişiliğin bu parçası, “ebeveynlerden ya da ebeveyn figürlerinden öğrenilen önyargılı düşünceler, duygular ve inançlardır”. Eleştirel Ebeveyn; toplumsal kuralları / değerleri korumaya, bunlara uymayanları eleştirmeye yöneliktir. Eleştirel Ebeveyn sadece başkalarını eleştirmekle kalmaz, aynı zamanda kendini de eleştirir. Bir kişi Eleştirel Ebeveyn yönünü kullanarak “kendisine toplumun kültürünü aktaranlardan öğrendiği ve giderek doğru olarak benimsediği toplumsal kuralları yaşatmayı ve gelecek kuşaklara aktarmayı hedefler” (56). Eleştirel Ebeveyn Benlik Durumu; inatçı, güçlü, ön yargılı, prensipli, cezalandırıcı, görev yükleyici, kusur bulan, sınır koyan, otoriter, gelenekleri sürdürmeye yönelik davranışları içermektedir (63).

Güçlü olma, başkalarının ve kendisinin haklarının hiç birini göz ardı etmeden savunması ise Eleştirel Ebeveynin yararlı yönlerindedir. Kural koyma özelliği yapılandırıcı nitelikte olduğunda; süreçlerin değerlendirilmesi ve denetlenmesi açısından yararlı olacaktır (41).

Bazen anne babalar çeşitli konularla ilgili olarak çocuklarıyla ilişkilerinde gerçekleri temel almak yerine bazı mantıksız düşünceleri temel olarak alabilmektedirler. Örneğin anne babalar "erkek çocuklar saçlarını uzatmamalıdır, kızlar sessiz ve yumuşak başlı olmalıdır" şeklinde yanlış düşünceleri temel alabilmektedirler (49). Eleştirel ebeveyn, çocuklukta edindiğimiz tüm bu birikimlerin içimizdeki bir bileşkesidir. Anne babaların yanı sıra, akrabalar, kardeşler, öğretmenler, arkadaşlardan edindiğimiz birikimlerden oluşur. Bu kişilerin hepsi bizi koruyan, kontrol eden ve manipüle eden kişilerdir. Eleştirel ebeveyn dış bir kaynaktır, diğer insanların görüş ve düşüncelerini bir teybe almış ses kaydı gibidir (43).

Bu benlik durumunu kullanan kişi genellikle karşı tarafın Çocuk Benlik Durumuna seslenmektedir ve karşıdaki kişinin Çocuk Benlik Durumunu yıldıran, baskılı ve bilgiç bir kişi olarak ortaya çıkabilir. Ayrıca bu benlik durumunu kullanan kimseler inatçı, güçlü, aşırı koruyucu, ilkel, cezalandırıcı ve görev yükleyicidir (43).

Eleştirel Ebeveyn Benlik Durumu; inatçı, güçlü, ön yargılı, prensipli, cezalandırıcı, görev yükleyici, kusur bulan, sınır koyan, otoriter, gelenekleri sürdürmeye yönelik davranışları içermektedir. Eleştirel Ebeveyn Benlik Durumları baskın kişiler “her şeyi bilen” görüntüsü sergiler. “Sana kaç kere söyledim?”, “Bunu asla yapma!”, “Tekrar olmasın” tarzında emir ifade eden cümlelerle “aptal, tembel, iyi, güzel” gibi onaylayıcı ya da eleştirici etiketlemeleri sıklıkla kullanırlar (63).

Williams ve Best (1982) yaptıkları araştırmada bu benlik durumu baskın olan kişilerin kolayca öfkelenediklerini, şüpheli olduklarını, kendi çıkarlarını düşünen, başkalarının duygularına aldırmayan ve hükmedici kişiler olduklarını bildirmişlerdir (62).

2.3.2.3. Yetişkin (Y) Benlik Durumu

Yetişkin Benlik Durumu; şu andaki gerçeğe uygun olan ve diğer iki kategoriden özerk duygu, düşünce ve davranış örüntüleri takımındadır (59).

Yetişkin Benlik Durumu, bireyin yaşamını sürdürebilmesinde, dış dünya ile başa çıkabilmek için gerekli bilgileri, süreçleri ve olasılıkları hesaplamaktadır. Kendine özgü terslikleri ve hoşnutsuzlukları deneyimle öğrenmektedir. Yetişkin Benlik Durumunun bir başka görevi de Ebeveyn ve Çocuk Benlik Durumlarının etkinliklerini düzene koymak ve aralarında nesnel bir arabuluculuk işlevini yürütmektir (43).

Temelde kişinin diğer iki benlik durumunun ihtiyaçlarını karşılamaya yarar. Çocuk Benlik Durumu, yaratıcılığını üst düzeye çıkarmak ve eğlenebilmek için uygun kararlar almak üzere bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Ebeveyn Benlik Durumunda,

bildirgelerin doğruluğunu kanıtlamak üzere verilerden yararlanmak durumundadır. Yetişkin Benlik Durumu olasılıkları hesaplayan bir bilgisayar gibi bir işlev görmekle beraber, bilgisayardan farklı olarak her zaman çalışmaya hazır haldedir. Dünyadaki bilgileri toplamak ve verileri işlemek üzere bağımsız olarak çalışır. Ancak kendi kendine harekete geçirmemektedir, diğer benlik durumlarının uyarısıyla harekete geçer (43).

2.3.2.4. Doğal Çocuk (DÇ) Benlik Durumu

Doğal Çocuk Benlik Durumu, bireyin fiziksel ihtiyaçlarını gözetir ve içinden geldiği gibi davranmasını sağlar, aynı zamanda kişiliğin olgunlaşmamış yönünü temsil eder (48).

Sevecen, içinden geldiği gibi davranan benlik durumudur. Kişiliğin duyarlı, davranışları kısıtlanmamış, meraklı, yaratıcı, eğlenceli, neşeli yanıdır. İsteddiği şeyi, istediği anda, istediği yerde yapar. Dünyadaki ebeveyn figürlerine tepkide bulunmaktan uzakta durarak, kendini spontan olarak ifade eder (41).

Doğal Çocuk Benlik Durumunun fiziksel ipuçları yayılma, yığılma, neşeli, heyecanlı duruş, sokulmak, kıvrılmak, muziplik yapmak, kıpırdanmak ve kıkırdamak iken; sözel ipuçları bebekçe konuşma tarzı ve buna eşlik eden “istiyorum, yapacağım, umurumda değil”dir (41).

Williams ve Best 1982’de yaptıkları benlik durumları ile ilgili araştırmalarında Doğal Çocuk Benlik Durumu baskın olan kişileri; taşkın, girişimci, kendini sınırlamada güçlük çeken, nazlarına düşkün, diğer insanları kendi hazları konusunda kullanan kişiler şeklinde tanımlamışlardır (62). Kısacası, Doğal Çocuk otoriteye bakmaksızın kendi istediği ve içinden geldiği gibi davranır yani bağımsızdır, kişiliğin eğitilmemiş yanıdır, kişinin fiziksel ihtiyaçlarını gözetir, spontandır, hareketlidir, yaratıcıdır (56).

2.3.2.5. Uygulu Çocuk (UÇ) Benlik Durumu

Doğal Çocuk eğilimlerinin değişkenliğini sergileyen bölümdür. Ebeveyn figürlerinin birini referans alarak, sanki ebeveynleri onu dinliyormuş ya da gözlüyormuş gibi tepkide bulunur. Çalışkan, uslu olabileceği gibi asi de olabilir. Uygulu Çocuk Benlik Durumu boyun eğme, içe kapanma, uslu durma ve yaptığı işi geciktirme gibi uyum sağlamanın yaygın ve farklı özelliklerini gösterebilir. Uygulu Çocuğun İsyankar yanı, asi ve yıkıcı davranışlar ile kendini gösterir. İsyankar Çocuk başkalarının beklentilerine bir tepki olarak ortaya çıktığı için Uygulu Çocuk davranış örüntüleri içinde değerlendirilir (41).

Uygulu çocukta geride durma, tetikte durma, ağlama, dudak bükme, hırçınlık, tırnak yeme, omuz silmek, konuşmak için izin alırken el kaldırmak gibi davranışlar görülürken “bilmiyorum, bana ne, sana ne” gibi ifadeler bu benlik durumunu tanılamada yardımcı sözel ipuçlarıdır (41).

Kişilerarası ilişkilerde Uygulu Çocuk Benlik Durumu nazik ve uyumlu olma, boyun eğme, kararsızlık, yetersizlik, karamsarlık, çekingenlik ve pasif başkaldırma gibi tutum ve davranışlarla dışarı yansıtılmaktadır (64).

TA'da sağlıklı bir kişide hiç bir benlik durumunu dışlamadan tepkide bulunan “Bütünleşmiş Yetişkin” kavramından söz edilmektedir. Bütünleşmiş Yetişkin, Çocuk ve Ebeveyn Benlik Durumlarının birleştirildiği benlik durumudur. Başka bir deyişle, tepkiler davranışa yansırken Yetişkin Benlik Durumunun seçiciliğinden geçmektedir. Yetişkin Benlik Durumu bütünleşme sürecinde olan kişi başkalarına karşı iyi bir anne babanın özellikleri olan dürüst ilgi ve kararlılık, bir yetişkin özelliği olan sorun çözme akılcılığına ve mutlu, sağlıklı bir çocuğun özellikleri olan yaratıcılık, merak ve sevecenlik gibi özelliklere sahiptir (41).

Uygulu çocuk ebeveynleri onu izliyormuş ya da dinliyormuş gibi tepkide bulunur. Çalışkandır, usludur ve asidir ya da ebeveyn figürlerinden herhangi birini referans alarak davranışlar gösterir. Bu benlik durumu Çocuk Benlik Durumunun ana-baba eğitiminden etkilenen yönüdür. Uygulu Çocuk içinden geldiği gibi davranamaz,

mantıklı veya mantıksız olsa da anne babasının onayladığı şeyleri yapma eğilimindedir. Uygulu Çocuk, Doğal Çocuk gibi doğrudan "bunu yapmayacağım" diyemediği için işi geciktirmeyi yeğler, "Birazdan yaparım" der ama o sürenin bitiminde geciktirme devam eder. Uygulu Çocuk anne babasını kopya ederek onlara boyun eğer. Anne babalarının isteklerine boyun eğmekle birlikte bunu pek de istekli olarak yapmazlar. Bu tür çocuklar sonuçta surat asarlar ve işler ters gittiğinde de başkalarını suçlayarak gücenmişliklerine daha çok sarılarak içe kapanabilirler (43).

Fonksiyonel analize ile davranışlarımızın nasıl oluşturduğumuzu anlamaya çalışmaktadır. Yapısal analize göre davranışlarımız hem derinlemesine hem de içsel olanları da incelemektedir. Bu davranışların sonuçları olarak kişisel arası ilişkilerde transaksionları belirler.

2.4. Transaksionlar

TA teorisinde iki veya daha fazla insan arasındaki duygu, düşünce ve davranış alışverişine diğer bir deyişle bir uyarıcı veya uyarıcı bir mesaj ile buna verilen karşılığa etkileşim/transaksion adı verilir. TA yaklaşımında öngörülen amaç bireyin kendi olumsuz mesajların ve tepkilerinin farkına varıp bunları değiştirmesi, aldığı olumsuz uyarıcıların etkisinde kalmaksızın, yaşamını huzurlu ve verimli bir biçimde sürdürebilmesidir (48).

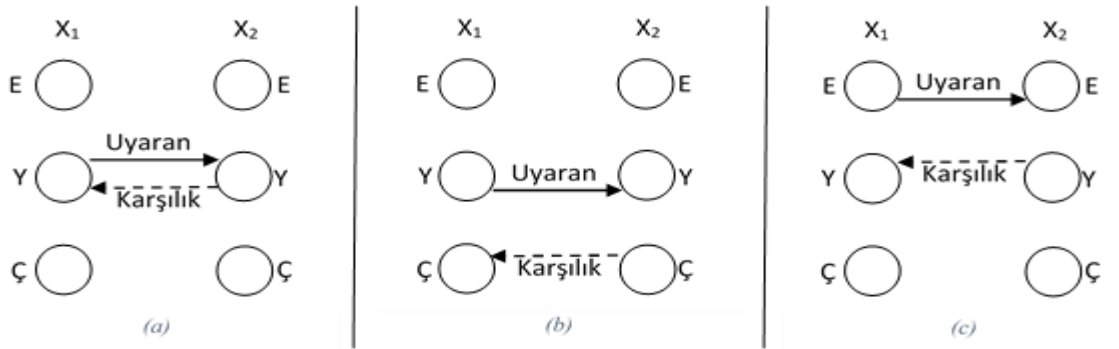
Toplumsal ilişkinin temel birimine transaksion davranış adı verilmektedir. Transaksion, bir kişiden gelen uyarıcı ve diğer kişinin ona yanıtından oluşur. Transaksionlar, diğer insanlarla nasıl etkileşime geçtiğimizi, hangi benlik durumumuzun konuştuğunu ve karşı tarafın hangi benlik durumuyla karşılık verdiğiyle ilgilidir. İki veya daha fazla insan karşı karşıya geldiklerinde, içlerinden biri konuşur veya diğerlerinin varlığının farkında olduğunu belirten bir davranışta bulunur. TA, hangi benlik durumunun karşılıklı davranışsal uyarıcıyı yaptığı ve hangisinin karşılıklı davranışsal tepkiyi ortaya koyduğu ile ilgilenmektedir. Psikolojik açıdan iki kişinin bir araya gelmesi durumunda farklı benlik durumlarının varlığı söz konusudur. Dolayısıyla, uyarıcının ve yanıtın ebeveyn, çocuk ve yetişkin benlik durumlarından hangisinden geldiğiyle ilgilenir. Bunlarla ilgili pek çok ipucu

bulunmaktadır. İpuçları; kelimeler, ses tonu, beden hareketleri ve yüz ifadelerini içerir. Sözlü bir iletinin tümüyle anlaşılabilmesi için, iletiyi alan kişinin, konuşulan sözcükler kadar, sözsüz anlatımları da dikkate alması gerekmektedir (43).

2.4.1. Tamamlayıcı Etkileşim/Transaksiyon

Belirli bir benlik türünden gönderilen bir ileti, başka kişideki belirli bir benlik türünde beklenen tepkiyi gördüğü zaman tamamlayıcı etkileşim ortaya çıkar. Eğer aldığımız tepki beklenene uygunsa, iletişim bütünleyici olduğu, iletişim yollarımızın açık olduğu anlamına gelmektedir (52). “Tamamlayıcı transaksyonda” birey karşı tarafa herhangi bir benlik durumundan mesaj gönderir. Diğer kişi ise iletişimi başlatan kişinin hedeflediği benlik durumundan yanıt verir. Bu tür transaksiyonların olduğu iletişim çok az ya da hiçbir çatışma olmadan sonsuza kadar devam edebilir (59).

Tamamlayıcı transaksiyon uyarılar-uyarıcı mesajlar aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere (Şekil 2.2.) karşılıklı olarak tarafların aynı benlik durumlarından gönderilir. (Y Y), yani taraflar bu esnada genellikle aynı benlik durumlarını kullanırlar (48).

Şekil 2.2. Tamamlayıcı Transaksiyon (48).

2.4.2. Çapraz Etkileşim/Transaksiyon

“Çapraz transaksyonda”, bir kişi iletişimde bulunduğu kişiye herhangi bir benlik durumundan mesaj gönderir. Ancak diğer kişi mesajı gönderen kişinin

hedeflediği benlik durumu yerine başka bir benlik durumundan yanıt verir. Çapraz transaksyonlar genellikle yanlış anlamayla sonuçlanır (59).

Çapraz transaksiyonda, uyarıcı mesaj ile buna verilen cevap tarafların (X1 X2) farklı benlik durumlarından gönderilir (E, Y ve ya Ç). Bunların anlamı birbirine ters olup, taraflar arasındaki iletişimi geçici veya sürekli olarak engelleyebilir (48) :

Şekil 2.3. Çapraz Transaksiyon (48).

2.4.3. Belirsiz Etkileşim/Transaksiyon

“Belirsiz transaksiyonda” ise, iletişimde bulunan iki kişiden yalnızca birisinin ya da her ikisinin, iki farklı benlik durumundan harekete geçmesi ve aynı anda hem psikolojik hem de sosyal düzeyde iki farklı mesajın birlikte gönderilmesi söz konusudur (59).

Belirsiz transaksiyonda, sözel ve sözel olamayan iki mesaj birlikte karşı tarafa iletilir. Sözlü mesajın gönderildiği sıradaki ses tonu, mimikler, el kol hareketleri anlamını değiştirebildiği için belirsizliğe ve çoğu zaman da iletişimin kesilmesine yol açar. Bu transaksyonların kaynağı da farklı benlik durumlarıdır (48).

Belirsiz transaksyonlar; tamamlayıcı ve çapraz transaksiyondan daima ikiden fazla benlik türünü kapsamaları yönüyle ayrılırlar. Toplumsal yönden onaylanabilir bir iletişim içinde saklanan gizli bir ileti gönderilmektedir (52).

2.5. Bulaşma

Berne'e göre benlik durumlarının sınırları, geçirgendir, yani sınırlardan birbirine sızmalar, geçişler olur. Bu geçirgenlik çok fazla olduğunda, sorunlar ortaya çıkar. Sınırların belirsizleşmesine TA teorisinde bulaşma denir. Genelde bulaşma Ebeveyn veya Çocuk Benlik Durumundan Yetişkin benliğe doğrudur. Böyle olduğunda Yetişkin benlik işlevini gereken şekilde yerine getiremez ve kişi karşılaştığı durumu objektif değerlendiremez. Gösterdiği tepkiyi kendince doğru, aslında ise yanlış olan nedenlerle açıklamaya çalışır (48).

Gültekin ve Voltan-Acar (2004) önyargıların, sloganların Ebeveyn bulaşmasının sonucu olduğunu söylemektedir. Türk toplumunda benlik durumlarının içiçe geçtiği söylenebilmektedir. Bunun nedeni ise toplum yapısının geleneklere bağlı, ebeveyn ve kendilerinden büyüklere uyulması gerektiği inancından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ebeveyn ve bakım verenlere karşı itaat eden ve Çocuk Benlik Durumunda bulunan bireyler, çocuklarına karşı otoriter, eleştirel bir tavır gösterebilmektedir. Hangi yaşam döneminde olunmasının fark etmeksizin Ebeveynlere karşı gösterilen bu itaat; Yetişkin Benlikte ebeveynlerin görüşlerinin ve yargılarının karışmasına sebep olduğu söylenebilir. Ebeveynlerinin istek, düşünce ve görüşlerinin doğruluğunu hemen kabul eden bireylerin Yetişkin Benlikleri, gerçekliğini sorgulamadan ulaşılan bu bilgileri gerçek olarak kabul eder, böyle yaşamını sürdürür ve bu düşünceleriyle tutum geliştirebilirler (65).

Sınırların geçirgenliğine izin vermediği durumda da bireyin yine sorun yaşaması kaçınılmazdır; çünkü sadece benlik durumlarından burunu yine kullanır, esnek davranmaz ve sosyal çevreye kolay, kolay uyum yapamaz. Yetişkin Benlik Durumunun aynı anda Çocuk ve Ebeveyn Benlik Durumlarından, aşırı derecede etkilenmesine çift bulaşma adı verilir. Bu en fazla görülen bir durum olup kişinin bulunduğu çevreden dışlanmasına yol açar. Yetişkin benliğin devre dışı bırakılması halinde kişi karşısına çıkan gerçekleri sınama gereği duymaz; dolayısıyla Ebeveyn ve Çocuk benliğin etkisi altında yaptığı davranışlar yadırganır, tuhaf karşılanır. Sınırların sürekli geçirgen olmasının en önemli sonucu kişilik problemlerine yol açmasıdır. Geçmişte bireyi üzen, inciten durumların tekrar tekrar yaşanması durumunda bireyde aşırı duyarlılık hali oluşur, mantıksız düşünce ve davranışlar sergilemeye başlar

(kumar oynamak, aşırı para harcayarak ekonomik sıkıntıya düşmek vb. gibi) psikopat insanlar Ebeveyn Benlik Durumlarını ihmal edip Çocuk benliklerinin etkilediği Yetişkin benlikleriyle düşünür ve davranırlar (48).

Birey, Ebeveyn Benlik Durumundaki bilgileri (önyargıları ve sloganları) gerçeklerle karıştırdığında Ebeveyn bulaşması ortaya çıkar. Birey geçmiş yaşantılarını gerçekten olduğu gibi algılayamadığında ve de burada ve şimdi gerçeğini yanlış olarak değerlendirdiğinde ise Çocuk bulaşması ortaya çıkar. Yetişkin verileri, Ebeveyn inançları ile bulaştığında ve bu durum aynı zamanda Çocuğun yaşantısı olduğunda çifte bulaşma ortaya çıkar (66).

Benlik durumları arasında sınırlar bozulduğunda gerek geçişlerin katı olması gerekse esnek olması durumunda bulaşma olur. Bulaşma durumunda benlik durumlarının dengesi bozulur ve kişilerin iletişim kalıpları bozulmaktadır.

2.6. Yaşama Karşı Genel Tutum

TA teorisine göre bireyin kendisi, diğer insanlar ve yaşamı hakkındaki değerlendirmesi ebeveyninden ve bulunduğu çevreden kendisine gönderilen mesajlar yoluyla, çocukluk döneminden itibaren belli aşamalardan geçerek son şeklini alır. Söz konusu transaksionlar sözel veya sözel olmayan biçimde bireyin başkaları tarafından nasıl algılandığı, kabul edilip edilmediği, toplum içinde ne konumda olduğu, nasıl hissetmesi, nasıl düşünmesi ve nasıl davranması gerektiği vb. konularında fikir edinmesine yol açar. Diğer bir deyişle kendisini, insanları ve bulunduğu çevreyi kavrayışı bu sayede olur. Penfield'in de işaret ettiği gibi beynin üç fonksiyonu olup; bunlar: a) kaydetme b) hatırlama ve c) yeniden yaşamadır. Ancak küçük çocuk yaşamının başında başından geçenleri, yaşadıklarını hatırlayamaz. Daha doğrusu zihnine kaydedilmiş olanların bilincinde değildir. Ancak sonradan çocukluk duygularına geri dönüş yaparak bunları tekrar yaşayabilir. Bulduğu çevreye karşı ilk tepkileri içgüdüleri yoluyla. Sonra şartlanma ve öğrenme yoluyla edindiği deneyimlerden yararlanmaya başlar. İleriki yıllarda gösterdiği bazı tepkiler aslında çocuklukta etkileşimleri tekrar yaşamadır (48).

Pozisyon I: “ Ben iyi değilim, sen iyisin ”

Yeni doğan bir bebek tüm ihtiyaçlar için ebeveynine ve diğer insanlara ve bulunduğu çevreye bağlıdır. Kendisini dışardan gelen mesajlara transaksioonlara göre değerlendirir. Bunlara karşı çıkması, bunlarla mücadele etmesi olanaksız olup aksine kabul etmek durumundadır, çünkü bunun için, henüz yeterli donanıma sahip değildir. Yaptığı yanlışları yüzüne vurulur, eleştirilir, içinden geldiği gibi hareket etmesi her zaman hoş karşılanmaz. Belli şekilde davranması beklenir ve istenir. Bu durumda kendi yetersizliklerini ve diğer insanların kendine göre üstünlükleri olduğunu kabul etmekten başka seçeneği yoktur. Yetişkin benliğini harekete geçirmesi ile verdiği karar “Ben iyi değilim, sen iyisin” biçimindedir. Kişinin bu konuda kullandığı uyumlu Çocuk alt benliği ile kontrol eden Ebeveyn alt benliğidir (48).

İçe dönük bir tutum olduğu söylenebilir. Bu yaşam pozisyonunda bulunan bireyler, kendilerini başkalarıyla kıyasladıklarında güçsüz hissettikleri aynı zamanda kişilerin özellikleri incelendiğinde; “geri çekilme, pasiflik, kaçma, abartılı çaresizlik, suçluluk, depresyon vb.” olduğu görüldüğü ifade edilebilmektedir (67).

Pozisyon II: “ Ben iyi değilim, sen de iyi değilsin ”

Birinci yaşın sonunda çocuk yürümeye başlar; artık eskisi kadar korunmaz, sevilip okşanmaz, hatta arada bir cezalandırılır, sık sık düşer ve canı yanar. Bu dönemde Yetişkin benlik duraklama dönemine girerek bir önceki döneme geri dönüş yapar; çünkü o dönemde sevilip okşanma daha fazladır. Bu yüzden hem kendisi, hem de başkaları hakkında olumsuz düşünmeye başlar. Yoğun biçimde yetersizlik ve çaresizlik duyguları yaşar, en önemsiz meseleler için üzülür, ümitsizliğe kapılır, zihnini toparlayıp isabetli kararlar veremez. Böyle kişilerin ilerde alkol ve madde bağımlısı olma ihtimalleri vardır. İlişkileri üzerinde yararsız, Uygulu Çocuk alt benlikleri ile kontrol eden Ebeveyn alt benlikleri etkilidir, hem kendileri, hem de başkaları hakkında olumsuz düşüncelerinin pekişmesi yönünde çaba sarf ederler ve simbiyotik ilişkiler kurmaya eğilim gösterirler (48).

Sağlıksız bir durum olarak belirtilmekle birlikte bu yaşam pozisyonunda bulunan bireylerde “sorumsuzluk, isyankarlık, bakımsızlık, aşırı yeme, aşırı alkol tüketimi, yaşantısına seyirci kalma, umursamazlık, mutsuzluk, paranoya vb.” özellikler görülebildiği söylenebilmektedir (67).

Pozisyon III: “ Ben iyiyim, sen iyi değilsin ”

Çocukluk döneminde fena muamele gören kimselerde iki ve üç yaşlarda ortaya çıkan bir tutumdur. Kendini yalnız hisseden çocuk kendi iç dünyasına çekilir ve orada huzur bulmaya çalışır. Bu kimselerin yetişkinlik döneminde başkalarına karşı sert, acımasız davrandıkları gözlenir, objektif olmadıkları gibi korkmak yerine, korkutmayı yeğlerler. Daima başkalarını suçlayıp kendilerini haklı çıkartmaya çalışırlar. Bunun altında gizlemeye çalıştıkları değersizlik, çaresizlik, ümitsizlik duyguları vardır (48).

Dışa dönük bir yaşam pozisyonu olup; bu yaşam pozisyonuna sahip bireyler kendilerini haksızlığa uğramış ve aldatılmış hissettikleri için başkalarını ezmeye ve aldatmaya eğilimlidirler. Bu yaşam pozisyonundaki kişilerin özellikleri; “sürekli öğütler verme, diğerlerini eleştirme, başkalarının hatalarına tahammülsüz olma, baskıcı olma vb.” olarak ifade edilmektedir (67).

Takdir beğeni ifade eden sözleri kabul etmezler. Çoğunlukla şüphelidirler. Başkaları tarafından aldatılacaklarını, ezileceklerini düşünürler. Kıskançlık, inatçılık ve sabit fikirlilik özellikleri vardır. İlişkilerinde yetişkinlik benliklerini kullanmaz, sıklıkla kontrol eden ve koruyan ebeveyn benliklerinin etkisi altında hareket ederler (48).

Pozisyon IV: “ Ben iyiyim, sen de iyisin ”

Bu pozisyon çocukta Yetişkin benliğin Ebeveyn ve Çocuk alt benlik durumlarının sağladığı bilgilere dayalı olarak gelişir. Birey hem kendisi, hem de başkaları hakkında bazı bilgilere sahip olduğundan, bu pozisyonu bilinçli olarak kullanır. Halbuki ilk üç pozisyon duygularının ürünü olup kaynağı bilinçaltıdır. Kişi

ilişkilerinde yararlı ve Uygulu Çocuk alt benliği ile koruyucu Ebeveyn benliğini kullanır. Transaksiyonlarında psikolojik oyunlar yer almaz. Genelde neşeli, sevecen, nazik, sabırlı, hoşgörülü, tepkilerini kontrol edebilen ve güvenilir bir kimsedir. Davranışlarında samimi ve içtendir. Çevresi ile sağlıklı ilişkiler kurar, güvenli ve istikrarlı bir ortamda yetiştiği için stresli, sıkıntılı durumlarda geçici olarak yukarıdaki ilk üç pozisyonlardan birine eğilim gösterse de bu devamlı olmayacak ve birey tekrar dördüncü pozisyona dönüş yapacaktır. Kuşkusuz ideal olan bireyin yaşam felsefesinin, yaşama bakış tarzının olumlu olması “Ben iyiyim, sen de iyisin” pozisyonu benimsemesidir (48).

Olumlu ve sağlıklı bir yaşam pozisyonu olarak görülebilmektedir. Bireyler realist davrandıklarında, kendileri ve başkalarıyla ilgili sorunlarını onarıcı bir şekilde düzenlenebilir ve beklentilerini gerçekleştirilebilmektedir. Bu yaşam pozisyonunu benimseyen bireylerin; “kendine güvenli, güven verici, şefkatli, onaylayıcı, açık, yaratıcı” olarak tanımlanabilmektedir (67).

TA benlik durumları ve yaşam pozisyonları bireylerin iletişim süreçlerinde nasıl bir tutum ve davranış gösterdiklerini belirten unsurlardır. Bu içsel unsurlara göre birey kendini ifade ederken aynı zamanda başkalarının da kendine yönelik yaklaşımına şekil verebilmektedir. Bu iki yönlü yaklaşım kişiler arasındaki sosyal ve duygusal bağın düzeyini belirleyebilmektedir. Daha olumlu yaklaşım sergileyen bireyler sosyal ağını genişletirken; istenmedik, hoş karşılanmayan tavır içerisinde olan bireyler ise çevresindeki kişileri kendisinden uzaklaştırabilmektedir (68).

Yetişkinlik dönemine gelen herkes, bu yaşam pozisyonlarından birisine dayalı olarak yaşamının nasıl geçeceğini belirlemektedir. Beş ile yedi yaşa kadar olan dönemde herkes duygusal olarak bu dört yaşam pozisyonunu yaşamaktadır. Ancak Yetişkin Benlik Durumu geliştikçe, “Ben iyiyim, sen de iyisin” pozisyonu bilinçli olarak seçilebilmektedir (67).

Kişiler geçmiş deneyimleriyle ve mevcut öğrenmeleriyle yaşam pozisyonları edinir, yaşamına bu şekilde devam eder. Bu pozisyonlar kişilerarası ilişkileri

belirlemektedir. Tavsiye edilen “Ben iyiyim, sen de iyisin” pozisyonudur. Bu pozisyonların oluşmasında özellikle insanların yaşamlarına ilişkin kayıtlar etkilidir.

2.7. Yaşama İlişkin Kayıtlar-Yaşam Felsefesi

İnsanın çocukluk döneminde verdiği olumlu ve olumsuz kararlar yaşamında önemli bir yer tutar. Bunların oluşmasında çocukken ebeveyninden veya diğer insanlardan duyduğu beğeni veya eleştiri içeren transaksionlar önemli rol oynar, çünkü sosyal bir varlık olması önce ebeveyni, sonra da çevresindeki diğer yetişkinleri örnek alması ile gerçekleşir. Belleğine kaydedilen sözler, düşünce ve tutumlar zaman içinde gelişen kişiliği ile bütünleşerek yaşamının bir parçası haline dönüşür. Bunlar onun hayata bakışını, hayat görüşünü, hem kendisi hem de başkaları hakkındaki kanaatini şekillendirirler. Sözel veya sözel olmayan transaksionlar sayesinde çevremizin hakkında neler düşündüğünü, bizden neler beklediğini, ailemizin ve toplumun bizi kabul etmesi için neler yapmamız gerektiğini öğreniriz ve yaşamımıza yön veririz (48).

Ebeveynin gönderdiği olumsuz mesajlar çocuk üzerinde olumlu olanlara kıyasla daha çok etkili olur. Olumlu transaksionlar bireyi bağımsız davranmaya, yaratıcılığını kullanmaya ve insanlara yakın olmaya teşvik ederken kontrol edici, sınırlayıcı olanlar ürkek, korkak ve kırılgan olmasına yol açarlar (48).

TA teorisi diğer yaklaşımlarda olduğu gibi bireysel sorunların çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerden kaynaklandığını kabul etmekle birlikte daha çok kişinin yaşam felsefesi, hayata karşı genel tutumu üzerinde odaklanır. Bu tutum onun küçük yaştan başlayarak gerek ana babasından, gerekse sosyal çevreden sevgi, ilgi görmek, beğeni ve takdir toplamak için başvurduğu stratejilerle ortaya konur. Birey bunların tüm sorunlarını çözeceğine ve ihtiyaçlarını karşılayacağına inanır. Sonuç böyle olmasa da bu inancı değişmez. Bu bakımdan sorun çözme süreci esnasında bazı düşünce ve davranışın ne sıklıkta tekrarlandığı ve bireyin ne ölçüde inançlarının farkında olduğu üzerinde durmak gerekir. Kalıplaşmış bu inançlar genel olarak birey herhangi bir zorlukta karşılaştığında ortaya çıkar ve gerçekleri göz ardı ederek,

inançları doğrultusunda davranmasına neden olurlar. Bunların tekrarlanması, raket denilen duygu ve düşünceler ile davranışlar biçiminde, bireyin belleğine kaydedilmesini sağlar. Genel çizgileri ile bu yaşam felsefesi zihnimizde düşünceler halinde kayıtlıdır (48).

Yegane amacı varlığını sürdürmek, ayakta kalabilmek olan kişi, deneyimlerinden çıkaracağı dersleri göz önünde tutarak çeşitli yollar dener ve kendisi için en iyi, faydalı olanı bulmaya çalışır. Bunlar, onun ileriye dönük ideallerinin, hayallerinin ve beklentilerinin ürünüdür. Verdiği kararlar onun tüm yaşamını etkiler ve kontrol ederler (48).

Bireyler çocukluklarında ebeveynlerinden ve çevrelerinden aldıkları transaksiyonlar ile yaşama ilişkin kayıtlar oluşturarak kendi yaşam felsefesini geliştirmektedirler. Bu çocukluk deneyimlerinin sonuçlarını kişiler yetişkinlik dönemlerinde değerlendirerek yaşamları için en doğrusunu seçmeyi hedeflemektedirler.

2.8. Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Cezaevinde Sosyal Hizmet Müdahalesi

Ceza infaz kurumlarında sosyal hizmet müdahalelerinde hükümlü/tutuklu davranışlarını anlamak, onlarla iletişimi başlatmakta ve iletişime geçmede önemlidir. Bunu yapabilmek için bazı teorilerden yardım alınmaktadır. Bu teorilerden biri de Transaksiyonel Analiz Teorisidir. TA günümüzde giderek güçlenmekte ve gelişmektedir. Özellikle TA'ın "her insanın değişebileceği" varsayımı hükümlü/tutuklular üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Cezaevlerinde bulunan kişilerin bu süreç içerisinde hangi benlik durumlarının baskın olarak kullanıldığı sınıflandırmada etkili olabilmektedir. Hem müracaatçı müdahalesinde hem de hükümlü/tutukluların topluma uyum söz konusu olduğunda TA müdahalesi, TA öğrenilmesi etkili olmaktadır.

Sosyal hizmet mesleği; "insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan

ilişkilerinde problem çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslek” olarak tanımlanmaktadır (69).

Sosyal hizmet edindiği, yararlandığı kuramsal bilgi ve becerileri; suçluluğu önleyici çalışmalarda, suçlu bireylerin ıslah çalışmalarında ve yeniden toplumsallaşmasının sağlanmasında, tahliye sonrasında hükümlü/tutukluların ilerleyen yaşamlarında kendileri hakkında karar verebilme yetkinliğine ulaşmasında önemli yer teşkil etmektedir. Bu durum sosyal hizmeti suçluluk alanında önemli bir disiplin haline getirmektedir (7).

Suçluk ve sosyal hizmet mesleğinin gelişim aşamasını, Soytürk (2013) 3 aşamaya ayırmış ve şu şekilde aktarmıştır: “Mesleğin ilk gelişim yıllarında, cezaya vurgu yapar nitelikte ve caydırıcı ceza politikalarına karşı, suçluların refahı adına hayırseverlik alanında boy gösteren özel kuruluşlar, suçluluk alanında büyük rol üstlenmiştir. Sosyal hizmet bakış açısı, ıslah ve rehabilitasyonun önemine değinen insancıl yaklaşımı ile cezalandırmayı ön planda tutan ceza adalet sistemi içerisinde fark yaratmaya başlamıştır. İkinci evrede, 20. yüzyıl ile birlikte cezai refah kavramı gündeme gelmiştir. Böylece suçluluk ve yoksulluk gibi konular, sosyal sorunlar olarak kabul edilmeye başlanmıştır ve devletin bu konulara müdahale edecek uzmanları işe almasıyla iyileştirici ve rehabilite edici çalışmalar başlamıştır” (2).

Ülkemizde, ceza infaz kurumlarında uygulanmakta olan sosyal hizmet uygulamaları ile sosyal hizmet uzmanlarının rol, görev ve sorumlulukları, Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük (1967) ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük (2006) içerisinde yer alan maddeler ile oluşmaktadır. Bu kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre, “psiko-sosyal yardım servisi bünyesinde görev yapan sosyal hizmet uzmanları, hükümlü/tutukluların, fiziksel ve ruhsal sağlıkları için koruyucu, önleyici ve geliştirici etkinlikler düzenleyen, bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek kişisel gelişmelerine yardımcı olan, kurum yaşamına uyumlarını ve tahliye sonrasında toplumsal yaşama uyum sağlamalarına yardımcı olan, cezaevinden sonraki yaşamda yeniden suç işlemesini

engelleyecek önlemleri alan ve bu doğrultuda mesleki uygulamalar gerçekleştiren meslek elemanlarıdır” (2).

Sosyal hizmet mesleği bilgi temelini kullanarak suçluluk alanında çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar; “müracaatçılarıyla iş birliği içerisinde olarak yapacakları çalışmalar birincil olarak koruyucu- önleyici, ikincil olarak tedavi edici ve iyileştirici, üçüncül olarak ise geliştirici-değiştirici kapsamda olabilmekte ve bu doğrultuda sosyal hizmette hem planlı müdahalenin gerçekleşebilmesi hem de kanıta dayalı uygulama yapılabilmesi için suç olgusuna ilişkin nedenlerin ele alınması oldukça önemli” olduğunu belirtmiştir (69).

Sosyal hizmet mesleği, bireylerin davranışları anlamaya yönelik bakış açısına sahip olması sebebiyle adalet sistemi içerisinde sosyal hizmet müdahaleleri oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra adalet ceza sisteminin iki önemli yapı taşı olan cezalandırma öncesi gözlem ve süpervizyon, sosyal hizmet mesleğini ve ceza adalet sistemini birbiri ile buluşturmaktadır. Mahkemeler, müdahale becerileri kadar bireylerin davranışları ve çevresi hakkında bilgi sahibi olan meslek elemanlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple, 1960’larla birlikte suçluları rehabilite etmeye yönelik gelişen sosyal hizmet alanının görünümü ve varlığı, iyileştirici müdahalelerin merkezi olmaya başlamıştır. Suçlu bireylerin şiddet içerikli davranışlarını değiştirmeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalar içerisinde, sosyal hizmet uzmanları, bu işlevi tam da yerinde gerçekleştirmektedir (2).

Suç, bireylere, toplum ve toplum düzenine olay çok sayıda etkisi olması nedeniyle incelenmesi, önlenmesi ve baş edilebilmesi gerekli olan bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç çok fazla olumsuz etkiye neden olmaktadır. Bu olumsuz etkiler maddi ve manevi zararlara direk neden olabildiği gibi gerek doğrudan mağdurların gerekse dolaylı olarak mağdur yakınlarının ve toplumun tümüne etki edebilmektedir. Bununla birlikte suç ve suç olgusuna müdahalede, suç davranışı akabinde suçlu bireylerin yargı süreçlerini, ceza ve rehabilite süreçlerini kapsayan bir ceza sistemi mevcuttur. Ceza adalet sistemi de düşünüldüğünde; basit görülen bir suçun bile toplum olarak çok fazla bir maliyet içerdiği görülebilmektedir. Aynı zamanda tahkikat aşamasında güvenlik görevlileri bakımından iş gücü kaybı, diğer

giderler, yargılanma masrafları ile birlikte ceza ve rehabilite sistemleri sonucu oluşan diğer masraflar suç olgusunda maddi yönün büyüklüğünü görmemizi sağlamaktadır (71).

Yıldırım (2014), sosyal ilişkilerde oluşan çözümlerin toplumsal yapı içerisinde suçu ortaya çıkardığını ifade etmekte aynı zamanda toplumsal yaşamın önemli bir unsuru olan düzenin devam ettirilmesi ise; toplumda bulunan değer ve kurallara riayet edilmesine bağlı olduğunu söylemektedir (29).

Yeniden sosyalleştirme (iyileştirme) ya da ıslah; hükümlünün gelecekte sosyal sorumluluk içinde suçsuz bir yaşam sürdürebilmesi için cezaevlerinde gösterilen gayretlerin toplamıdır (72). “Bireyi kapasitesi ölçüsünde bedensel, zihinsel, sosyal ve ekonomik yeterlilik alanlarında geliştirme, koruma ve iyileştirme çabaları” olarak tanımlanan rehabilitasyon; ıslahı kavramını da içerir ve ondan daha geniş bir alanı kapsar(72).

Yakışır (2006) yeniden sosyalleştirmenin amacının; suç işleyerek kanun ihlali yapan suçluların, kanunlara uyan bireylere dönüştürmek olarak ifade etmektedir. Bu sebeple bireylerin suç işlemesine neden olan etmenleri doğru analiz edilmeli ve bu etmenleri ya da nedenleri düzenleyerek suç tekerrürünü en aza indirmeyi çalışıp aynı zamanda suçlu bireylerin rehabilitasyonu sağlanarak bütün topluma etki etmesi düşünülmektedir (73).

Suçluluğun sadece suç ve ceza yöntemiyle incelenemeyeceğini bilen sosyal hizmet alanı, suç davranışın açıklanmasında bireyi sosyal, psikolojik ve psikiyatrik sebepleri ile birlikte ele almakta ve suçlu davranışın önlenmesine dönük çalışmaları da bu faktörler ile gerçekleştirmektedir. Böylece suç ve suçlu davranışına yaklaşım metodu kuramsal yaklaşımında en önemli amacı haline gelmektedir (7).

Günümüzde ceza infaz sisteminin amacı; suçlu birey hangi yaşta olursa olsun; suçlu bireyi fiziksel, psikolojik ve toplumsal yönleriyle bir insan olarak değerlendirmektir. Bu değerlendirmeyle suçlu bireyler, topluma kazandırmaktır. Bu, ceza infaz kurumlarında rehabilite çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. İyileştirmenin

temel ilkesi,” suçluya bedensel, ruhsal acı vermemek; sağlıklı beslenmesini sağlamak, ruh sağlığını korumak; becerisi, yeteneği doğrultusunda geliştirmek; çalışma ve iş alanı sağlamak; toplumsal sorunlarına çözüm bulmaktır” (23).

Suç oranları ve suçlu sayısı ülkemizde giderek artmaktadır. Bunun sonucunda ceza infaz kurumları kapasitesinin üzerinde bir dolulukla topluma hizmet etmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkması ise hem bireylere hem de devlete toplumsal ve ekonomik olarak birçok sorun oluşturmaktadır. Hükümlü/tutuklu sayısındaki hızlı artış yüzünden oluşan yer darlığı, hükümlü/tutukluların gereksinimlerinin karşılanması için gereken personel sayısının artması ve kaynak sağlanmasının gerekliliği, hem infaz süresince hem de tahliyeleri sonrasında rehabilitasyon ve eğitimleri, hükümlü/tutuklu ailelerine gereksinim duydukları konularda yardım ve destek sağlanması gibi konularda karşılaşılan zorluklar yaşanan sorunların bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu sorunların ortadan kalkması, rehabilitasyon ve topluma uyum sürecini daha etkin hale getirerek hükümlü/tutukluların tekrar suç davranışında bulunmasını önlemek ve böylece suç ve suçlu oranını azaltmak olasıdır. Bu nedenle, ceza infaz sistemi ve ceza infaz kurumları ile ilgisi bulunan kişi, kurum ve kuruluşlar suç ve suçlu sorununa sürekli çözüm arayışları içerisinde olmuşlardır. Bu arayışların bir sonucu olarak ceza infaz kurumlarında eğitim/öğretim ve iyileştirme faaliyetlerine daha fazla önem verilmeye başlanmış, eğitmen, psikolog ve sosyal çalışmacı gibi alanında uzman kişiler istihdam edilmiş, iş birliği protokolleri yoluyla farklı kurumlardan eğitici ve öğreticiler görevlendirilmiştir. Günümüz ceza infaz kurumlarında eğitim-öğretim faaliyetleri, meslek edindirme kursları, psiko-sosyal servis, kültürel ve sosyal aktiviteler ile din hizmeti faaliyetleri yoluyla hükümlü/tutuklular rehabilite edilmeye ve böylece onların yeniden suç işlemesi önlenmeye ve topluma yeniden uyumlarında destek olunması çalışılmaktadır (74).

Pak (2017), sosyal hizmet mesleği birey ile çevresi arasındaki etkileşimi odak noktasına aldığı bununla beraber etkileşimin bireylerin toplum içerisinde işlevselliklerini etkilediğini ve sosyal hizmet müdahalesinde ulaşılmak istenilen amacın; “müracaatçıların etkileşimlerini arttırarak birey, grup ve toplum düzeyinde sorun çözme kapasitesini arttırmak, yaşam kalitesini iyileştirmek ve tam iyilik halini sağlamak” olarak söylemektedir (70).

Genel olarak sosyal hizmetin; suçluluk alanında müracaatçıların tedavi ya da rehabilitasyonunda önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Sosyal hizmet uzmanının rolleri; “kabul ve izleme, teşhis ve sınıflandırma, danışmanlık ve tedavi ve tahliye planlamasını” içermektedir. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıyı hem soruna hem de çözüme katkı veren geniş sosyal sistemin bir parçası olarak görmekle birlikte bu alanda ekip çalışması ve toplum kaynaklarıyla bağlantı kurma sosyal hizmet uzmanının ayırıcı becerileri olmaktadır (69).

Ceza infaz kurumlarında yürütülen çalışmaların çoğunluğunu suçluluğun açıklanması üzerine yapılırken, suçluların ıslahına yönelik yürütülen çalışma sayısı azdır. Ceza infaz kurumlarındaki hükümlü/tutuklular için; infaz süreleri bitiminde toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştırıcı, ıslah edici olabilmesi amacıyla eğitim/öğretim, dini, sportif, kültürel ve sosyal çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar; hükümlü/tutukluların suçluluktan uzaklaşmalarına, toplum kurallarına uygun davranış kalıpları geliştirmelerinde etkili olmayı hedefler. Hükümlü/tutukluların yaşı, bireysel yetenekleri, yetişme tarzı, yetiştiği sosyal-kültürel çevre bu çalışmaların amaçlarını gerçekleştirmede etkili olduğu söylenebilir (75).

Ceza sistemi olarak tecrit yönteminin yanında, kişilerin içeride ıslah edilmesi ve psiko-sosyal çalışmalar eşliğinde davranışlarının iyileştirilmesi düşüncesi son dönemde önem kazanmaya başladığı düşünülmektedir. Hükümlü/tutukluların ceza infaz kurumları içerisinde karşılaşıacağı geliştirici ve iyileştirici programlar sayesinde tahliye sonrasında sosyal uyumun daha kolay gerçekleşeceğine, yeniden suç işlenmesinin önleneceğine ve suçlu davranışın ıslah edileceğine sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır (7).

Ceza infaz kurumlarında, uzmanların kontrollerinde uygulanan müdahale programlarıyla hükümlü/tutukluların yeniden sosyalleştirilmesi ve topluma yeniden uyumunu sağlaması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşılabilmesi ise bilimsel yöntemlerle oluşturulan sistemler bireylerin toplum yaşamlarına tekrar katılmasını sağlayarak suçlu bireyde kendisini kontrol etmesine yardımcı olmaya çalışılmaktadır (72).

Sosyal hizmet alanı; teorinin ve uygulamanın birbirini tamamladığı aynı zamanda beslediği bir alandır. Buz ve Akçay (2015); “Teorilerin uygulamada kullanımı, kuram-uygulama bütünlüğü, güncel gelişme ve değişmelerin sosyal hizmete yansımaları ve bu anlamda bilimsel bilgi eksikliği olan alanların saptanarak bilgi üretilmesi, hizmet sunum sisteminin iyileştirilmesine yönelik nitelik artırıcı çalışmaların planlanması sosyal hizmet araştırmalarının verileriyle mümkün” olduğunu ifade etmektedir (76).

Herhangi bir tutuklu ilk kez tutukevine geldiğinde alınması gereken bazı önlemler bulunmaktadır. Alınması gereken önlemler; tutuklunun cezaevi koşullarına uyum sağlaması ve tutuklunun gereksinim duyduğu ihtiyaçlarına yönelik olmaktadır (77).

Ceza infaz kurumların hükümlü/tutukluların ıslah edilerek topluma kazandırıldığı yer olmasının yanı sıra cezaevine girmenin bile bireyler üzerinde olumsuz etkileri söz konusu olabilmektedir. Toplumsal bir varlık olan insanların cezaevlerine girmesi, onların toplum ile olan bağlarının kesilmesine neden olmaktadır. Bireylerin kişisel özellikleri özellikle psikolojik özellikleri cezaevi yaşamına uyum göstermeleri etkilemektedir (78).

Yaman ve Acar (2016), modern suç ve ceza anlayışının en önemli uygulamacısı olarak sosyal çalışma mesleği görülebildiğini, bunun en önemli nedeni ortaya koyduğu bilimsel disiplin ve uygulama modellerinin insan odaklı olması olarak belirtmektedir (7). Bununla birlikte; ceza infaz kurumları suçluluğun önlenmesinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Ceza infaz kurumlarında infaz sürecinde hükümlü/tutukluların yaşantıları incelenerek onların suça karışma nedenleri anlaşılabilir. Ceza infaz kurumuna alışma süreci zor olabilmektedir. Normal alıştıkları birçok şey cezaevinde farklıdır. Uyum sağlayacağı yeni kurallar ve davranışlar var olmakla birlikte çoğu şey saatli olduğu için hükümlü/tutukluların düşük benlik saygısı ve düşük kişisel değerleri olabilmektedir. Aynı zamanda karşılaştığı yeni bir hiyerarşi ve yeni bir kültür vardır. Bireyler burada uyum sorunu ve sabırsızlığı öğrenebilmektedir. Bu durum kişinin kullandığı benlik durumuna göre

kolaylaştırıcı ya da zor olabilmektedir. Bunların öğrenilmesi bireylere yaklaşımda etkili olmaktadır.

Güdek (2016) ise cezaevlerinde; çok az kişisel alan ve alışılması gereken yeni kural ve düzenlemeler olduğunu, bunun için cezaevi düzenine alışmak, uyum sağlamak kolay olmadığını, ayrıca koğu sisteminde gürültü, tartışmalar ve kalabalık özel yaşam ihtiyaçları ile uyuşmayabilir ve gece uyumak zorlaşabileceğini ifade etmektedir (77).

Tutukluluk deneyimi olmayan insanlar için cezaevi beklentilerin dışında koşullara sahiptir; önceki yaşam standartlarından çok farklıdır. Tutukevindeki toplu yaşamın, risk altına girmemesi için en önemli tedbirlerden ikisi, hekim kontrolü ve sosyal çalışmacının psiko-sosyal tanı işlemleri olarak belirtilebilir (77).

Carter (2011), kısa ve uzun süre ceza infaz kurumunda kalmanın arasında farklılıklar bulunduğunu belirtmektedir (20). Ayrıca Güdek (2016) suçun niteliğinin de farklılıklar bulunabileceğini ve ayrıca bu farklılıkların kişilerin tahliye sonrasında dış dünyaya uyumunun daha uzun zaman alabileceğini belirtmektedir (77). Bunun nedeni bireyin ceza infaz kurumdan etkilemeden kalması zor olmasındandır. Birey çıktıktan sonra normal yaşamına alışması, eski becerilerini kazanması veya yenilerini öğrenmesi yanı sıra yaşama tekrar uyum sağlaması zor olacaktır. Uzmanlar benlik durumunu tanılama yaparak, bireyin neden kendilerine veya başkalarına zarar verici ya da acı veren şekilde davrandıklarını öğretebiliyorlar. Bu sayede uzmanlar bireylere davranışı neden yaptığı konusunda farkındalık kazandırmayı amaçlıyorlar.

Ceza infaz kurumunda kişiler kendilerine “sert adam” imgesi yaratmaktadırlar. Bir nevi maske kullanmaktadırlar. Bu sayede kendilerini güvende hissetmektedirler. Ancak bu durum onların etkileşimlerine zarar vermektedirler. Bu imgenin gelişmesi ise şüphesizlikten kaynaklanmaktadır (20). Kişi cezaevi kültürünü benimserse dış dünya ile iletişim sorunları yaşamaktadır. Böyle bir durumda kişinin kendisinin farkına varması çoğu kez yaşanan iletişim probleminin azalmasını sağlayacaktır.

Sosyal alışmacı, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış veya bilişsel görüşmeler gerçekleştirir, olguların bireysel özelliklerine göre genelci veya eklektik mesleki etkinliklerde bulunur. Bu mesleki etkinlik sırasında kullanılan terapötik girişim, sosyal çalışmacının, psiko-sosyal tanı öncesi ve sonrasında birey ve aileye mikro düzeyde, gruplara mezzo düzeyde, iletişim becerileri ile müdahalesidir. Terapötik girişim, olgu-aile-grup için psiko-sosyal sorunların çözümü amacıyla, sosyal çalışmacı tarafından kullanılmasıdır. Bu müdahaleler sırasında sosyal çalışmacı ile suçlu arasında kurulan ilişki sayesinde bireyler değişmekte ve davranışlarının farkına varabilmektedirler (77).

TA teorisinden sosyal hizmetlerde birey, aile ve grupların, ilişki sorunlarını inceleme, değerlendirme ve çözümlemede yararlanılmaktadır. TA teorisine göre sorun yaşayan bir kimsenin duygu, düşünce ve davranışları içinde bulunduğu durumdan çok geçmişte yaşamış olduğu olumsuz olayların ve çevresinde bulunduğu etkileşimden kaynaklanmaktadır. TA çalışmalarında öngörülen amaç kişinin kendini ve diğer insanları daha iyi tanınması, çocukluğunda yaşadığı olumsuz deneyimlerin duygu, düşünce ve davranışları üzerindeki etkilerini kavrayıp bu durumdan kurtulmaya ve yaşamına, ilişkilerine yeni bir yön vermeye karar vermesidir. Bu bakımdan söz konusu yaklaşımın kişinin kendisine, diğer insanlara ve yaşama karşı bakış açısını değiştirme özelliği olduğunu söylemek mümkündür (48).

Transaksiyonel analiz yaklaşımı, özellikle yeniden karar verme terapisi, ilk kararların nasıl verildiği, bu kararların bireyin şu anki kendine zarar verici yaşam durumları ile nasıl bir ilgisinin olduğu, oynanan oyunların kötü duyguları nasıl pekiştirdiği ve yaşamlarının nasıl eski programlar ve senaryolar tarafından belirlendiği gibi konuları anlayabilmek için oldukça yararlı bir kavramsal ereve sağlamaktadır (79). Bu yaklaşımın hükümlü/ tutuklular üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Çünkü bireylerin suç davranışına yönelmelerinde geçmişte vermiş olduğu kararlar, yaşam pozisyonları ve TA teorisine göre oynanan oyunlar etkili olduğu düşünülmektedir.

TA yaklaşımı cezaevlerinde hükümlü/ tutukluların kuruma ilk girişlerinde gerçekleştirilecek olan sınıflandırılmada yararlı olabileceği düşünülmektedir. Zira

Özellikle oda/koğuğ seçimlerinde bireylerin etkileşim türleri ve benlik durumları oda/koğuğ etkileşiminde etkili olabilmektedir. Aynı zamanda çoğu kişinin ilk defa bu kadar yabancı kişiler ile bir arada kalması kişilerarası ilişkilere zarar verebilmektedir. Ceza infaz kurumlarında çoğu tartışmanın iletişim sorunlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu itibarla etkili bir iletişim kuramı olan TA'nın öğrenilmesi bu tartışmaları azaltabileceği söylenebilir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın veri toplama araçları, araştırmanın süreci ve verilerin çözümlenmesi bu bölümde yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma betimsel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip ortaya konmasıdır (80). Araştırmada karşılaştırma yapmak amacıyla herhangi bir kontrol grubu kullanılmamıştır. Bu çalışmada Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlü/tutuklular TA teorisine göre benlik durumları çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın çalışma grubunu T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı ceza infaz kurumunda kalan erkek hükümlü/tutuklular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Kırıkkale de bulunan Sulakyurt Ceza İnfaz Kurumunda kalan 133 erkek hüküm/tutuklulardan oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllük esasına göre katılım olmuş olup; veri toplama döneminde cezaevinde kalan tüm hükümlü/tutuklular katılımcı olmuştur. Bu nedenle evren ile çalışma yapılmıştır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların çoğunluğunun 18-40 yaş aralığında olduğu; ilköğretim/ortaokul mezunu sayısının yüksek olduğu; yarısına yakınının bekar ve yarısından fazlasının çocuğunun olmadığı; genellikle il merkezinde yaşadıklarını aynı zamanda gelir durumlarının orta ve kötü olarak belirttikleri görülmüştür.

Belirli bir tipi olmayan Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu K-1 Tipi binaya 2009 yılında yeni ilave bina eklenerek oluşturulmuş, hükümlü/tutuklu barındıran kapasiteleri farklı 8 adet koğuş bulanmaktadır. Genişliklerine göre 25-30 kişi kapasiteli 8 koğuşu, ilk gelen hükümlülerin kaldığı 4 gözlem odası, hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmesi için atölye, derslik, kütüphane, çok amaçlı spor salonu, revir, mutfak, çamaşırhane, kazan dairesi, soğuk hava deposu, mescit, berber, özel ziyaretçi mahalli, açık ve kapalı ziyaret alanı bulunmaktadır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları ve Süreci

Bu araştırmada iki temel veri toplama aracı kullanılmıştır. Birinci veri toplama aracı, araştırmacı tarafından hükümlüleri tanımak amaçlı oluşturulan “Hükümlü Kişisel Bilgi Görüşme Formu” (Ek-1), ikinci veri toplama aracı ise Transaksiyonel Analiz Teorisine göre benlik durumlarının belirlenmesi için geliştirilen “Ego Durum Ölçeği”dir (Ek-2).

“Hükümlü Kişisel Bilgi Görüşme Formu” hükümlünün sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek için oluşturulmuş, aynı zamanda hükümlünün ceza infazına ait bilgilerin yer aldığı 10 sorudan oluşan formdur.

Ego Durumları Ölçeği, Williams tarafından 1978’de geliştirilmiştir. Ego Durumları Ölçeği; Arı (1989) tarafından, belli aşamalardan geçirilerek Türkçe’ye uyarlanmıştır. İnsanı niteleyen 95 sıfattan oluşan bir listedir. Katılımcıdan serbest seçme tekniği ile “kendisini tanımlayan, kendisinin bir özelliği olarak gördüğü” sıfatları işaretlemesi istenmektedir. İşaretlemesi gereken sıfat sayısı ile ilgili herhangi bir sınırlama yoktur (43).

Her sıfatın her benlik durumu (Eleştirel Ebeveyn, Koruyucu Ebeveyn, Yetişkin, Uygulu Çocuk, Doğal Çocuk) için 0 ile 4 puan arasında değişebilen standart beş ayrı değeri vardır. Her bir benlik durumu için toplam ham puanlar bulunur. Sonra bu ham puanlar alt ölçeklerden elde edilebilecek en yüksek ham puanı ifade eden ilgili

katsayıya bölünür (81,82). Alınan puanlar sıralanıyor ve en yüksek puan olan kişinin en çok kullandığı yani baskın benlik durumunu ifade ediyor.

Ölçeğin güvenirlik çalışması Arı (1989) tarafından yapılmıştır. Uzman değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık ve testin aralıklı tekrarı tekniği olarak iki farklı yöntemle yapılmış olup; güvenirlik için yapılan uzman değerlendirmesinde; hakemlerin her benlik durumu için verdikleri puanlar arasındaki korelasyon “sınıflar- içi” korelasyon tekniğiyle hesaplanmış ve bu hesaplamalar sonucu hakem değerlendirmeleri arasında $r = 0.89$ ile $r = 0.96$ arası tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Diğer bir güvenirlik çalışması olan testin aralıklı tekrarı yöntemi ile iki uygulamanın değerlendirilmesinde ise; benlik durumu puanları karşılaştırıldığında $r = 0.74$ ile $r = 0.83$ arasında değişen tutarlılık katsayıları elde edildiği görülmektedir (83).

Araştırmacı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan araştırma uygulaması için gerekli etik kurul izni (Ek-3) alındıktan sonra; araştırmanın yasal izni alınması için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne resmi yazı ile başvuruda bulunulmuştur (Ek-4). Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nden izin alındıktan sonra (Ek-5) araştırmanın veri toplama süreci 09 Ekim - 10 Kasım 2017 tarihleri arasında Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda yürütülmüştür.

Araştırma verileri, araştırmanın amaçlarına uygun bir şekilde geliştirilmiş olan “Hükümlü Kişisel Bilgi Görüşme Formu” ve “Ego Durum Ölçeği” olmak üzere iki ölçek aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin toplanma süreci ise; ceza infaz kurumundaki hükümlü/tutuklular koğuş koğuş gruplandırılmıştır. Araştırmacı tarafından formlar koğuştaki hükümlü/tutuklulara dağıtılmış, istekli olanlar araştırmaya katılmış ve her bir koğuşta kalanlarla uygulama birlikte yapılmıştır. Uygulama sırasında katılımcılardan gelen sorular araştırmacı tarafından cevaplanmıştır.

3.4. Araştırmanın Verilerinin Çözümlemesi

Araştırma sonunda elde edilen veriler araştırmacı tarafından IBM SPSS Statistics 23 paket programına aktarılarak analizler tamamlanmıştır. Analizlerde

kategorik değişkenler için sıklık dağılımları (sayı, yüzde) verilmiştir. İki bağımsız kategorik değişken arasındaki ilişkiler Ki Kare analizi ile incelenmiştir. Ki kare analizinin beklenen değer varsayımı sağlanmadığı durumlarda tablolar 2x2 'den büyük olduğu için Ki Kare ve Fisher's exact test sonuçları yorumlanamamıştır.

Ego Durumları Ölçeğinin puanlanması ve değerlendirilmesinde AKBAĞ ve arkadaşlarının hazırladığı Excel programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bulgular bölümü dört ana başlıktan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların betimleyici bulguları ilk bölümde; suç geçmişlerine ait bulgular ikinci bölümde; TA benlik durumları üçüncü bölümde ve TA benlik durumlarının bazı değişkenlere göre dağılımları son bölümde yer almaktadır.

4.1. Hükümlü/Tutukluların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Hükümlü/tutukluların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin olarak; yaşlarına, öğrenim durumlarına, medeni durumlarına, çocuk sayılarına, gelir durumlarına ve yaşadığı yerleşim yerlerine göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 4.1. Hükümlü/tutukluların yaşa göre dağılımları.

Yaş Grupları	n	%
18-30 Yaş	56	42,1
31-40 Yaş	51	38,3
41-50 Yaş	14	10,5
51-65 Yaş	12	9,0
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların %42,1'i (n=56) 18-30 yaş aralığına iken %38,3'ü (n=51) 31-40 yaş, %10,5'i (n=14) 41-50 yaş ve %9'u (n=12) ise 51-65 yaş aralığında olduğu görülmektedir (Tablo 4.1.).

Tablo 4.2. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumuna göre dağılımları.

Öğrenim Durumları	n	%
İlköğretim/Ortaokul Mezunu	45	33,8
İlkokul Mezunu	44	33,1
Lise Mezunu	29	21,8
Okur-yazar	7	5,3
Okur-yazar Değil	4	3,0
Üniversite Mezunu	4	3,0
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarının ilişkin dağılımlar sırasıyla; ilköğretim/ortaokul mezunu (%33,8; n=45), ilkokul mezunu (%33,1; n=44), lise mezunu (21,8; n=29), okur-yazar (%5,3; n=7), okur-yazar değil (%3,0; n=4) ve üniversite mezunu (%3,0; n=4) olarak ifade etmişlerdir (Tablo 4.2.).

Tablo 4.3. Hükümlü/tutukluların medeni durumlarının dağılımları.

Medeni Durumları	n	%
Bekar	61	45,9
Evli	52	39,1
Boşanmış	14	10,5
Hiç Evlenmemiş	3	2,3
Eşi Ölmüş	2	1,5
Ayrı Yaşıyor	1	0,8
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların medeni durumlarına ait bilgileri sırasıyla; bekar (%45,9; n=61), evli (%39,1; n=52), boşanmış (%10,5; n=14), hiç evlenmemiş (%2,3; n=3), eşi ölmüş (%1,5; n=2) ve ayrı yaşıyor (%0,8; n=1) olarak belirtmişlerdir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.4. Hükümlü/tutukluların çocuk sayısının göre dağılımları.

Çocuk Sayısı	n	%
Çocuk Yok	71	53,4
1 Çocuk	24	18,0
2-3 Çocuk	30	22,6
4 ve Daha Fazla Çocuk	8	6,0
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların %53,4'ünün (n=71) çocuğu yok iken %18'inin (n=24) 1 çocuğu, %22,6'sının (n=30) 2-3 çocuğu ve %6'sının (n=8) ise 4 ve daha fazla çocuğu vardır (Tablo 4.4.).

Tablo 4.5. Hükümlü/tutukluların gelir durumlarının dağılımları.

Gelir Durumları	n	%
Orta	65	48,9
Kötü	63	47,4
İyi	5	3,8
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların gelir durumlarına ilişkin dağılımlar sırasıyla; orta (%48,9; n= 65), kötü (%47,4; n=63) ve iyi (%3,8; n=5) olduğu görülmektedir (Tablo 4.5.).

Tablo 4.6. Hükümlü/tutukluların yaşadığı yere göre dağılımları.

Yaşadığı Yer	n	%
İl	87	65,4
İlçe	32	24,1
Köy	11	8,3
Kasaba	3	2,3
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların yaşadıkları yere göre dağılımları sırasıyla; il (%65,4; n=87),ilçe (%24,1;n=32), köy (%8,3; n=11) ve kasaba (%2,3; n=3) yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4.6.).

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların çoğunluğunun (%42,1; n=56) 18-30 yaş aralığında olduğu; öğrenim durumlarında ilköğretim/ortaokul (%33,8; n=45) ve ilkokul (%33,1; n=44) mezunu olanların ilk iki sırada yer aldığı; büyük bir çoğunluğunun bekar (%45,9; n=61) ve çocuk sahibi olmadığı (%53,4; n=71); aynı zamanda katılımcıların yarısına yakınının (%48,9; n=45) gelir durumunun kötü olduğu görülmektedir.

4.2. Hükümlü/Tutukluların Suç Geçmişine İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırma katılan hükümlü/tutukluların suç türlerine göre dağılımları, ilk hüküm alma yaşına göre dağılımları, ceza infaz kurumunda bulunma

sürelerine göre dağılımları ve daha önce hüküm alma sayısına göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Hükümlü/tutukluların suç türlerine göre dağılımları.

Suç Türleri	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Uyuşturucu	41	30,8	92	69,2
Hırsızlık	27	20,3	106	79,7
Yağma ve Gasp	21	15,8	112	84,2
Cinsel Suçlar	20	15,0	113	85,0
Yaralama	19	14,3	114	85,7
Adam Öldürme	17	12,8	116	87,2
Adam Öldürmeye Teşebbüs	9	6,8	124	93,2
Dolandırıcılık	7	5,3	126	94,7
Sahtecilik	4	3,0	129	97,0
Diğer Suçlar	4	3,0	129	97,0

Bu soruda katılımcılar birden fazla cevap verebilmişlerdir.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların hüküm aldığı ya da tutuklandığı suç türlerine ilişkin verdikleri yanıtlar toplam cevap sayısı üzerinden değerlendirilmiş ve Tablo 4.7.'de gösterilmiştir. Katılımcıların cevaplarına göre sayısal veriler büyükten küçüğe sıralandığında; ilk sırada uyuşturucu (%30,8; n=41) suçu yer aldığı görülmektedir. Ardından hüküm aldığı ya da tutuklandığı suçların hırsızlık (%20,3; n=27), yağma ve gasp (%15,8; n=21), cinsel suçlar (%15,0; n=20), yaralama (%14,3; n=19), adam öldürme (%12,8; n=17), adam öldürmeye teşebbüs (%6,8; n=9), dolandırıcılık (%5,3; n=7), sahtecilik (%3,0; n=4) ve diğer suçlar (%3,0; n=4) şeklinde sıralandığı görülmektedir (Tablo 4.7.). Fuhuş suçundan hükümlü/tutuklu olarak kimse bulunmadığı için tabloda yer almamaktadır.

Tablo 4.8. Hükümlü/tutukluların ilk hüküm yaşına göre dağılımları.

İlk Hüküm Alma Yaşı	n	%
11-15 Yaş	7	5,3
15-18 Yaş	21	15,8
18-21 Yaş	27	20,3
21-24 Yaş	21	15,8
24-30 Yaş	22	16,5
30-40 Yaş	26	19,5
40-50 Yaş	5	3,8
50-65 Yaş	4	3,0
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların %5,3'ü (n=7) ilk hükmünü 11-15 yaş aralığında almış iken %15,8'i (n=21) 15-18 yaş, %20,3'ü (n=27) 18-21 yaş, %15,8'i (n=21) 21-24 yaş, %16,5'i (n=22) 24-30 yaş, %19,5'i (n=26) 30-40 yaş, %3,8'i (n=5) 40-50 yaş ve %3'ü (n=4) ise 50-65 yaş aralığında ilk hükmünü aldığı görülmektedir (Tablo 4.8.).

Tablo 4.9. Hükümlü/tutukluların ceza infaz kurumunda bulunma sürelerine göre dağılımları.

Kurumda Bulunma Süresi	n	%
0-6 Ay	12	9,0
6 Ay-1 Yıl	18	13,5
1-3 Yıl	46	34,6
3-5 Yıl	28	21,1
5-10 Yıl	20	15,0
10-20 Yıl	7	5,3
20 Yıl Üstü	2	1,5
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların %9'u (n=12) 0-6 aydır ceza infaz kurumunda bulunmakta iken %13,5'i (n=18) 6 ay-1 yıl, %34,6'sı (n=46) 1-3 yıl, %21,1'i (n=28) 3-5 yıl, %15'i (n=20) 5-10 yıl, %5,3'ü (n=7) 10-20 yıl ve %1,5'i (n=2) ise 20 yıl üzeri yıldır ceza infaz kurumunda bulunduğu görülmektedir (Tablo 4.9.).

Tablo 4.10. Hükümlü/tutukluların daha önce hüküm alma sayısına göre dağılımları.

Hüküm Alma Sayısı	n	%
Hiç almadım	49	36,8
1 Kez	27	20,3
2 Kez	22	16,5
3 Kez	12	9,0
4 Kez	6	4,5
5 Kez	4	3,0
6 Kez	13	9,8
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların %36,8'i (n=49) daha önce hiç hüküm almamış iken %20,3'ü (n=27) 1 kez, %16,5'i (n=22) 2 kez, %9'u (n=12) 3 kez, %4,5'i (n=6) 4 kez, %3'ü (n=4) 5 kez ve %9,8'i (n=13) ise 6 kez hüküm aldığı görülmektedir (Tablo 4.10.).

4.3. Hükümlü/Tutukluların Benlik Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların kullandıkları baskın benlik durumuna ait dağılım tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Hükümlü/tutukluların baskın benlik durumuna göre dağılımları.

Baskın Benlik Durumları	n	%
Koruyucu Ebeveyn	77	57,9
Yetişkin	41	30,8
Doğal Çocuk	7	5,3
Uygulu Çocuk	5	3,8
Eleştirel Ebeveyn	3	2,3
Toplam	133	100,0

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların baskın olarak kullandıkları benlik durumları sırasıyla; Koruyucu Ebeveyn (%57,9; n=77), Yetişkin (%30,8; n=41), Doğal Çocuk (%5,3; n=7), Uygulu Çocuk (%3,8; n=5) ve Eleştirel Ebeveyn (%2,3; n=3) Benlik Durumu olduğu görülmektedir (Tablo 4.11.).

4.4. Hükümlü/Tutukluların Benlik Durumlarına Göre Sosyo-Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarına göre suç türlerinin dağılımlarına, yaşlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımlarına, eğitim durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımlarına, ekonomik durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımlarına, ceza evinde kalma sürelerine göre baskın benlik durumlarının dağılımlarına ve suç türlerine göre baskın benlik durumlarının dağılımına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların hüküm aldıkları suç türü ile öğrenim durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.12’de sunulmuştur:

Tablo 4.12. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarına göre suç türlerinin dağılımları.

Suç Türü		Öğrenim Durumu						Ki Kare	p
		İlkokul		İlköğretim/ Ortaokul		Lise			
		n	%	n	%	n	%		
Adam Öldürme	Evet	4	9,1	4	8,9	7	24,1	4,525	0,104
	Hayır	40	90,9	41	91,1	22	75,9		
Adam Öldürmeye Teşebbüs	Evet	0	0,0	3	6,7	4	13,8	-	-
	Hayır	44	100,0	42	93,3	25	86,2		
Cinsel Suçlar	Evet	8	18,2	6	13,3	4	13,8	0,468	0,791
	Hayır	36	81,8	39	86,7	25	86,2		
Hırsızlık	Evet	12	27,3	9	20,0	4	13,8	1,963	0,375
	Hayır	32	72,7	36	80,0	25	86,2		
Sahtecilik	Evet	0	0,0	1	2,2	2	6,9	-	-
	Hayır	44	100,0	44	97,8	27	93,1		
Uyuşturucu	Evet	11	25,0	17	37,8	7	24,1	2,303	0,316
	Hayır	33	75,0	28	62,2	22	75,9		
Yağma ve Gasp	Evet	6	13,6	9	20,0	3	10,3	1,414	0,493
	Hayır	38	86,4	36	80,0	26	89,7		
Yaralama	Evet	3	6,8	9	20,0	4	13,8	3,300	0,192
	Hayır	41	93,2	36	80,0	25	86,2		
Diğer Suçlar	Evet	1	2,3	4	8,9	1	3,4	-	-
	Hayır	43	97,7	41	91,1	28	96,6		

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda adam öldürme suçu işleyenlerin oranı %9,1 (n=4) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %8,9 (n=4) ve lise olanlarda ise aynı oran %24,1'dir (n=7). Uygulanan ki kare analizi sonucunda adam öldürme suçu işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda adam öldürmeye teşebbüs suçu işleyen yokken, ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %6,7 (n=3) ve lise olanlarda ise aynı oran %13,8'dir (n=4).

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda cinsel suçlar işleyenlerin oranı %18,2 (n=8) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %13,3 (n=6) ve lise olanlarda ise aynı oran %13,8'dir (n=4). Uygulanan ki kare analizi sonucunda cinsel suç işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul, ilköğretim/ortaokul ve lise olanlarda dolandırıcılık ve fuhuş suçu işleyen yoktur.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda hırsızlık suçu işleyenlerin oranı %27,3 (n=12) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %20 (n=9) ve lise olanlarda ise aynı oran %13,8'dir (n=4). Uygulanan ki kare analizi sonucunda hırsızlık suçu işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda sahtecilik suçu işleyen yok iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %2,2 (n=1) ve lise olanlarda ise aynı oran %6,9'dur (n=2).

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda uyuyşturucu suı işleyenlerin oranı %25 (n=11) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %37,8 (n=17) ve lise olanlarda ise aynı oran %24,1'dir (n=7). Uygulanan ki kare analizi sonucunda uyuyşturucu suı işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda yağma ve gasp suı işleyenlerin oranı %13,6 (n=6) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %20 (n=9) ve lise olanlarda ise aynı oran %10,3'tür (n=3). Uygulanan ki kare analizi sonucunda yağma ve gasp suı işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda yaralama suı işleyenlerin oranı %6,8 (n=3) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %20 (n=9) ve lise olanlarda ise aynı oran %13,8'dir (n=4). Uygulanan ki kare analizi sonucunda yaralama suı işleme durumu ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan öğrenim durumu ilkokul olanlarda diğer suçları işleyenlerin oranı %2,3 (n=1) iken ilköğretim/ortaokul olanlarda bu oran %8,9 (n=4) ve lise olanlarda ise aynı oran %3,4'tür (n=1).

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların yaşları ile baskın benlik durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.13'te sunulmuştur:

Tablo 4.13. Hükümlü/tutukluların yaşlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları.

			Baskın Benlik			Toplam	Ki Kare	p
			KED	Y	DÇ/UÇ/EED			
Yaş	18-30 Yaş	n	35	15	6	56	9,878	0,130
		%	45,5	36,6	40,0	42,1		
	31-40 Yaş	n	33	12	6	51		
		%	42,9	29,3	40,0	38,3		
	41-50 Yaş	n	6	6	2	14		
		%	7,8	14,6	13,3	10,5		
	51-65 Yaş	n	3	8	1	12		
		%	3,9	19,5	6,7	9,0		
Toplam		n	77	41	15	133		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0		

-: Ki kare analizinin beklenen değer varsayımı gereği baskın ego durumu EAB olan 3 kişi, UÇ olan 5 kişi, DÇ olan 7 kişi birleştirilmiştir.

-: KED: Koruyucu Ebeveyn; EED: Eleştirel Ebeveyn Y:Yetişkin; DÇ: Doğal Çocuk; UÇ: Uygulu Çocuk

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda 18-30 yaş aralığında olanların oranı %45,5 (n=35) iken 31-40 yaş aralığında olanların oranı %42,9 (n=33), 41-50 yaş aralığında olanların oranı %7,8 (n=6) ve 51-65 yaş aralığında olanların oranı ise %3,9'dur (n=3). Baskın benlik durumu Y olanlarda 18-30 yaş aralığında olanların oranı %36,6 (n=15) iken 31-40 yaş aralığında olanların oranı %29,3 (n=12), 41-50 yaş aralığında olanların oranı %14,6 (n=6) ve 51-65 yaş aralığında olanların oranı ise %19,5'dir (n=8). Baskın benlik durumu DÇ/UÇ/EED olanlarda 18-30 yaş aralığında olanların oranı %40 (n=6), 31-40 yaş aralığında olanların oranı %40 (n=6), 41-50 yaş aralığında olanların oranı %13,3 (n=2) ve 51-65 yaş aralığında olanların oranı ise %6,7'dir (n=1). Uygulanan ki kare analizi sonucunda yaş ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların eğitim durumları ile baskın benlik durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.14'te sunulmuştur:

Tablo 4.14. Hükümlü/tutukluların öğrenim durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları.

			Baskın Benlik			Toplam	Ki Kare	p
			KED	Y	DÇ/UÇ/EED			
Eğitim Durumu	İlkokul	n	27	10	7	44	4,619	0,329
		%	38,0	29,4	53,8	37,3		
	İlköğretim/Ortaokul	n	27	16	2	45		
		%	38,0	47,1	15,4	38,1		
	Lise	n	17	8	4	29		
		%	23,9	23,5	30,8	24,6		
Toplam		n	71	34	13	118		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0		

-: Bu analizde ki kare analizinin beklenen değer varsayımı gereği öğrenim durumu okur-yazar değil olan 4, okur yazar olan 7 ve üniversite olan 4 kişi toplamda 15 kişi analiz dışı bırakılmıştır. Baskın ego durumu EAB olan 3 kişi, UÇ olan 5 kişi, DÇ olan 7 kişi birleştirilmiştir.

-: KED: Koruyucu Ebeveyn; EED: Eleştirel Ebeveyn Y:Yetişkin; DÇ: Doğal Çocuk; UÇ: Uygulu Çocuk

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda eğitim durumu ilkokul olanların oranı %38 (n=27) iken ilköğretim/ortaokul olanların oranı %38 (n=27) ve lise olanların oranı ise %23,9'dur (n=17). Baskın benlik durumu Y olanlarda eğitim durumu ilkokul olanların oranı %29,4 (n=10) iken ilköğretim/ortaokul olanların oranı %47,1 (n=16) ve lise olanların oranı ise %23,5'dir (n=8). Baskın benlik durumu DÇ/UÇ/EED olanlarda eğitim durumu ilkokul olanların oranı %53,8 (n=7) iken ilköğretim/ortaokul olanların oranı %15,4 (n=2) ve lise olanların oranı ise %30,8'dir (n=4). Uygulanan ki kare analizi sonucunda öğrenim durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların ekonomik durumları ile baskın benlik durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.15'te sunulmuştur:

Tablo 4.15. Hükümlü/tutukluların ekonomik durumlarına göre baskın benlik durumlarının dağılımları.

			Baskın Benlik			Toplam	Ki Kare	p
			KED	Y	DÇ/UÇ/EED			
Ekonomik Durum	Orta	n	38	20	7	65	0,159	0,924
		%	52,1	50,0	46,7	50,8		
	Kötü	n	35	20	8	63		
		%	47,9	50,0	53,3	49,2		
Toplam		n	73	40	15	128		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0		

-: Bu analizde ki kare analizinin beklenen değer varsayımı gereği ekonomik durumu iyi olan 5 kişi analiz dışı bırakılmıştır. Baskın ego durumu EAB olan 3 kişi, UÇ olan 5 kişi, DÇ olan 7 kişi birleştirilmiştir.

-: KED: Koruyucu Ebeveyn; EED: Eleştirel Ebeveyn Y:Yetişkin; DÇ: Doğal Çocuk; UÇ: Uygulu Çocuk

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda ekonomik durumu orta olanların oranı %52,1 (n=38) iken kötü olanların oranı ise %47,9'dur (n=35). Baskın benlik durumu Y olanlarda ekonomik durumu orta olanların oranı %50 (n=20) iken kötü olanların oranı ise %50'dir (n=20). Baskın benlik durumu DÇ/UÇ/EED olanlarda ekonomik durumu orta olanların oranı %46,7 (n=7) iken kötü olanların oranı ise %53,3'tür (n=8). Uygulanan ki kare analizi sonucunda ekonomik durum ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların cezaevinde kalma süreleri ile baskın benlik durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.16'te sunulmuştur:

Tablo 4.16. Hükümlü/tutukluların cezaevinde kalma sürelerine göre baskın benlik durumlarının dağılımları.

			Baskın Benlik Durumu			Toplam	Ki Kare	p
			KED	Y	DÇ/UÇ/EED			
Cezaevinde Kalma Süresi	0-12 Ay	n	16	13	1	30	8,704	0,191
		%	20,8	31,7	6,7	22,6		
	1-3 Yıl	n	32	10	4	46		
		%	41,6	24,4	26,7	34,6		
	3-5 Yıl	n	14	9	5	28		
		%	18,2	22,0	33,3	21,1		
	5 Yıl ve Üzeri	n	15	9	5	29		
		%	19,5	22,0	33,3	21,8		
Toplam		n	77	41	15	133		
		%	100,0	100,0	100,0	100,0		

-: Ki kare analizinin beklenen değer varsayımı gereği baskın ego durumu EAB olan 3 kişi, UÇ olan 5 kişi, DÇ olan 7 kişi birleştirilmiştir. Cezaevinde kalma sürelerinde de grup birleştirmeleri yapılmıştır.

-: KED: Koruyucu Ebeveyn; EED: Eleştirel Ebeveyn Y:Yetişkin; DÇ: Doğal Çocuk; UÇ: Uygulu Çocuk

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda cezaevinde kalma süresi 0-12 ay olanların oranı %20,8 iken (n=16) 1-3 yıl olanların oranı %41,6 (n=32), 3-5 yıl olanların oranı %18,2 (n=14) ve 5 yıl ve üzeri olanların oranı ise %19,5'tir (n=15). Baskın benlik durumu Y cezaevinde kalma süresi 0-12 ay olanların oranı %31,7 (n=13) iken 1-3 yıl olanların oranı %24,4 (n=10), 3-5 yıl olanların oranı %22 (n=9) ve 5 yıl ve üzeri olanların oranı ise %22'dir (n=9). Baskın benlik durumu DÇ/UÇ/EED olanlarda cezaevinde kalma süresi 0-12 ay olanların oranı %6,7 (n=1) iken 1-3 yıl olanların oranı %26,7 (n=4), 3-5 yıl olanların oranı %33,3 (n=5) ve 5 yıl ve üzeri olanların oranı ise %33,3'tür (n=5). Uygulanan ki kare analizi sonucunda cezaevinde kalma süresi ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların suç türleri ile baskın benlik durumları arasındaki ilişkiye dair bulgular tablo 4.17'te sunulmuştur:

Tablo 4.17. Hükümlü/tutukluların suç türlerine göre baskın benlik durumlarının dağılımları.

Suç Türü		Baskın Benlik Durumu						Ki Kare	p
		KED		Y		DÇ/UÇ/EED			
		n	%	n	%	n	%		
Adam Öldürme	Evet	8	10,4	5	12,2	4	26,7	3,002	0,223
	Hayır	69	89,6	36	87,8	11	73,3		
Adam Öldürmeye Teşebbüs	Evet	4	5,2	3	7,3	1	6,7	0,222	0,895
	Hayır	73	94,8	38	92,7	14	93,3		
Cinsel Suçlar	Evet	14	18,2	5	12,2	1	6,7	1,678	0,432
	Hayır	63	81,8	36	87,8	14	93,3		
Hırsızlık	Evet	19	24,7	8	19,5	2	13,3	1,130	0,568
	Hayır	58	75,3	33	80,5	13	86,7		
Sahtecilik	Evet	2	2,6	2	4,9	0	0,0	-	-
	Hayır	75	97,4	39	95,1	15	100,0		
Uyuşturucu	Evet	22	28,6	13	31,7	6	40,0	0,791	0,674
	Hayır	55	71,4	28	68,3	9	60,0		
Yağma ve Gasp	Evet	12	15,6	7	17,1	1	6,7	0,974	0,615
	Hayır	65	84,4	34	82,9	14	93,3		
Yaralama	Evet	12	15,6	6	14,6	0	0,0	-	-
	Hayır	65	84,4	35	85,4	15	100,0		
Diğer Suçlar	Evet	2	2,6	3	7,3	1	6,7	1,545	0,457
	Hayır	75	97,4	38	92,7	14	93,3		

-: Ki kare analizinin beklenen değer varsayımı gereği baskın ego durumu EAB olan 3 kişi, UÇ olan 5 kişi, DÇ olan 7 kişi birleştirilmiştir.

-: KED: Koruyucu Ebeveyn; EED: Eleştirel Ebeveyn Y:Yetişkin; DÇ: Doğal Çocuk; UÇ: Uygulu Çocuk

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda adam öldürme suçu işleyenlerin oranı %10,4' iken (n=8) Y olanlarda bu oran %12,2 (n=5) ve DÇ/UÇ/EED olanlarda ise aynı oran %26,7'dir (n=4). Uygulanan ki kare analizi sonucunda adam öldürme suçu işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda adam öldürmeye teşebbüs suçu işleyenlerin oranı %5,2' iken (n=4) Y olanlarda bu oran %7,3 (n=3) ve DÇ/UÇ/EED olanlarda ise aynı oran %6,7'dir (n=1). Uygulanan ki kare analizi sonucunda adam öldürmeye teşebbüs suçu işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda cinsel suçlar işleyenlerin oranı %18,2'ken (n=14) Y olanlarda bu oran %12,2 (n=5) ve D/U/EED olanlarda ise aynı oran %6,7'dir (n=1). Uygulanan ki kare analizi sonucunda cinsel suç işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan her 3 baskın benlik durumunda da dolandırıcılık ve fuhuş suçu işleyen kişi yoktur.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda hırsızlık suçu işleyenlerin oranı %24,7 (n=19) iken Y olanlarda bu oran %19,5 (n=8) ve D/U/EED olanlarda ise aynı oran %13,3'tür (n=2). Uygulanan ki kare analizi sonucunda hırsızlık suçu işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda sahtecilik suçu işleyenlerin oranı %2,6 (n=2) iken Y olanlarda bu oran %4,9 (n=2) ve D/U/EED olanlarda ise bu suçu işleyen yoktur.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda uyuşturucu suçu işleyenlerin oranı %28,6 (n=22) iken Y olanlarda bu oran %31,7 (n=13) ve D/U/EED olanlarda ise aynı oran %40'tır (n=6). Uygulanan ki kare analizi sonucunda uyuşturucu suçu işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda yağma ve gasp suçu işleyenlerin oranı %15,6 (n=12) iken Y olanlarda bu oran %17,1 (n=7) ve D/U/EED olanlarda ise aynı oran %6,7'dir (n=1). Uygulanan ki kare analizi sonucunda yağma ve gasp suçu işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda yaralama suı işleyenlerin oranı %15,6 (n=12) iken Y olanlarda bu oran % 14,6 (n=6) ve D/U/EED olanlarda ise bu suı işleyen yoktur.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutuklulardan baskın benlik durumu KED olanlarda diğer suçları işleyenlerin oranı %2,6 (n=2) iken Y olanlarda bu oran %7,3 (n=3) ve D/U/EED olanlarda ise aynı oran %6,7'dir (n=1). Uygulanan ki kare analizi sonucunda diğer suçları işleme durumu ile baskın benlik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu araştırma hükümlü/tutukluların TA teorisinde yer alan benlik durumlarının sosyo-demografik özelliklerine, suç geçmişlerine, suç türlerine göre nasıl şekillendiğinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırma katılımcılarının tamamı Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza Kurumundaki 133 erkek hükümlü/tutukludan oluştuğu için cinsiyet bir değişken olarak araştırmada yer almamıştır.

Araştırmanın sosyo-demografik verilerine bakıldığında; katılımcıların büyük bir çoğunluğu 18-30 yaş (%42,1) ve 31-40 yaş (%38,3) yaş grubunda olduğu görülmektedir. Gerek ceza infaz kurumlarında yapılan diğer çalışmalarda; Topsakal (2007), Peker (2008), Özdemir (2009), Can (2014), Aydın (2015), Kışan (2018) ve Ravanoğlu (2018); gerekse TÜİK 2016 verilerinde de cezaevinde bulunanların büyük bir çoğunluğu 21-29 yaşları arasında olduğu görülmektedir (6,16,30,84,85,86,87).

Michael Gottfredson ve Travis Hirshi'ye göre, suç oranlarında orta ve genç yaşta doruk noktasına ulaşan bir artış eğilimi vardır. Bu oranlar bu yaştan sonra yaşam boyu düşmeye devam eder. Suç yaşla azalır, hatta bu, onlara göre sık suç işleyen insanlar içinde geçerlidir (4). Bu araştırmanın bulguları da bu doğrultudadır.

Katılımcıların eğitim durumu olarak ise genellikle ilköğretim/ortaokul ya da ilköğretim mezunu oluşturmaktadır. Buradaki ilköğretim ve ilköğretim arasındaki fark, eğitim sisteminin daha önce değişmesi ve 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Eğitim durumu ile ilgili yapılan başka çalışmalar da, Topsakal (2007), Peker (2008), Özdemir (2009), Soytürk (2013), Can (2014), Kayatepe (2014), Aydın (2015), Kışan (2018) ve Ravanoğlu (2018); ilköğretim mezunu olanların çoğunlukta olduğu karşımıza çıkmaktadır (2,6,16,21,30,84,85). Bu sonuçların zorunlu eğitimin sistemi olması ve aynı zamanda da Ceza İnfaz

Kurumlarında verilen eğitim desteğinin etkisi ile yüksek çıktığı düşünülmektedir. TÜİK 2016 verileri de bu sonuçları desteklemektedir.

Katılımcıların gelir durumu yoğunlukla orta ve kötü olarak görülmektedir. Şahin (2013) ve Ravanoğlu (2018)' nun çalışmalarında çoğunluğun katılımcıların gelir durumu orta; Kışan (2018) çalışmasında ise katılımcıların çoğunluğunun gelir durumu kötü olarak belirtmişlerdir (32,86,87).

Katılımcıların çoğunluğu il merkezinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özdemir (2009) yaptığı çalışmada katılımcıların çoğunluğu köyde yaşadığını ifade ederken; Topsakal (2007)' in çalışmasında çoğunluğun il merkezinde yaşadıklarını belirtmiştir (6,85).

Eğitim, ekonomik durum ve yaşanılan yer konularında da yapılan çalışmalar incelendiğinde; suç davranışında bulunan bireylerin yüksek oranlara eğitim seviyelerin düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle bireylerin iş ve ya meslek sahibi olamadığı düşünülmektedir. Böylece bireyler uzun bir süre işsiz kaldığı varsayılmasından dolayı gerek kendilerine gerekse ailelerine veya bakmakla yükümlü olduklarının ihtiyaçlarını karşılayamadığı, maddi olarak sorun yaşadığı ifade edilmektedir. Bu şartlar altında bireyler suç davranışa yöneldikleri söylenebilir. Mala karşı suçların, maddi durumu kötü olanların daha yatkın olduğu ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına suç işledikleri düşünülmektedir. Suç davranışında bulunan bireylerin düşük eğitim düzeyinde olanların çoğunlukta olduğu ve bu nedenle bir meslek edinmeleri güç olduğundan işsiz geçirdikleri sürenin uzadığı gözlemlenmektedir (2).

İçli (2013) yaptığı çalışmada da eğitim durumu ile suç arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu açıklamıştır (4).

Katılımcıların medeni durumlarına ilişkin veriler incelendiğinde; %45,9' unun bekar, %39,1' inin ise evli olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Topsakal (2007), Peker (2008), Aydın (2015), Torun (2015), Kışan (2018) ve Ravanoğlu (2018) katılımcıların çoğunluğunun medeni durumu bekarken; Özdemir

(2009), Soytürk (2013) ve Can (2014) katılımcılarının çoğunluğunun medeni durumu evlidir (2,6,16,30,37,84,85,86,87). Litaratürde evli bireylerin, kendilerini bir aileye ait hissetmeleri onların sorumluluk duygularının diğer bireylere göre daha güçlü olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle sorumluluk duygunun evli bireylerin suç davranışında bulunmalarını engelleyici etkisinin olduğunu söylemek mümkündür (2). Bu çalışmanın sonuçları da katılımcılarının çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda katılımcıların yarısından fazlasının çocuğu yoktur. Bu çalışma, yapılan diğer çalışmalarla; Kayatepe (2014), Aydın (2015) ve Ravanoğlu (2018) katılımcıların çoğunluğunun çocuk sahibi olduğu anlaşıldığından uyumluluk göstermektedir (21,87). Türkiye’ de yapılan çalışmaların farklı coğrafi bölgelerde olması ve oranın kültürü ile değişmesi katılımcıların çocuk sahibi olması ve çocuk sayısında farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılanların suç geçmişlerine baktığımızda ise çoğunluğun 1-3 yıldır ceza infaz kurumunda bulunduğu anlaşılmaktadır. Ceza infaz kurumlarının yapısı ve hükümlü/tutuklu kabulü farklılıklar gösterdiğinden dolayı yapılan çalışmalarda cezaevinde bulunma süreleri çeşitlilik gösterebilmektedir: Peker (2008), Yıldız (2009), Can (2014) ve Kayatepe (2014) yaptıkları çalışmada katılımcılarının ceza infaz kurumunda süreleri 1-3 yıl arasında değişmekteyken; Soytürk (2013) çalışmasında katılımcılar ortalama 54 ay ve Kışan (2018) çalışmasında ise çoğunluğun 6 yıl ve üzeri ceza infaz kurumunda bulunduğunu ifade etmektedirler (16,21,84,86,88).

Çalışmamızda ilk hüküm alma yaşı 18-21 aralığında olanların ilk sırada yer aldığı, ikinci sırada 30-40 yaşlarının olduğu görülmektedir. Aynı zamanda uyuşturucu suçu işleyenlerin yoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Yıldız (2009) yaptığı çalışmada ilk hüküm alma yaş ortalamasının 21,90 olarak; Topsakal (2007) ise çoğunluğun 15-21 yaş aralığında olduğunu açıklamıştır. Bu sonuç yaş ile birlikte suçun azaldığı varsayımını desteklemektedir (6,88).

Araştırmaya katılanların yarısına yakınının daha önce hiç hüküm almadığını görülmektedir. Can (2014)’ın yaptığı çalışmada katılımcıların çoğunluğunun ilk kez hüküm aldığı görülmekteyken; Kayatepe (2014) ve Ravanoğlu (2018) yaptığı

çalışmalarda katılımcıların çoğunluğunun daha önce hüküm aldığı görülmektedir. Bu farklılıkların ceza infaz kurumlarının yapısını nedeniyle bazı kurumlar tutuklu kabul ederken bazı kurumlar tutuklu kabul etmemektedir (16,21,87). Çalışmalarda kurumların yapısı nedeniyle farklılık gösterebilmektedir.

Genel itibariyle; yaptığımız çalışmanın sosyo-demografik özellikleri, yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Hüküm alınan suçlar ile eğitim durumlarına baktığımızda lise mezunu olanların çoğunlukla adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve sahtecilik suçundan; ilköğretim/ortaokul mezunu olanların hırsızlık suçundan; ilköğretim/ortaokul mezunu olanların uyuşturucu, yaralama, yağma ve gasp suçlarından hüküm aldıkları görülmektedir. İçli (2013) yaptığı çalışma bulguların da bu çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir (4).

Katılımcıların kullandıkları baskın benlik durumları ise “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumu” ilk olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak ise katılımcıların baskın olarak “Yetişkin Benlik Durumunu” kullandıkları görülmektedir. Bulguların bu şekilde olması cezaevi alt kültüründen kaynaklandığı düşünülmektedir. Cezaevlerinde hükümlü/tutuklular sürekli bir arada kaldıklarından dolayı birbirleri ile ayrı bir arkadaşlık ya da dostluk oluşturdukları söylenebilir. Bu bağların güçlü olması birbirlerine olan güvenin, desteğin, yardımseverliğin ve koruyucu olmalarının sonucu olarak “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumu” geliştirdikleri ifade edilebilir.

Hükümlü/tutuklular, cezaevlerine uyum sağlama sürecinde bazı değişimler gösterebilmektedirler; tehdit ya da kişisel risk işaretleri için kişiler ağır bir uyanıklık ve her an tetikte olma gereği hissedebilmektedirler. Çünkü herhangi bir zayıflık işaretinden yararlanmaya hazır insanların varlığı, sık sık kişilerarası kuşku ve güvensizlikle sonuçlanabilir. Bu nedenle de bir “sert adam” imgesi yaratmayı öğrenirler (20). Bu nedenle hükümlü/tutuklular çevrelerinde ki olaylara karşı kendilerini, duygularını ve verdikleri tepkileri sürekli denetim altında tutmaya çalışarak bastırmaya çalışmaktadırlar. Bu sayede bir nevi maske geliştirerek kendilerini olası problemlerden kendilerini koruduklarını düşünmektedirler. Bu

düşüncelerinden dolayı da hem transaksyonları hem de kullandıkları baskın benlik durumları değiştiği varsayılabilir. Aslında çoğunlukla Çocuk Benlik Durumu kullandıkları düşünülse de anket sürecinde isim verilmemesine rağmen kendilerini idareye karşı olumlu göstermek için aynı zamanda da diğer arkadaşlarına karşı koruyuculuk yaptıklarını düşündüklerinden dolayı bu tarz cevaplar vermiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Yaş ve baskın benlik durumlarını dağılımı; “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumu” 18-30 ve 31-40 yaşları arasında; “Yetişkin Benlik Durumu” 41-50 ve 51-65 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Suçun genç yaşlarda işlenmesinde bilişsel faktörler ile fiziksel değişimlerde etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun nedenleri arasında yetişkinlerin fiziksel özelliklerinde azalma (çeviklik, güç gibi) olması kişilerin suç davranışında bulunmasını engelleyici olduğu düşünülmektedir. Bireylerdeki bilişsel değişimler ile birlikte özellikle ben merkezliliğin azalması, benlik durumlarını da değiştirmektedir. Araştırma bulguların da tersi çıkmış olmasına rağmen bireylerin yaşam döngüsü içerisinde yaş ilerledikçe kullandıkları baskın benlik durumlarının sırası ile Çocuk, Yetişkin ve Ebeveyn olması beklenmektedir.

Eğitim ve baskın benlik durumlarının dağılımı ise ilkokul ve lise mezunu olanların “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu”, ilköğretim/ortaokul mezunu olanların ise “Yetişkin Benlik Durumunu” kullandıkları göstermektedir.

Aynı zamanda ekonomik durumu orta ve kötü olarak nitelendirenler “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu” kullanmaktadırlar.

Loffredo ve ark (1997), üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmalarında; baskın benlik durumunun yaş, gelir düzeyi gibi değişkenlerde herhangi bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır (61).

Literatür taramasında ceza infaz kurumunda bulunanların medeni durumları çalışmadan çalışmaya farklılık göstermektedir. Ancak evli bireylerin aldıkları sorumluluk, yaşama ilişkin kayıtlar ile birlikte yaşam felsefesi değişebileceği için baskın olarak Koruyucu Ebeveyn Benlikleri kullanılacağı düşünülmektedir. Bu

nedenle de evli bireyler transaksyonları etkin bir şekilde kullandıkları için suç işleme davranışını daha az sergileyecekleri varsayılmıştır. Nitekim evli olan hükümlü/tutukluların cezaevi süreçlerinde iletişime ve değişime daha açık oldukları, özellikle cezaevinden sonraki yaşamları için daha umutlu ve diğer bireylere karşı koruyucu oldukları gözlemlenmektedir.

Araştırmaya katılan hükümlü/tutukluların suç geçmişleri ile ilgili olarak hüküm aldıkları suç türü ile kullandıkları baskın benlik durumlarının dağılımı ise; hüküm aldıkları suç fark etmeksizin çoğunluğunun “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu” kullandıkları görülmektedir. Torun (2015) de yaptığı çalışmada madde kullanım öyküsü olan hükümlü/tutukluların “Eleştirel Ebeveyn”, “İsyankar Çocuk”, “Doğal Çocuk” alt ölçek ortalama puanlarının madde kullanım öyküsü olmayan hükümlü/tutukluların puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulmuştur (37). Bu alanda yapılan çalışmaların az olması tartışmayı zayıf kılmaktadır.

Katılımcıların ceza infaz kurumunda bulunma süreleri ile kullandıkları baskın benlik durumların dağılımlarında “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu” yoğunlukta olduğu görülmektedir. Carter (2008), cezaevinde kısa bir süre kalma ile uzun süre kalma arasında çok büyük fark olduğunu belirtmektedir. Kişiler cezaevinde kaldığı süre içerisinde deneyimler yaşamaktadırlar. Bu deneyimler içerisinde psikolojik olarak etkilenme önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu farkın nedeni de kişinin cezaevi sürecinde psikolojik olarak etkilenmeden kalmasının zor olması olabileceği olarak düşünülmektedir (20).

Araştırma süreci hüküm alınan ya da tutuklanan suç türü ve cezaevinde bulunma sürelerinin benlik durumlarını etkileyip etkilemediği amacıyla yürütüldü. Özellikle uyuşturucu ve yaralama suçları işleyenlerin Asi Çocuk Benlik Durumunu ya da Doğal Çocuk Benlik Durumunu, cezaevinde bulunma süreleri uzadıkça da Uygulu Çocuk Benlik Durumunu baskın olarak kullandığı düşünülmekteydi. Ancak yapılan çalışmanın katılımının kısıtlı olması nedeniyle anlamlı bir fark bulunmadığı düşünülmektedir.

Cezaevinin düzenine alışmak, uyum sağlamak zor olabilir. Çünkü pek çok şey farklıdır. Alışılması gereken yeni kurallar ve düzenlemeler, anlaşılması gereken yeni davranış kuralları ve bunlara uygun günlük etkinlikler, uyum sağlaması gereken toplumsal hiyerarşiler ve farkla bir “cezaevi dili” vardır. Biraz aşırı kalabalık, rahatsız edici ve engelleyici düzeyde yüksek gürültü, çok az kişisel alan ve özel yaşama karşılık sürekli dikkat dağılması vardır. Hükümlü/tutuklular her şeyi beklemek zorundadırlar: telefon konuşması, banyo, mektup, yakınları ile görüşme yapmak (20).

Araştırma, bu alışma ve uyum sürecinde hükümlü/tutukluların kullandıkları baskın benlik durumlarının farklı olabileceği düşünülmesine rağmen; araştırma örneklem grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada hükümlü/tutukluların TA teorisinde yer alan benlik durumlarının sosyo-demografik özelliklerine, suç geçmişlerine, suç türlerine incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçları özetle şu şekildedir;

- Hükümlü/tutukluların çoğunluğu 18-40 yaş aralığında olduğu görülmüştür.
- Hükümlü/tutukluların büyük çoğunluğu ilkokul ya da ilköğretim/ortaokul mezunu olduğu anlaşılmıştır.
- Hükümlü/tutukluların yarısına yakının bekar olduğu ve yarısından fazlasının çocuğunun olmadığı görülmüştür.
- Hükümlü/tutukluların çoğu il merkezinde yaşadıklarını, gelir durumları orta ve kötü olarak belirtmişlerdir.
- Hükümlü/tutukluların suç türleri incelendiğinde adam öldürmenin oranı %12,8 iken adam öldürmeye teşebbüsün oranı %6,8; cinsel suçların oranı %15; dolandırıcılığın oranı %5,3; hırsızlığın oranı %20,3; sahteciliğin oranı %3; uyuşturucunun oranı %30,8; yağ ve gaspın oranı %15,8; yaralamanın oranı %14,3 ve diğer suçların oranı ise %3'tür.
- Hükümlü/tutukluların çoğunlukla ilk hüküm alma yaşı 18-21 ile 30-40 yaşları arasında olduğu görülmektedir.
- Hükümlü/tutukluların çoğunluğunun ilk kez hüküm aldığı ya da tutuklandığı görülürken; büyük bir oranı 1-3 yıldır ceza infaz kurumunda bulduklarını belirtmişlerdir.
- Hükümlü/tutukluların kullandıkları baskın benlik durumu çoğunlukla (%57,9) "Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumu" olduğu anlaşılmıştır.
- Hüküm alınan ya da tutuklanan suçlar ile eğitim durumlarına baktığımızda lise mezunu olanların çoğunlukla adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve sahtecilik suçundan; ilkokul mezunu olanların hırsızlık suçundan; ilköğretim/ortaokul mezunu olanların uyuşturucu, yaralama, yağma ve gasp suçlarından hüküm aldıkları anlaşılmıştır.

- Hükümlü/tutukluların 18-40 yaş aralığında baskın olarak “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu”; 41 ve üzeri yaş grubunun ise baskın olarak “Yetişkin Benlik Durumunu” kullandıkları anlaşılmıştır.
- Hükümlü/tutukluların ilkokul ve lise mezunu olanların baskın olarak “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu”; ilköğretim/ortaokul mezunu olanların baskın olarak “Yetişkin Benlik Durumunu” kullandıkları anlaşılmıştır.
- Hükümlü/tutukluların ekonomik durumları, ceza infaz kurumunda bulunma süreleri ve hüküm aldıkları ya da tutuklandıkları suç türleri fark etmeksizin baskın olarak “Koruyucu Ebeveyn Benlik Durumunu” kullandıkları anlaşılmıştır.
- Bu çalışmada uygulanan ki kare analizler istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bu çalışmanın sınırlılıkları örneklem sayısının sadece Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki erkek hükümlü/tutukluları içeriyor olması ve tek bir ceza infaz kurumunda yapılması, veri toplama aracı olarak sadece “Kişisel Bilgi Formu”nun ve ölçeklerin kullanılması sonucunda katılımcıların yanıltıcı bilgi vermesi ve sadece baskın benlik durumunu ölçülmesi şeklinde olabilir. Örneklem grubunun daha geniş tutularak, gerek gözlem formu ile gerekse hükümlü/tutukluların transaksionları, bulaşma biçimleri ve yaşama karşı genel tutumları öğrenilerek; suç yaklaşımına Transaksionel Analiz temelli bakış açıları gelişebileceği düşünülmektedir.

Her bir suçlunun kendine ait bir yaşam ve suç öyküsü bulunması nedeniyle her bir suçlu için bireyselleştirilmiş iyileştirme programları uygulanması, bu programların başarıya ulaşmasında etkilidir. Ancak böyle programlar masraflı olup; kurum idaresinde günlük yaşanmasına neden olabilmektedir (73). Bu nedenle TA teorisine uygun olarak oluşturulacak grup çalışmaları hükümlü/tutukluların iyileştirme süreçlerinde etkili olabileceği söylenebilir.

Özellikle nitel araştırma yöntemi ile daha geniş ve cinsiyet değişkeninin de kullanılacağı katılım grubu ile yapılabilecek bir çalışma ile, cezaevi sürecinde kişilerin

yaşadıkları sorunlarla baş edebilmeyi kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Transaksiyonel Analiz Teorisi gerek bireysel müdahalede gerekse grup çalışmalarında hükümlü/tutukluların transaksiyonları incelenmesiyle olası iletişim problemlerinin önüne geçilebilir. Böylece hükümlü/tutukluların sınıflandırılması ve cezaevine uyum sürecinde kolaylaştırıcı olabileceği düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Aslan A, Öcal O. Türkiye'de suç oranlarının sürekliliği, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2012, 1:85-92.
2. Soytürk S. Hükümlü ve Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Karaman T Tipi Kapalı-Açık Cezaevi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2013.
3. Çolak H., Altun, U. (2006). Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler, [http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16 .pdf](http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.pdf). 12 Aralık 2016.
4. İçli TG. *Kriminoloji*, 8. Baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013.
5. Avcı M. Tutuklu çocuklar üzerine bir araştırma: çocukların suça yönelmesinde etkili olan toplumsal nedenler ve çözüm önerileri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2008, 11(1); 49 -73.
6. Topsakal E. Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki Hükümlülerin Benlik Saygıları ve İletişim Becerileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2007.
7. Yaman ÖM., Acar. *Disiplinlerarası Suç ve Suçluluk Çalışmaları (1923-2015) Sosyal Hizmet Perspektifinde Bibliyografik Bir Değerlendirme*, 1. Baskı. İstanbul, Bir Yayıncılık, 2016.
8. Özerk H. Özel Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin, Transaksiyonel Analiz Kuramı Çerçevesinde, Birbirlerinde Gözlemledikleri Ve Birbirlerinde Bekledikleri Ego Durumları'nın Karşılaştırılması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2008.
9. Taş H. İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Transaksiyonel Analiz Açısından Hikayeler, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, 2008.

10. Stewart I, Joines V. *TA Today: A New Introduction To Transactional Analysis* Çeviri: Akkoyun F, *Günümüzde TA Transaksiyonel Analiz'e Yeni Bir Giriş*, 1. Baskı. Ankara. Eksi Kitaplar, 2017.
11. Yücel D, Gönültaş MB. *Adli Sosyal Hizmet Yaklaşım ve Müdahale*, 1. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
12. Büyükgüçlü A. Türkiye'de Suç Coğrafyası Kavramının Emniyet Teşkilatı Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2017.
13. Çakmak C. Suçun belirleyicileri olarak başlıca ekonomik risk faktörleri, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, 15(4): 157-216.
14. Yatkın Ş. Grupla Psikolojik Danışma Programının Tutuklu ve Hükümlü Gençlerin Sosyal Becerilerine ve Özsaygı Düzeylerine İlişkin Algılarına Etkisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2012.
15. Küçüköner E. Suçlu Çocuklarla İlgili Kurumların İncelenmesi ve Bu Kurumlarda Verilen Psiko-Sosyal Hizmetlerin Değerlendirilmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2004.
16. Can G. Hükümlülerde Dini Yaşayış: Psikolojik Bir Yaklaşım (Mersin Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2014.
17. Sözer MA. İslahevlerinde kalan çocukların suç işlemlerinde aile ortamının etkisi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2004, 2-3: 155-192.
18. Sarpdağ M. Çocuk suçluluğunda suç ve sapma kavramları. *Çağın Polisi Dergisi*, 2004,35: 33-34.
19. Çoban Aİ., Akgün D. Ankara kadın kapalı ceza infaz kurumunda kalan hükümlülerin psikososyal durumlarının saptanması ve sosyal desteklerinin belirlenmesi, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2011, 2:63-78.
20. Canter D. *Criminal Psychology: Topics in Applied Psychology*, Çeviri: Dönmez A, Çoklar I, GÜLER M, *Suç Psikolojisi*, 1. Baskı. Ankara, İmge Kitapevi, 2011.

21. Kayatepe A. Cezaevinde Hükümlü Bulunan Cinsel İstismar Suçluları ile Uyuşturucu Suçlularının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi, 2014.
22. Erkunt A.Ç. Öldürme ve Cinsel İçerikli Suç İşlemiş Erkek, Kadın ve Çocuk Hükümlülerde Fail, Olay Yeri ve Mağdur İlişkisi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2011.
23. Sakarya Ö. Suç ve Suçlulukla Mücadelede Sosyal Hizmet Uygulamalarının Önleyici Etkileri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi, 2017.
24. Bütün SA. Suç İşlemiş ve Şizofreni Tanısı Almış Kişilerin İşledikleri Suç Tipleri, Suç İşleyiş Biçimleri ve Kişilik Özellikleri. Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2005.
25. Dolu O. *Suç Teorileri Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, 5. Baskı. Ankara, Global Politika ve Strateji, 2015.
26. Görgülü T, Öntaş ÖC. Hükümlülerin suç davranışının nedenlerine ve suç davranışı risk faktörlerine ilişkin düşünceleri, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2013, 2:59-82.
27. Altun S. Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Mesleki Eğitimlerin Hükümlü İstihdamına Katkısı ve Bir Uygulama Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi, 2013.
28. Dolu O, Sözer MA, Başbüyük O, Karakuş Ö, Geleri A, Uludağ Ş. *Kriminoloji*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2736, 2012.
29. Yıldırım A. Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014, 16: 1-7.
30. Aydın İ. Cinayet Suçundan Dolayı Cezaevinde Bulunan Hükümlü ve Tutuklu Erkeklerin Sosyodemografik, Suç ve Genel Psikolojik Özellikleri Açısından İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul. Üsküdar Üniversitesi, 2015.

31. Güneş DK. Ergenlerin Bazı Kişilik ve Aile Özelliklerinin Suç Davranışına Etkisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Klinik Odaklı Sosyal Hizmet Doktora Programı, Doktora tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2018.
32. Şahin D. Cezaevlerindeki Şiddet Failleri ve Sığınma Evinde Kalan Şiddet Mağdurlarının Şiddete Bakış Açuları ile Suçluluk Utanç Duygularının Değerlendirilmesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2013.
33. Kurtulgan A. Türkiye'de Hükümlülerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Mekansal Dağılışı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2018.
34. Erkan R, Erdoğan MY. Göç ve çocuk suçluluğu, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2006, 9: 79-89.
35. Topçuoğlu T. Türkiye'de suçluluğa ve infaz politikalarına ilişkin veri ihtiyacı, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 2015, 3(1): 167-190.
36. Cömertler N, Kar M. Türkiye'de suç oranının sosyo-ekonomik belirleyicileri: yatay kesit analizi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2007, 62-2:37-57.
37. Torun E. Madde Kullanım Öyküsü Olan Mahkumların Ego Durumları ve Çocukluk Dönemi Açısından İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2015.
38. Akkoyun F. *Transaksiyonel Analiz*, 2. Baskı. İstanbul, Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
39. http://www.ericberne.com/eric_berne_biography/ 12 Kasım 2016.
40. Tüfekçi S. Romantik İlişkilerde Genç Yetişkinlerin Aşka İlişkin Tutumları ve Kişilik Özellikleri: Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından Bir Değerlendirme, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2008.
41. Yalçın H. Alkol Bağımlılarının Çocuklarının Çocukluk Kararları ve Ego Benlik Durumları Açısından İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

- Psikiyatri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2014.
42. Söylemez N. Beyaz Yakalı Çalışanların Kendilerinde Algıladıkları Ego Durumu İle Yöneticilerinde Algıladıkları ve Bekledikleri Ego Durumları Bağdaşımının (Uyumunun) İş Doyumları İle İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Genel Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi, 2017.
43. Yılmaz FE. Evli Bireylerin Ego Durumları ile Evlilik Uyumları ve Çocukların Okul Başarısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2014.
44. Ümmet D. Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik Davranışının Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Yaşam Doyumu Bağlamında İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2012.
45. Kaçar B. Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri ve Transaksiyonel Analiz Ego (Ben) Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2008.
46. Şamatacı G. Romantik İlişkilerde Affetme: Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından İnceleme, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2013.
47. Durmaz E. Alkol Bağımlıları ve Eşlerinin Çocukluk Kararları ve Ego Durumları Açısından İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Bağımlılık Danışmanlığı Yüksek Lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2015.
48. Turan N, Duman N. *Transaksiyonel Analiz Yaklaşımı ve Sosyal Hizmetlerde Kullanımı*, 1. Baskı. Maya Akademi Yayınları, 2009.

49. Akkoyun F. Transaksiyonel Analiz Ve Yetişkin Olmak, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Konferans Metni. (6 Mayıs 1992).
50. Şengül CM. Örgüt Çalışanlarının Kişilik, İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, 2008.
51. Berne E. *Games People Play*, Çeviri: Haktanır HÜ, *İnsanların Oynadığı Oyunlar*, 1. Baskı. İstanbul, Koridor Yayıncılık, 2017 .
52. James M, Jongeward D. *Born To Win*, Çeviri: Konur B, *Kazanmak İçin Doğarız*, 2. Baskı. İstanbul, Sola Yayınları, 2017.
53. Köroğlu E, Türkçapar H. *Psikoterapi Yöntemleri Kuramlar ve Uygulama Yönergeleri*, 1.Baskı. Ankara, HYB Yayıncılık, 2009.
54. Steiner C. *Emotional Literacy* Çeviri: Şahin M, *Akıllı Bir Kalple Duygusal Okuryazarlık*, 3. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2014.
55. Kırbaşoğlu F. "Köroğlu'nun Zuhuru Kolu"nda iletişim çatışmaları, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, 2010, 43: 49-53.
56. Dökmen Ü. *İletişim Çatışmaları ve Empati*, 46. Baskı. İstanbul, Remzi Kitapevi, 2011.
57. Taş H, Dağtaş A. Dede korkut hikayelerinin transaksiyonel analiz kuramı açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, 42: 1290-1297.
58. Hay J. *Transactional Analysis For Trainers*, Çeviri: Şahin M, *Eğitmenler İçin Transaksiyonel Analiz*, 2. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015
59. Turhal E. Çalgı Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci İletişiminin "Transaksiyonel Analiz Ego Durumları" Açısından İncelenmesi: Bir Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Bolu: Abant İzzet Üniversitesi, 2010.
60. Buluş M, Atan A. Öğretmen adaylarında ego durumlarının bağlanma stillerini yordama gücü, *Ege Eğitim Dergisi*, 2016(17), 1: 36-61.

61. Ekitli GB. Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Yaşam Doyumları ile Ego Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2013.
62. Aşılı G. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini ve Ego (Ben) Durumları Arasındaki İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2001.
63. Akbağ M, Deniz L. Öğretim elamanı ve öğretmen adaylarının birbirlerine yönelik algıları: transaksyonel analiz açısından bir değerlendirme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2003, 3(2): 263-293.
64. Akar A. Hemşirelerin Özgeciliği Davranışlarının Transaksyonel Analiz Ego Durumları Açısından İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2016.
65. Gültekin F, Voltan-Acar N. Transaksyonel analizin Türk kültürüne uygulanabilirliği: kültür açısından eleştirel bakış, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2004, 133:28-38.
66. Gürel NT. Uçuş Eğitimcilerinin Eğitim Performanslarının Transaksyonel Analiz Ego Durumları Açısından Değerlendirilmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Uluslararası Kalite Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011.
67. Yönder M. Psikiyatri Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Transaksyonel Analiz Kuramına Göre Ego Benlik Durumları, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Düzce: Düzce Üniversitesi, 2012.
68. Karababa A, Dilmaç B. Ergenlerde yalnızlığın yordayıcı olarak TA ve değerler, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2016, 41 (187): 63-77.
69. Duyan V, Özgür Sayar Ö, Özbulut, M. *Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber*, 1. Baskı. Ankara, Sosyal Hizmet Uzmanları Deneği Yayın No: 11, 2008.

70. Pak MD. Sosyal hizmet ve pozitivist okul ekseninde suç olgusuna eleştirel yaklaşım, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2017, 28(1): 227-245.
71. Dolu O, Uludağ Ş, Doğutaş C. Suç korkusu, nedenleri, sonuçları ve güvenlik politikaları ilişkisi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2010, 65-1:57-81.
72. Yayak A. Türkiye Cezaevlerindeki İslah-Rehabilitasyon Çalışmalarının Diğer Ülkelerin Uygulamalarıyla Karşılaştırılması, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2009.
73. Yakışır B. Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yeniden Sosyalleştirilmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hukuk Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2006.
74. Işık H. Ceza infaz kurumlarında din hizmetleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010, 12: 250-263.
75. Çimen A. Ceza kurumlarında sosyalleşme ve ıslah ilişkisi, *ÇÜİFD*, 2015, 15(2): 159-188.
76. Buz S, Akçay S. Sosyal hizmet araştırmasında etik, *Toplum ve Sosyal Hizmet* 2015, 29(1): 149-161.
77. Güdek K. *Suçluluk ve Suç Davranışı (Adli Sosyal Çalışma) İstismar İhmal ve Özellikleri, Birlikçilik, Mağdur İslah ve Rehabilitasyon, Sosyal Hizmet Müdahalesi*, 1. Baskı. İstanbul, Nobel Tıp Kitapevi, 2016.
78. Meydan HG. Gümüşhane E Tipi Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Erkek Hükümlülerin Depresyon Düzeyleri ve Saldırgan Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, 2019.
79. Duyan V. *Gruplarla Sosyal Hizmet*, 1. Baskı. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2007.
80. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 31. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
81. Keçeci A. Hemşirelik eğitiminde iletişimde yeni bir yaklaşım: transaksyonel analiz, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2007, 2: 1-12.

82. Keçeci A. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencileri ve Öğretim Üyeleri Arasındaki İletişimin Transaksiyonel Analiz Ego Durumları Açısından Değerlendirilmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2007.
83. Arı R. Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlük niteliklerinin, ben durumlarına, atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1989.
84. Peker N. Hükümlü ve Tutuklularda Madde Kullanımı İle Suç Türü ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008.
85. Özdemir E. Muş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Kasten Adam Öldürmek Suçundan Gelen Hükümlü Erkeklerde Öfke Ve Öfke İfade Tarzları İle Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, 2009.
86. Kışan F. Bergama Ceza İnfaz Kurumu Bağlamında Suç İşleme ve Yeniden Suç İşlemenin Toplumsal Nedenleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 2018.
87. Ravanoğlu A. Ceza İnfaz Kurumlarındaki Mahkumlarda Algılanan Sosyal Desteğin Kurumdaki Uyum Ve Ruhsal Durum İle İlişkisinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans tezi, İstanbul: Işık Üniversitesi, 2018.
88. Yıldız S. Hükümlülerde Tehlikelilik ve Tekrar Suç İşlemeye Etki Eden Faktörler, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2009.

8. EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Bu anket "Hükümlülerin Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Ego Durumlarının Belirlenmesi: Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği" yüksek lisans tezinde kullanılacak verilerin bin kısmını toplamak için oluşturulmuştur. Toplanan veriler sadece araştırma amacıyla kullanılacağı ve araştırma dışında kimse görmeyeceği için; ankette kimliğinizi belli edecek herhangi bir şey yazmayınız. Sorulara vereceğiniz samimi cevaplar araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini arttıracaktır. Katılımlarınız için teşekkür ederim.

Mehmet Ali SARUHAN

1. Yaşınız ? 18 - 30 () 31-40 () 41-50 () 51-65 ()
2. Medeni Durumunuz
Bekar () Evli ()
Hiç evlenmemiş () Boşanmış ()
Eşi ölmüş () Ayrı yaşıyor ()
3. Çocuk sayınız nedir? Çocuk yok () 1 () 2-3 () 4'den fazla ()
4. Öğrenim Durumunuz
Okur-yazar değil () Okur-yazar ()
İlkokul mezunu () İlköğretim/Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu () Üniversite mezunu ()

5. Hüküm Giydiği/Tutuklandığı Suç Türü:

Adam Öldürme ()

Adam Öldürmeye Teşebbüs ()

Cinsel Suçlar ()

Dolandırıcılık ()

Fuhuş ()

Hırsızlık ()

Sahtecilik ()

Uyuşturucu ()

Yağma ve Gasp ()

Yaralama ()

Diğer suçlar ()

6. Daha önce kaç kez hüküm aldınız?

Hiç almadım () Bir () İki () Üç ()

Dört () Beş () Beş ve daha çok ()

7. İlk hüküm aldığınızda kaç yaşındaydınız?

11-15 () 15-18 () 18-21 () 21-24 () 24-30 ()

30-40 () 40-50 () 50-65 () 65 ve üstü ()

8. Ceza infaz kurumunda bulunma süreniz?

0-6 ay () 6 ay-1 yıl () 1 yıl-3 yıl () 3 yıl-5 yıl ()

5 yıl-10 yıl () 10 yıl-20 yıl () 20 yıl üstü ()

9. Size göre gelir durumunuz nasıldır?

İyi () Orta () Kötü ()

10. Nerde yaşıyorsunuz?

İl () İlçe () Kasaba () Köy ()

EK-2. Ego Durumları Ölçeği

Aşağıda insanı tanımlayan 95 sıfat bulunmaktadır. Sizden istenen sizi nitelediğini, sizin bir özelliğiniz olarak düşündüğünüz sıfatları işaretlemenizdir. Lütfen uygun gördüğünüz sıfatın yanındaki parantezin içerisine (X) işareti koyunuz. İşaretleyeceğiniz sıfatlarla ilgili bir sınırlandırma yoktur. İşaretleme yaparken olmak istediklerinizi değil, sizde var olan özelliklerinizi dikkate alınız. Katılımınız ve ilginiz için teşekkürler.

39	()	Açık düşünceli (Açık fikirli)	11	()	Önyargılı	75	()	Girişken
41	()	Dikkatli	3	()	Asık suratlı	82	()	Sempatik
40	()	Akıllı	83	()	Sevimli	69	()	Kötümser
64	()	Tutuk	63	()	Terbiyeli	10	()	Kuralcı
65	()	Yumuşak başlı	9	()	Kibirli	4	()	Ciddi
66	()	Uyumlu	84	()	Sıcakkanlı	62	()	Sessiz
72	()	Atılgan	33	()	Yufka yürekli	32	()	Yardımsaver
73	()	Duygusal	89	()	Cesur	42	()	Dürüst
74	()	Gamsız	29	()	Sabırlı	71	()	Telaşlı
76	()	Hayalci	86	()	Yaratıcı	85	()	Şakacı
1	()	Aksi	87	()	Doğal	35	()	Sevecen
2	()	Alaycı	88	()	Seksi	56	()	Uslu
31	()	Vefakar	12	()	Resmi	68	()	Mızmız
30	()	Sırdaş	18	()	Sinirli	43	()	Düşünceli davranan
22	()	Cömert	13	()	Titiz	90	()	Kararsız
26	()	İçten	77	()	Heyecanlı	91	()	Korkak
44	()	Dakik	78	()	Maceracı	92	()	Nüktedan
45	()	Gerçekçi	79	()	Meraklı	93	()	Asi
46	()	Mantıklı	57	()	Ağırbaşlı	94	()	Rahat
47	()	Temkinli	58	()	Bağımlı	95	()	Soğukkanlı
51	()	Adil	59	()	Çekingen	19	()	Tedbirli
52	()	Bağımsız	49	()	Tutarlı	17	()	Öfkeli
53	()	Zeki	50	()	Açık sözlü	16	()	Kararlı
54	()	İradeli	14	()	Otoriter	38	()	Samimi
55	()	Düzenli	20	()	Anlayışlı	34	()	Başkalarını düşünen
5	()	Eleştirci	80	()	Neşeli	37	()	Kibar
6	()	Gururlu	81	()	Sabırsız	24	()	Güvenilir
23	()	Geçimli	21	()	Cana yakın	25	()	Hoşgörülü
27	()	İlgili	15	()	Sabit fikirli	36	()	Hoşsohbet
28	()	Merhametli	60	()	Nazik	48	()	Sorumluluk alabilen
7	()	İdealist	61	()	Saygılı			
8	()	Katı	67	()	Tedirgin			
			70	()	Olgun			

EK-3. Etik Kurul Onay Formu

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ) SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU (SBEK) PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet bölümü öğrencilerinden Mehmet Ali Saruhan'ın, "Hükümlülerin Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Ego Durumlarının Belirlenmesi: Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği" adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	577
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	18.07.2017
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	08.06.2017/14
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR

Başkan

İMZA

Doç. Dr. Musa AYGÜL

Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Şükrü ÖZEN

Üye

Prof. Dr. Ergün ERASLAN

Üye

Prof. Dr. Metin ÖZDEMİR

Üye

Prof. Dr. Necmiye ÜN YILDIRIM

Üye

Prof. Dr. Tekin AKDEMİR

Üye

Doç. Dr. Rıza GÖKLER

Üye

EK-4. Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Yazılan Resmi Yazı

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 15324997/362
Konu : Anket İzni
(Mehmet Ali SARUHAN)

18.07/2017

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA
KIRIKKALE

İlgi: Sosyal Hizmet Bölüm Başkanlığının 20.06.2017 tarih ve 41 sayılı yazısı.

Enstitümüz Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı (Ücretli) öğrencisi Mehmet Ali SARUHAN'ın, staj amaçlı olmayan tez çalışması kapsamında, ilgi yazıda belirtilen anketi yapılabilmesi için; söz konusu iznin verilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Özen ÖZENSOY GÜLER
Enstitü Müdürü V.

EK: İlgi Yazı (11 Sayfa)

EK-5. Araştırmanın Yapılabilmesi İçin Gerekli İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 57292265-204.06.03-E.1414/125422
Konu : Psikolog Mehmet Ali SARUHAN

06/10/2017

KIRIKKALE CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi :15/08/2017 tarihli ve B.M. 2017/5120 sayılı yazı.

Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda psikolog olarak görev yapan, aynı zamanda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet Ali Saruhan'ın, "Hükümlülerin Transaksiyonel Analiz Teorisine Göre Ego Durumlarının Belirlenmesi" konulu araştırmayı kendi kurumunda yapma talebine ilişkin, ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu araştırmanın; 09 Ekim - 10 Kasım 2017 tarihleri arasında, kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, yukarıda anılan ceza infaz kurumunda, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların rızaları alınarak, bilgilendirme onam formu doldurulması, terör hükümlü ve tutukluları hariç, yapılacak olan araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, araştırmayı yapacak kişi tarafından, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayınlanmaması koşullarıyla, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Burhanettin ESER
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 - 06330 Beşevler/ANKARA

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Yetişkin İyileştirme Bürosu

Tel: 0 312 204 13 97-1453-1168-1451

Faks: 0 312 223 43 91

Web:www.etc.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden: ykWJMqN - l4Tw+fn - CqYvO28 - BDjdbo= ile erişebilirsiniz.

EK-6. Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Mehmet Ali SARUHAN
Doğum tarihi	: 19.01.1987
Doğum yeri	: Ankara
Medeni hali	: Evli
Uyruğu	: T.C.
Adres	: T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Kırıkkale Sulakyurt Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Sulakyurt/KIRIKKALE
Tel	: 0 532 627 36 38
E-mail	: mali_saruhan@hotmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Ankara Yenimahalle Yahya Kemal Beyatlı Lisesi
Lisans	: Ufuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: Orta
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
—	

